

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA PEDAGOGIKY

**KŘESŤANSKÁ VÍRA JAKO SOUČÁST PREVENCE SOCIÁLNĚ
PATOLOGICKÝCH JEVŮ U MLÁDEŽE**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Klára Štěpková

Sociální politika a sociální práce, obor Sociální práce

Vedoucí práce: PhDr. Josef Slowík, Ph.D.

Plzeň, 2014

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, 31. března 2014

.....
vlastnoruční podpis

Ráda bych poděkovala panu PhDr. Josefu Slowíkovi, Ph.D. za jeho odborný a vlídný přístup při vedení mé diplomové práce, za jeho cenné rady a připomínky a také čas, který mi věnoval. Dále děkuji zaměstnancům škol, ve kterých mi bylo umožněno realizovat výzkumné šetření. Velké díky patří i všem respondentům, kteří se se mnou podělili nejen o svůj čas, ale i o své životní zkušenosti, které byly mnohdy velmi osobní. V neposlední řadě děkuji i Bohu, který je mi ohromnou inspirací a který mě tolika ochotnými a nápomocnými lidmi obklopil.

ZDE BUDE ORIGINAL ZADÁNÍ KVALIFIKAČNÍ PRÁCE.

OBSAH

Úvod	4
TEORETICKÁ ČÁST	5
1 SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÉ JEVY	5
1.1 ZÁKLADNÍ POJMY	5
1.1.1 Sociální patologie	5
1.1.2 Normy, normalita	6
1.1.3 Deviace, sociální deviace	6
1.1.4 Kriminalita a delikvence	7
1.2 SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÉ JEVY A JEJICH FORMY	8
1.2.1 Drogové závislosti, alkoholismus, kouření	9
1.2.2 Kriminalita a delikvence	11
1.2.3 Virtuální drogy (počítače, televize, video)	13
1.2.4 Patologické hráčství (gambling)	13
1.2.5 Záškoláctví	14
1.2.6 Šikanování, vandalismus a jiné formy násilného chování	16
1.2.7 Xenofobie, rasismus, intolerance a antisemitismus	19
1.3 ETIOLOGIE SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝCH JEVŮ	21
1.3.1 Faktory predisponující	22
1.3.2 Faktory preformující	23
1.3.3 Faktory provokující	24
2 PREVENCE SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝCH JEVŮ	25
2.1 OBECNĚ K PREVENCI	25
2.2 ORGANIZAČNÍ SYSTÉM PRIMÁRNÍ PREVENCE V ČESKÉ REPUBLICE	27
2.2.1 Horizontální úroveň	27
2.2.2 Vertikální úroveň	28
3 MLÁDEŽ	30
3.1 MLÁDEŽ Z HLEDISKA SOCIOLOGICKÉHO	30
3.2 MLÁDEŽ Z HLEDISKA VÝVOJOVÉ PSYCHOLOGIE	31
3.2.1 Pubescence	31
3.2.2 Adolescence	34
3.3 MLÁDEŽ A SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÉ JEVY	36
4 KŘESŤANSTVÍ A JEHO POTENCIÁL V PREVENCI SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝCH JEVŮ	37
4.1 KŘESŤANSKÉ HODNOTY A JEJICH MOŽNÝ VLIV NA PREVENCI SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝCH JEVŮ	37
4.1.1 Desatero a jeho možný vliv na prevenci rizikového chování	38
4.1.2 Ovoce Ducha Svatého a jeho možný vliv na prevenci rizikového chování	41
4.1.3 Varování v Bibli	42
4.2 KŘESŤANSKÉ ORGANIZACE A PROJEKTY PŮSOBÍCÍ V OBLASTI PREVENCE SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝCH JEVŮ	42
4.2.1 Teen Challenge	43
4.2.2 Salesiánská střediska dětí a mládeže	45
4.2.3 EXIT Projekty (Pořady EXIT 316 a EXIT 316 MISE, EXIT kluby a projekt EXIT Tour)	46
4.3 AMERICKÝ VÝZKUM „NÁBOŽENSTVÍ A DELIKVENCE, RIZIKOVÉ CHOVÁNÍ A KONSTRUKTIVNÍ SPOLEČENSKÉ AKTIVITY U AMERICKÝCH ADOLESCENTŮ“	47

VÝZKUMNÁ ČÁST	50
5 METODOLOGIE	50
5.1 CÍL VÝZKUMU	50
5.2 VÝZKUMNÁ STRATEGIE	51
5.3 DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ	52
5.3.1 Výzkumný vzorek	53
5.3.2 Průběh získávání dat	54
5.4 OHNISKOVÁ SKUPINA	54
5.4.1 Výzkumný vzorek	56
5.4.2 Průběh získávání dat	57
5.5 KAZUISTIKY	57
5.5.1 Výzkumný vzorek	58
5.5.2 Průběh získávání dat	58
6 VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ	59
6.1 ROZLOŽENÍ SKUPIN A A B	59
6.2 POHLAVÍ	60
6.3 KOUŘENÍ	61
6.4 KONZUMACE ALKOHOLU	62
6.5 UŽÍVÁNÍ DROG	63
6.6 GAMBLING	65
6.7 VIRTUÁLNÍ DROGY	66
6.8 ZÁŠKOLÁCTVÍ	67
6.9 KRIMINALITA A DELIKVENCE	68
6.10 ŠIKANA	69
6.11 VANDALISMUS	70
6.12 RASISMUS, XENOFOBIE, INTOLERANCE	71
6.13 SHRNUTÍ VÝSLEDKŮ DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ	72
7 ANALÝZA OHNISKOVÉ SKUPINY	74
7.1 OBLAST ZÁŠKOLÁCTVÍ	74
7.1.1 Shrnutí postojů vůči záškoláctví – složka konativní	76
7.1.2 Shrnutí postojů vůči záškoláctví – složka emocionální	77
7.1.3 Shrnutí postojů vůči záškoláctví – složka kognitivní	77
7.2 OBLAST ŠIKANY	78
7.2.1 Shrnutí postojů vůči šikaně – složka konativní	81
7.2.2 Shrnutí postojů vůči šikaně – složka emocionální	81
7.2.3 Shrnutí postojů vůči šikaně – složka kognitivní	81
7.3 OBLAST KOUŘENÍ	82
7.3.1 Shrnutí postojů vůči kouření – složka konativní	84
7.3.2 Shrnutí postojů vůči kouření – složka emocionální	84
7.3.3 Shrnutí postojů vůči kouření – složka kognitivní	84
7.4 OBLAST ALKOHOLU	85
7.4.1 Shrnutí postojů vůči alkoholu – složka konativní	87
7.4.2 Shrnutí postojů vůči alkoholu – složka emocionální	87
7.4.3 Shrnutí postojů vůči alkoholu – složka kognitivní	87

7.5	OBLAST RASISMU	88
7.5.1	Shrnutí postojů vůči rasismu – složka konativní.....	90
7.5.2	Shrnutí postojů vůči rasismu – složka emocionální.....	91
7.5.3	Shrnutí postojů vůči rasismu – složka kognitivní.....	91
7.6	SHRNUTÍ VÝSLEDKŮ OHNISKOVÉ SKUPINY	92
8	ANALÝZA KAZUISTIK	94
8.1	KAZUISTIKA 1	94
8.2	KAZUISTIKA 2	95
8.3	KAZUISTIKA 3	96
8.4	KAZUISTIKA 4	97
8.5	KAZUISTIKA 5	98
8.6	KAZUISTIKA 6	99
8.7	SHRNUTÍ KAZUISTIK	100
9	SHRNUTÍ VÝZKUMNÉ ČÁSTI	103
	ZÁVĚR.....	105
	RESUMÉ	106
	SUMMARY	106
	SEZNAM LITERATURY	107
	INTERNETOVÉ ZDROJE	111
	PŘÍLOHY	I

Úvod

„Všecko je mi dovoleno‘ – ano, ale ne všecko prospívá. ‚Všecko je mi dovoleno‘ – ano, ale ne všecko přispívá ke společnému růstu.“ (Bible, 1Ko 10, 23)

Volba vhodného tématu diplomové práce patří mezi nejdůležitější rozhodnutí v celém procesu jejího psaní, proto jsem se rozhodla téma zvolit tak, abych propojila tři oblasti, které jsou mi osobně blízké. První oblastí je problematika sociálně patologických jevů, která mě velmi zajímá, druhou oblastí je mládež, se kterou ráda pracuji a třetí oblastí křesťanská víra, kterou žiji. Práce se tedy bude zabývat křesťanskou vírou, jakožto součástí prevence sociálně patologických jevů u mládeže. Dalším důvodem, proč jsem se pro téma rozhodla, je také osobní zkušenost, kterou mi křesťanská víra přinesla. O tuto víru jsem se začala zajímat ve svých šestnácti letech a později jsem se rozhodla ke křesťanské víře konvertovat. Vzpomínám si, že předtím, než jsem se pro víru rozhodla, jsem měla sklony k tomu, zkoušet nové věci a některým záležitostem, které dnes již chápu jako jevy sociálně patologické, jsem dříve byla otevřená. Jsem si jistá, že kdybych tenkrát díky přijaté víře neprošla tak zásadní změnou osobnosti, pohybovala bych se dnes minimálně na hranici sociální patologie. Dalším důvodem pro zvolení tohoto tématu pro mě bylo to, že bych ráda v budoucnu ve městě, odkud pocházím, založila nízkoprahové zařízení pro děti a mládež, kde by práce s klienty vycházela z křesťanských principů a nějakým způsobem i sdílela křesťanské hodnoty. Výzkum ohledně zmíněné tematiky bych tedy ráda uskutečnila také pro svůj budoucí osobní výstup do praxe.

První část nám poskytne teoretické informace z oblasti sociálně patologických jevů a jejich prevence, mládeže, křesťanské víry a několika křesťanských organizací a projektů, které v rámci prevence sociálně patologických jevů působí. Druhá část se bude zabývat mnou navrženým výzkumem, jehož cílem bude zjistit, zda má křesťanská víra v životě mladých lidí pozitivní vliv na prevenci sociálně patologických jevů. V závěru práce se pokusím shrnout získané poznatky, odpovědět tak na výzkumnou otázku, formulovat přínos této práce a vyvodit doporučení do praxe.

TEORETICKÁ ČÁST

1 SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÉ JEVY

1.1 ZÁKLADNÍ POJMY

1.1.1 SOCIÁLNÍ PATOLOGIE

Tento pojem zavedl do sociologie ve druhé polovině 19. století Herbert Spencer a jedná se o shrnující označení pro veškeré všeobecně nežádoucí společenské jevy. Fischer a Škoda (2009) uvádějí, že na studiu a popisu těchto jevů se podílí řada vědních disciplín, zejména tedy sociologie, psychologie, medicína, etopedie a další. Tato dvojice autorů také zmiňuje, že původ slova „*patologie*“ nalezneme v latinském slově „*pathos*“, které je překládáno jako „*utrpení, choroba*“.

Abychom dostatečně pochopili význam tohoto rozsáhlého pojmu, uvedeme si definic hned několik, a to podle autorů, jejichž definice ve své publikaci „*Úvod do sociální patologie*“ uvádí Sochůrek (2009). Podle Hartla je sociální patologie „*zastaralý výraz pro odvětví sociologie zabývající se průběhem a podmínkami abnormálních sociálních procesů, jako je zločinnost, alkoholismus, pracovní úrazy, dopravní nehodovost, sociálně podmíněné psychické poruchy, pracovní úrazy a nemoci, chudoba, nezaměstnanost apod.*“ (s. 7). Havlík chápe tento pojem jako „*závažné odchylky od chování, které je pokládáno za normální, tj. které je v souladu se schválenými normami, je běžné, pro většinu typické. Jde o takové porušování normy, které překračuje určité formálně stanovené nebo neformálně sdílené hranice, za nimiž jsou již odchylky vnímány jako ohrožující, pobuřující, neúnosné apod. a nejsou tolerovány.*“ (s. 8). Dále Freiová uvádí, že sociální patologie je nejen „*shrnující pojem pro nezdravé, nenormální, obecně nežádoucí společenské jevy, tzv. společensky nebezpečné, negativně sankcionované formy deviantního chování*“, ale poukazuje na to, že tento pojem zahrnuje také tolik důležité studium příčin vzniku těchto

jevů a jejich existence (s. 8). Durkheim konstatuje, že se jedná o „*vědu o chorobných a nepříznivých skutečnostech, činech, chování, jež se odchyľují od stanovených norem, ale zároveň jsou organickou komponentou života sociálních celků.*“ (s. 8).

1.1.2 NORMY, NORMALITA

Definice toho, co je a není patologické, se odvíjí od pojetí normality, které je určitou společností akceptováno, přičemž normalitu chápeme jako přijímání a respektování stanovených norem a chování a jednání, které jim odpovídá. Tyto normy nám vymezují, co je v dané společnosti žádoucí, správné, přípustné či obvyklé. Upevňují řád dané společnosti a vycházejí z jejích hodnot. Jedná se vlastně o určitá pravidla spoluzítí v určité společnosti a jedincem jsou zvnitřňovány v procesu socializace.

Vymezení normality na obecné rovině je však obtížné. Existuje mnoho pojetí normality, přičemž Fischer a Škoda (2009) mezi nejužívanějšími uvádí například tyto: pojetí statistické (založeno na četnosti či intenzitě posuzovaných jevů), funkční (souvisí s pragmatickým přístupem a optimálním fungováním jedince či skupiny ve společnosti) či mediální normu (zdůrazňuje úlohu médií).

Tolerance vůči odchýlkám chování od společenské normy je kulturně podmíněna. V této souvislosti také hovoříme o kulturně specifické relativnosti norem, která nám říká, že v každé společnosti existuje různý toleranční limit. Kromě kulturní podmíněnosti je důležité zmínit také podmíněnost časovou, jelikož v průběhu vývoje společnosti dochází samozřejmě také ke změnám v jejích normách (Vykopalová, 2001).

1.1.3 DEVIACE, SOCIÁLNÍ DEVIACE

Pojem „*deviace*“ má původ v latinském slově „*Deviatio*“, které znamená „*odchýlka, úchýlka*“ (Hladílek, 2004). Tento pojem se váže právě na výše zmiňované normy, protože

deviace představuje jakékoliv odchýlení se od norem. Jeho opakem je konformita, která představuje respektování a dodržování norem (Vykopalová, 2001).

Sociální deviace potom znamená jakékoli porušení či odchylku od některé sociální normy chování, případně od celé skupiny norem. Je výrazem nerespektování požadavků, které na jedince či na skupinu klade určitá norma či soubor norem. Může jít také o kategorizaci alternativní formy chování k předepsané, případně obecně přijímané normě. Sociální deviace jsou tedy takové deviace, které mají význam v sociálních interakcích a vztazích (Sekot, 2010). Hladílek (2004, s. 5) uvádí, že sociologické pojetí sociální deviace je podstatně širší než pojetí právní, či etické. Zahrnuje totiž narušení kterékoliv normy, nejen takové, která je sankcionována právně, či morálně.

V současné době bývá často pojem „sociální patologie“ pojmem „sociální deviace“ nahrazován. Tyto pojmy se však liší, a to především v tom, že jev sociálně patologický je pro společnost, či jednotlivce vždy negativní, což u sociální deviace vždy platit nemusí. Pojem sociální deviace je na rozdíl od sociální patologie hodnotově a emocionálně neutrální, a proto je potřeba tyto pojmy rozlišovat. V praxi se však nejčastěji vyskytuje pojetí deviace spíše v negativním slova smyslu, proto se někdy také setkáváme s rozdělením deviantních způsobů chování na deviaci pozitivní a negativní. Toto rozdělení také zdůrazňuje skutečnost, že deviace je vskutku každé odlišení od sociální normy, nejednalo by se tedy například jen o alkoholismus, ale i o extrémní formy jeho potírání formou prohibice (Fischer, Škoda, 2009).

1.1.4 KRIMINALITA A DELIKVENCE

Kriminalitu definujeme jako výskyt chování, které je v dané společnosti trestné. Jedná se o vyskytující se trestné činy, které jsou podle trestního zákona sankcionovatelné. Delikvence je pojmem poněkud širším, jelikož zahrnuje chování, které se netýká jen kriminality. Jedná se o antisociální chování, které může, ale nemusí být spojeno s právními důsledky. Toto chování představuje porušení mravních či právních norem a bývá někdy

označováno také jako přestupky. Je charakteristické pro mladší věkovou skupinu, tedy pro děti a mladistvé. Jeho charakter může mít podobu epizodickou, ale i sériově se opakující, případně se jedná o delikventní způsob života s různou intenzitou těchto projevů. Tento pojem také často bývá užíván v souvislosti s mladistvými jako „*juvenilní delikvence*“. Chování, které není pro společnost zvláštním způsobem nebezpečné, sem však zařadit nelze. Nepatří sem tedy ani disociální chování, jako například drobné lži, vzdorovitost, různé zlovyky apod. (Vykopalová, 2001), (Fischer, Škoda, 2009).

1.2 SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÉ JEVY A JEJICH FORMY

Pro účely této práce se budeme sociálně patologickými jevy zabývat nikoliv z hlediska sociologického, které se věnuje jevům společenským, skupinovým, hromadným (např. sociální napětí, sociální diskriminace a další), nýbrž z hlediska psychologického, které se zabývá jevy individuálními.

Sociálně patologické jevy tedy můžeme definovat jako „*takové chování jedince, které je charakteristické především nezdravým životním stylem, nedodržováním nebo porušováním sociálních norem, zákonů, předpisů a etických hodnot, chování a jednání, které vede k poškozování zdraví jedince, prostředí, ve kterém žije a pracuje, a ve svém důsledku pak k individuálním, skupinovým či celospolečenským poruchám a deformacím*“ (Pokorný, Telcová, Tomko, 2003, s. 9). Podle Kohoutka (2007) se jedná o společensky nežádoucí či dokonce společensky nebezpečné chování a jednání, které ohrožuje nejen svého nositele, ale i jeho okolí. Tento autor sociálně patologické jevy chápe jako určité sociální selhání, společenský neúspěch.

Existují různá členění a výčty sociálně patologických jevů. Rozhodla jsem se vycházet z dokumentu „*Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci sociálně patologických jevů u dětí a mládeže*“ z roku 2000, do kterého Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky řadí následující jevy:

- drogové závislosti, alkoholismus, kouření
- kriminalita a delikvence

- virtuální drogy (počítače, televize, video)
- patologické hráčství (gambling)
- záškoláctví
- šikanování, vandalismus a jiné formy násilného chování
- xenofobie, rasismus, intolerance a antisemitismus (MŠMT, 2000).

1.2.1 DROGOVÉ ZÁVISLOSTI, ALKOHOLISMUS, KOUŘENÍ

Mezinárodní klasifikace nemocí (MKN-10) definuje závislost jako skupinu fyziologických, behaviorálních a kognitivních fenoménů, v nichž užívání nějaké látky nebo třídy látek má u daného jedince větší přednost než jiné jednání, kterého si kdysi cenil více. Popisnou charakteristikou syndromu závislosti je silná touha brát psychoaktivní látky, alkohol nebo tabák (Nešpor, 2007). Dnes se můžeme setkat s řadou definicí a pohledů na pojem „droga“. Světová zdravotnická organizace (WHO) drogu definuje jako „*jakoukoliv látku, která po vpravení do živého organismu, může pozměnit jednu nebo více jeho funkcí*“ (Zábranský, 2003, s. 14). Autoři Nečasná a Pešek ve své publikaci „*Prevence užívání tabáku, alkoholu a jiných drog u dospívajících*“ (2009) zmiňují výsledky několika výzkumů realizovaných v posledních letech. Podle těchto výzkumů tolerance k drogám u mladé generace roste a kouření marihuany je v určitých vrstvách společnosti chápáno jako standardní součást životního stylu. Podle výsledků celopopulační studie z roku 2008 je u nás užívání většiny nelegálních drog nejčastější v nejmladší věkové skupině od 15 do 24 let. Tyto výsledky ukázaly, že 59% osob má zkušenosti s konopnými drogami, 21% s extází, 15% s halucinogenními houbami, 11% s LSD a 7% s pervitinem. Dále podle výsledků Evropské školní studie o alkoholu a jiných drogách z roku 2009 (rok publikování výsledků, data byla sbírána v r. 2007) patříme v Evropě mezi země s nejvyššími prevalencemi užívání většiny sledovaných drog. Do této studie byla zahrnuta data o 3 901 českých šestnáctiletých studentech. Příznivým výstupem je, že oproti roku 2003 došlo k poklesu

zkušeností s většinou nelegálních drog. Výjimkou však zůstávají konopné drogy, přičemž alespoň jednu zkušenost s užitím konopné látky má 45% českých šestnáctiletých teenagerů, což v evropském kontextu znamená nejvyšší prevalenci. Dále také přetrvává velmi časté užívání drog legálních, mezi které patří alkohol a tabák.

Alkohol je v současné době jednou z nejrozšířenějších drog označovaných za drogu měkkou. Je drogou legální, přesto je však spojen s nemalými riziky. Jeho psychoaktivní účinky jsou velmi různorodé a značně individuální. Někdy může být účinek spojen s dobrou až euforickou náladou, někdy naopak s úzkostí, depresí či paranoiou. Obvyklými účinky jsou také porucha koordinace, snížení pozornosti či porucha artikulace. Rizika při škodlivém užívání jsou spojena především s vážnými zdravotními potížemi, jako je poškození gastrointestinálního traktu, jaterní cirhóza, karcinom jater, rakovina jícnu, žaludku, tenkého střeva a rekta (Kalina, 2003). Co se týče konzumace alkoholu v dětství, to je spojeno ještě s dalšími riziky, včetně užívání dalších drog, nechráněného sexu či projevy agrese. Alkohol bývá také příčinou mnoha úmrtí mladistvých následkem úrazu, dopravní nehody či násilí. Z údajů léčebných zařízení vyplývá, že věková hranice osob závislých na alkoholu se neustále snižuje (Nečasná, Pešek, 2009). Podle MŠMT začínají české děti s konzumací alkoholu nejdříve z EU, a to přibližně v 11 letech. Česko navíc patří mezi státy s největší spotřebou alkoholu na světě, především piva (MŠMT, 2010). Dvě třetiny českých dětí požíly alkoholické nápoje ještě před dosažením třináctého roku věku. Alkohol jim často zprostředkovali sami rodiče, nejčastěji při příležitostech jako jsou různé rodinné oslavy, pivní slavnosti či vinobraní. Užívání alkoholických nápojů je mezi mladými lidmi výrazně rozšířeno již od devadesátých let minulého století. Velice častým jevem je také kombinace alkoholu s různými léky. Podle již zmíněné Evropské školní studie o alkoholu a jiných drogách má u nás tuto zkušenost s kombinováním 18% českých šestnáctiletých teenagerů. Mimo to studie také ukázala, že 48% mladých Čechů bylo v posledních dvanácti měsících opilých, což z nás stát s nejvyšší prevalencí v rámci Evropy, přičemž evropský průměr činil 39% (Nečasná, Pešek, 2009).

Tabák bývá mnohdy první drogou, se kterou se děti setkají podobně jako s alkoholem. V České republice kouří 40-50% dětí mezi 15. až 18. rokem, což nás v rámci Evropy řadí na první místo. K prvnímu setkání s cigaretami dochází zpravidla od kamarádů nebo prostřednictvím rodiny - od starších sourozenců. Závislost na tabáku je nejčastější ve

formě cigaret a v poslední době začínají být čím dál oblíbenější také vodní dýmky. Méně obvyklé jsou u nás dýmky, doutníky a jiné exotické formy. Návykovou látkou, která je v tabáku mimo jiné obsažena, je nikotin. Průměrný věk, kdy jedinec okusí první cigaretu, se u nás pohybuje kolem 10-12 let. Ve věku 15 let u nás kouří více než 16% dětí. 80% dětí ve věku 16 let u nás již někdy zkusilo kouřit, z toho 38% kouřilo opakovaně (více než 40x) a více než jedna čtvrtina je denními kuřáky (MŠMT, 2010).

1.2.2 KRIMINALITA A DELIKVENCE

Definici těchto pojmů jsme se věnovali již v první části této kapitoly. Proto se nyní zaměříme spíše na některá specifika těchto jevů, která jsou spojena s činností mládeže.

Trestné činnosti se dopouštějí lidé v každém věku, nejvíce však v mládí a v rané dospělosti. Současná česká právní úprava umožňuje za přestoupení zákona trestně stíhat pouze mladistvé, kteří v den spáchání trestného činu dosáhli věku patnácti let. Dle naší legislativy jsou za mladistvé považováni ti, kteří se pohybují ve věkovém rozmezí 15 – 18 let. Mladiství jsou tedy trestně odpovědní, sankce, které jsou jim ukládány, jsou však méně přísné než u dospělých, tedy osob starších 18 let. Osoby mladší 15 let jsou pak podle naší legislativy nazývány dětmi a jejich sankce probíhá v rámci občanskoprávního řízení. Může jim pak být uložena tzv. ochranná výchova, což je výchova ve státním zařízení, které náleží do rezortu ministerstva školství. Přesto, že vyšetřování ukáže, že daná osoba spáchala protizákonný čin, trestní postih u ní není možný (Matoušek, Matoušková, 2011).

Způsob páchaní trestné činnosti, je vzhledem k psychickému a somatickému vývoji, vlastnostem a zkušenostem značně ovlivněn věkem pachatele. V tomto směru se mezi mladistvými pachateli mnohdy objevují určité specifické znaky jako například:

- výběr předmětu útoku je určován jiným hodnotovým systémem než u dospělých,
- trestná činnost je častěji páchána se spolupachateli a ve skupině

- příprava trestné činnosti je nedokonalá, mnohdy schází prvek plánování, častá je i nedostatečná příprava vhodných nástrojů,
- chování mladistvých pachatelů se vyznačuje neúměrnou tvrdostí, která se projevuje devastací, ničením předmětů a znehodnocením zařízení,
- konání mladistvých pachatelů je poznamenáno nedostatkem vědomostí a schopností při překonávání překážek, mnohdy je použito neúměrných prostředků k dosažení cíle,
- na páčání trestné činnosti má značný vliv alkohol či jiná návyková látka, která zvyšuje agresivitu, nekoordinovanost pohybů a podporuje nepřiměřené reakce na vnější podněty,
- mladiství pachatelé jednají více emotivně než racionálně, trestná činnost je ve většině případů páčána v afektu pod vlivem momentální situace,
- při opakování trestné činnosti se vyskytují specifické znaky z předcházející činnosti
- při získávání alibi se pachatelé orientují na osoby ze skupiny, do níž patří
- o přípravě i přímo o spáchané trestné činnosti se mladiství pachatelé rádi sdílejí se členy své skupiny
- pachatelé často odcizují předměty, které momentálně potřebují, nebo které se jim vzhledem k věku líbí – například tedy auta, motocykly, oblečení, zbraně, nože, alkohol, cigarety, moderní elektroniku apod.,
- věci získané trestnou činností skupinou mladistvých jsou brzy rozdělovány mezi její jednotlivé členy, přičemž je při rozdělování patrná určitá hierarchie a také podíl na spáchané trestné činnosti,
- některé znaky způsobu páčání trestné činnosti vyplývají ze somatických znaků pachatele, například se snižující se objasněností jednotlivých typů trestných činů se zvyšuje podíl dětských a mladistvých pachatelů (Mühlpachr, 2001).

1.2.3 VIRTUÁLNÍ DROGY (POČÍTAČE, TELEVIZE, VIDEO)

Tato závislost spočívá v nadměrném věnování se počítači, ať už v rámci surfování po internetu, hraní her, náplně pracovní činnosti či komunikaci přes sociální sítě a internetové diskuzní skupiny. Dále sem patří také nadměrné sledování televize a videa. Spektrum negativních důsledků, se kterými je toto chování spojeno, je poměrně široké – jedná se o problémy tělesné (bolesti zad a hlavy, zhoršení zraku a mnoho dalších), dále často dochází k zanedbávání studia či práce, narušování sociálních vztahů, zvýšení nervozity a podrážděnosti. Navíc se takto jedinec setkává s prvky násilí, které mu nabízejí nevhodné modely zvládnutí konfliktů. Dalším negativním aspektem je to, že model světa v počítačových hrách a televizi je naprosto odlišný od reality a dochází tak ke zkreslování pohledu na svět, což může zhoršovat jedincovu schopnost přizpůsobení se společnosti (Nešpor, 2007), (Nešpor, Csémy, Pernicová, 1996).

1.2.4 PATOLOGICKÉ HRÁČSTVÍ (GAMBLING)

Gamblerství, jak bývá také patologické hráčství označováno, je závislost na herních automatech a spočívá v častých opakovaných epizodách hráčství, které pokračuje a často vzrůstá i přes jednoznačně nepříznivé důsledky. Hráčství probíhá na úkor sociálních, materiálních, rodinných a pracovních hodnot a závazků. Gambleři často prohrávají ohromné částky peněz a v důsledku toho se mohou zadlužovat, lhát a mohou porušovat i zákon. Tímto chováním mohou riskovat ztrátu svého zaměstnání, narušují rodinné vztahy a riskují rozpad osobního života. Patologičtí hráči cítí intenzivní puzení ke hře, které je doprovázeno představami hraní a výher, přičemž toto puzení lze jen těžko ovládnout. Tito normálně vypadající jedinci se často při vstupu do místnosti, kde si mohou zahrát, proměňují v naprosto jiného člověka, přičemž jeho psychika je naprosto ovládnuta touhou po hře. Puzení ke hře se často zvyšuje v období, když se v životě jedince objevují různé

stresory. Za rizikovou kategorii jsou považováni především mladiství, kteří jsou v současné době v České republice největším latentním ohrožením (Nešpor, 2007), (Pruner, 2008).

1.2.5 ZÁŠKOLÁCTVÍ

Záškoláctví (jinými slovy také „*chození za školu*“ či slangově například „*hákování*“) patří v současné době mezi nejzávažnější problémy školství jak základního, tak i středního, a bývá často jedním z důvodů nedokončení základního vzdělání. Jedná se o úmyslné zameškávání školního vyučování, přičemž žák z vlastní vůle a nejčastěji bez vědomí rodičů nechodí do školy a neplní tak školní docházku. Je to nejtypičtější porucha chování, kdy se jedná o absenci ve škole bez řádného omluvení rodiči či lékařem.

Podle plánovanosti můžeme záškoláctví rozdělit do dvou základních skupin, a to na záškoláctví impulzivní a záškoláctví účelové, plánované. V prvním případě jedinec předem absenci neplánuje, ale reaguje náhle, nepromyšleně, někdy například odejde ze školy v průběhu vyučování. Takové záškoláctví může trvat i několik dnů, mnohdy dokud se o tomto zameškávání nedozví rodiče. Poměrně častým jevem je pak to, že jedinec v zanedbávání školní docházky pokračuje kvůli tomu, že má strach z následků, neví, jak by neomluvené hodiny vysvětlil ve škole a obává se toho, jak by posléze situaci řešili doma rodiče. Pro druhý typ záškoláctví je typické to, že se objevuje většinou v situaci, kdy se jedinec chce vyhnout určitému předmětu, zkoušení, vyučujícímu, spolužákovi či nějaké nepříjemné situaci (Martínek, 2009).

Další typologii záškoláctví uvádí Kyriacou (2005), který rozlišuje pět typů záškoláctví. Prvním typem je záškoláctví pravé, kdy žák zameškává školní docházku bez vědomí rodičů. Druhým typem je záškoláctví s vědomím rodičů, kdy rodiče o záškoláctví vědí. Takoví rodiče často vykazují určité charakteristické znaky, kterými může být například odmítavý postoj ke škole, slabost ve vztahu k dítěti, nebo závislost na pomoci dítěte v domácnosti. Třetí typ, záškoláctví s klamáním rodičů, je velice obtížně odlišitelný od záškoláctví s vědomím rodičů, jelikož se jedná o případ, kdy děti své rodiče přesvědčí o

falešných důvodech, proč nemohou do školy jít (například nemoc) a rodiče jim pak absenci omlouvají. Čtvrtým typem jsou útky ze školy, nebo jinými slovy také interní záškoláctví. Jedná se o to, že žák do školy přijde, nechá si zapsat přítomnost a během vyučování na několik hodin odejde. Většinou navíc zůstává v budově školy, či ji opustí jen na krátkou dobu. Posledním typem je odmítání školy, kdy jedinci činí představa školní docházky určité psychické problémy. Tyto problémy mohou být způsobeny různými faktory, může jimi být například šikana, problémy spojené s prospěchem, stres, deprese a podobně.

Příčiny záškoláctví jsou různé, můžeme je však rozdělit zhruba do tří základních skupin – negativní vztah ke škole, vliv rodinného prostředí a vliv způsobu trávení volného času a party.

Negativní vztah ke škole, se nejčastěji vyskytuje u žáků s nižším nadáním, kdy dochází k tomu, že jsou často káráni, trestáni a v nejhorším případě také zesměšňováni nejen spolužáky, ale i učiteli. Mohou sem však patřit i žáci naopak mimořádně nadaní, kteří se setkávají často s posměchem spolužáků. Příčinou negativního vztahu ke škole dále mohou být například vysoké nároky na žáky, zdravotní postižení (např. vada řeči) a jiné výrazné odlišnosti jedince, osobnost učitele či tzv. školní fobie (psychická porucha vyvolána nepřiměřeným strachem a úzkostí z předmětů, osob či situací vázaných na školní prostředí).

Rodinné prostředí má na jedince vliv v tom smyslu, že pokud ze strany rodičů chybí zájem o školní prospěch jedince, dostává dítě prostor k manipulaci a únikům. Dále také pokud dítě neprožívá od rodiny přijetí, hledá jej jinde, a to často v partě, která může jedince svést právě například k záškoláctví. Navíc většina výzkumů prokazuje, že základ jakéhokoliv patologického jednání, tudíž i záškoláctví, je třeba hledat v rodině.

Co se trávení volného času týče, můžeme očekávat, že mladý člověk bude inklinovat ke skupině vrstevníků, ať již pochází z prostředí s pevným rodinným zázemím, či ne. Pokud chce dítě být členem party, očekává se od něj přijímání určitých norem. Tyto skupiny se mohou vymknout běžným společenským normám a standardnímu sociálnímu chování, vytvořit si vlastní hodnotové preference a součástí může být právě chození za školu (Martínek, 2009).

1.2.6 ŠIKANOVÁNÍ, VANDALISMUS A JINÉ FORMY NÁSILNÉHO CHOVÁNÍ

Šikanování je jakékoliv agresivní chování, jehož cílem je ublížit, ohrozit nebo zastrašit jinou osobu v kolektivu, případně skupinu osob. Jedná se o cílené a obvykle opakované užití fyzických a psychických útoků jedincem nebo skupinou vůči jinému jedinci či skupině jedinců, kteří se neumí nebo nemohou bránit. Zahrnuje útoky fyzické (bití, vydírání, loupeže, poškozování věcí, apod.) i slovní (nadávky, pomluvy, vyhrožování, ponižování apod.), může mít i formu sexuálního obtěžování až zneužívání. Trendem poslední doby je i tzv. kyberšikana, která je realizována prostřednictvím internetu, mobilních telefonů a dalších komunikačních prostředků. Šikanou může být i cílené přehlížení a ignorace jedince, v tomto případě je však komplikované posoudit, zda se vskutku jedná o šikanu. Nejčastější projevy šikany nalézáme především ve školním prostředí, setkat se s ní však můžeme v podstatě v jakémkoliv jiném kolektivu (např. vojna, vězení, sportovní kroužky apod.). Tento pojem pochází z francouzského slova „*chicane*“, které znamená zlomyslné obětování, týrání, sužování a pronásledování. V souvislosti s šikanou v armádě jej již před rokem 1989 zavedl pražský psychiatr Petr Příhoda (Vágnerová, 2009), (Kolář, 2001), (MŠMT, 2010).

Rozlišujeme následujících pět stupňů šikany:

- 1. stupeň – dochází ke vzniku ostrakismu, ve skupině se objeví jedinec, který je odsouván na okraj kolektivu, dochází k mírnější formě násilí, posměškům,
- 2. stupeň – ostrakizovaní jedinci začínají skupině sloužit jako prostředek k uvolnění, když ve skupině v náročných situacích narůstá napětí, případně v této fázi může také nastat situace, kdy se ve třídě vyskytne antisociální agresivní jedinec, který v rámci své „přirozenosti“ agresivitou uspokojuje své potřeby
- 3. stupeň – vytvoření jádra agresorů, které systematicky šikanují nejvhodnější oběti,

- 4. stupeň – většina přijímá normy agresorů a ztotožňuje se s nimi, tyto normy se pro skupinu stávají nepsaným zákonem, tlak konformity nedovolí ani ukázněným žákům těmto normám odporovat, a proto se i z mírných žáků stávají agresori,
- 5. stupeň – totalita neboli dokonalá šikana, chování agresorů i obětí je ritualizováno, dochází k opakovanému a stupňovanému násilí, brutalita začíná být považována za normální, často je zdrojem legrace, oběti situaci nejčastěji řeší např. záškoláctvím, únikem do nemoci, odchodem ze školy a v nejkrajnějším případě pokusem o sebevraždu (Kolář, 2001).

Pro hodnocení situace a určení stupně šikany, bychom měli přihlížet k následujícím kritériím:

- otevřenost, případně strach z výpovědi oběti a svědků,
- soucit s obětí,
- závažnost a častost agrese,
- doba trvání šikany,
- počet obětí a agresorů (Vágnerová, 2009).

Vandalismus je sociálně patologický jev, který je charakteristický určitým logicky nezdůvodněným ničením různých věcných hodnot, obvykle čistě pro radost ze samotného ničení. Velmi vzácně se vyskytuje u dospělých jedinců a je typickým jevem spíše pro adolescenty, případně někdy může být výsledkem řádění davu. Dívky se na akcích vandalů podílejí zřídka, častěji se s projevy vandalismu setkáváme u chlapců. Vandalismus někdy také může být projevem u náboženských či jiných fanatiků, často trpících psychózou či závažnější formou psychopatie. Pro takové projevy je pak typické rozbíjení vzácných soch, polévání obrazů svatých kyselinou a podobně. Adolescentní vandalové často právě v partách ničí běžně dostupné věci a zařízení, jako například hřbitovy, vnitřky kostelů, vybavení čekáren, železniční vagóny a podobně. Za vandalismus není považované rabování ve válečné situaci. Motivací vandalismu může být radost ze samotného ničení,

seberealizace a nejčastěji získání určité pozice či obdivu ve skupině. Může to být také revolta proti společnosti, jejím symbolům a hodnotám, případně msta, závist či zloba (v případě například poškozování různých luxusních vozů poškrábáním laku a podobně). Dále například při různých revolucích se vyskytují zvláštní formy vandalismu, kdy jsou ničeny i nenahraditelné kulturní hodnoty. Svě jméno vandalismus dostal podle starogermánského kmene Vandalů, kteří v roce 455 n. l. zpustošili Řím.

Vandalismus u adolescentů často plní roli jakéhosi „ukázání se“ před partou, jedinec jejím členům i sám sobě dokazuje svoji sílu i moc, utvrzuje sám sebe v tom, že právě on rozhoduje sám o svém jednání. Jedná se o projev potřeby sebepotvrzování u individuů, která jsou v situaci společenských outsiderů a touží na sebe upozornit.

Existuje dělení vandalismu podle Zimbarda, kterého cituje Nakonečný (1994). Zimbardo vyčleňuje následujících šest typů:

- hrabivý – cílem je získání nějakého majetku, například mincí při rozbíjení automatů;
- taktický – cílem je upoutat pozornost, například ničení cel vězni ve věznicích;
- ideologický – různé nápisy například proti vládě a podobně;
- mstivý – cílem je uskutečnit odplatu za něco, například vězeň, kterému není vyhověno v jeho žádosti, poničí zařízení cely;
- hravý – například sázka o to, kdo rozbije více oken, pouličních lamp a podobně;
- zlostný – cílem je projevit zlobu či závist, například poničením drahých aut.

Jako specifický druh vandalismu bývá některými autory vyčleněno sprejerství. To v zásadě splňuje znak ničení hodnot – například pomalování historicky cenných budov, nových omítek na domech, stanic metra a podobně. Sprejer v podstatě ničí nebo znehodnocuje výsledky práce někoho jiného. Na druhou stranu zde však chybí znak logické nezdůvodnitelnosti. Sprejer totiž ničí důvodně, jelikož sprejuje různé své kresby, pseudonymy, představy a podobně. Sprejerství vzniklo v roce 1970 v New Yorku a za jeho

průkopníka je považován mladý Portorikánec Taki, který pracoval jako poslíček a na rohové domy ulic, kde doručoval, psal své jméno. V České republice se sprejeři objevují kolem roku 1989, částí veřejnosti jsou považováni za zločince, částí za alternativní umělce či představitele alternativního životního stylu (Sochůrek, 2001).

1.2.7 XENOFOBIE, RASISMUS, INTOLERANCE A ANTISEMITISMUS

Xenofobie je strach a nedůvěra z cizího a neznámého, což může vystupňovat až v odpor, ze kterého může v krajních případech pramenit i poškozování subjektů, které jsou jako cizí pojímány. Jedná se většinou o nesnášenlivost k cizincům a odlišným etnickým skupinám. Právní definice xenofobie však neexistuje, jedná se spíše o subjektivní pocit. Právě xenofobie může v důsledku vést k rasismu či antisemitismu. Rasismus je takové jednání, kdy na základě přisouzení různých psychických a mentálních schopností a dovedností určitým skupinám definovaným podle biologického, rasového či národnostního původu dochází k hodnocení a případně poškozování příslušníků těchto skupin. Podle Matouška se jedná o doktrínu, která obsahuje nadřazenost jedné rasy či rasového podtypu nad jinou. Rasové projevy pak mohou mít různé stupně od ignorování, přes slovní a fyzické napadání až po snahu o totální likvidaci dané odlišné rasy. Rasismus a jeho útočnost se stupňují souběžně s politickými a ekonomickými otřesy společnosti a jeho projevy mohou vyústit až v systematickou rasovou diskriminaci. Antisemitské jednání je takové, které poškozuje objekt konkrétně židovského charakteru kvůli tomu, že tomuto objektu, podobně, jako je tomu u rasismu, přisuzuje určité negativní vlastnosti či symbolický význam na základě subjektivní percepce židovství. Všechny tyto jevy můžeme v podstatě shrnout a nazvat jako extremismus. Za extremistické chování je považováno takové, kdy je určitým způsobem vědomě konáno ve prospěch politických, náboženských a etnických hnutí a ideologií, která směřují proti základům demokratického ústavního státu.

Extremismus můžeme rozdělit následovně:

- pravicový – odmítá rovnost lidí a na tomto základě potlačuje svobodu některých z nich;
- levicový – absolutizuje rovnost lidí na úkor individuální svobody;
- náboženský – nárokuje suverenitu náboženského vyznání na úkor excesivního porušení lidských práv a individuální svobody;
- etnicko-regionální – klade nárok na suverenitu a separaci vlastního etnika či regionu a vede k excesům potlačování svobody jiných;
- environmentální – zájmy subjektivně pojaté přírody a jejich částí jsou nadřazeny demokratickým principům a prosazovány excesivně na úkor lidské individuální svobody.

Jednoznačně nejrizikovější skupinou ohroženou projevy extremismu je právě mládež. Zpravidla se však u dětí a mládeže jedná pouze o dílčí postoje a formy podpory, které mají mnohdy pouze slabý ideologický základ. Politický extremismus a antisemitismus se vyskytuje spíše u starších žáků školního věku, tedy ve věku zhruba 12-13 let, dále především u studentů či učňů na středním stupni. S primitivními rasistickými a xenofobními postoji se setkáváme již u dětí v předškolním a ranně školním věku, mnohdy se jedná o důsledek rodinné výchovy, vlivu okolí či vlivu bezprostřední situace a reakcí spolužáků. Přestože neexistují přesné statistiky, podle MŠMT lze podíl na extremistické scéně mládeže odhadovat zhruba na 75% chlapců a 25% dívek. Rasistické a xenofobní postoje mohou být vyjadřovány i osobami, které do extremistické scény nepatří, například formou různých rasistických nadávek, které mohou rovnoměrně využívat dívky i chlapci. Výskyt extremismu ve školách je značně ovlivněn tradicemi, specifiky a problémy určitého regionu. Výrazně samozřejmě také přispívají podmínky na konkrétní škole, kdy například kriminální nebo agresivní chování příslušníků určité etnické menšiny může vyvolat reakci ve formě vzniku pravicově extremistické skupiny, případně přítomnost pravicových extremistů může vyvolat vznik levicově extremistických protivníků a podobně. Jako rizikové typy chování žáků a studentů MŠMT uvádí:

- verbální a fyzické napadení spolužáků, zaměstnanců či návštěvníků školy kvůli jejich politickému či náboženskému přesvědčení, nebo rasovému, národnostnímu, etnickému či třídnímu původu;
- revizionistické zpochybňování oficiálních výkladů historie či pojetí soudobé demokracie ve prospěch extremistického výkladu;
- agitace ve prospěch extremistických hnutí na půdě školy a snaha o získání nových stoupenců mezi vrstevníky;
- využívání školního vzdělání a výcviku k nabytí znalostí, dovedností a schopností pro bezprostřední využití v extremistické scéně (například nácvik bojových umění na kroužcích);
- využití školních prostor, zařízení a přístrojů ve prospěch extremismu (například využití školních počítačů a internetu k vytváření extremistických internetových stránek);
- zanedbávání školních povinností kvůli volnočasovým extremistickým aktivitám mimo školu (Matoušek, 2008), (MŠMT, 2010).

1.3 ETIOLOGIE SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝCH JEVŮ

Jak uvádějí Fischer a Škoda (2009), je pro účinnost práce se sociálně patologickými jevy nezbytná znalost jejich zdrojů a také příčin, které vedou k jejich rozvoji. Právě problematika zdrojů a příčin se dotýká jak možností práce s nositeli patologických vzorců chování, tak i výběru metod a postupů pro prevenci a další ovlivňování těchto nositelů. V rámci této kapitoly si tedy přiblížíme strukturu těchto faktorů tak, jak jí uvádí Kocurová (2002) zároveň s poukázáním na fakt, že tyto příčiny jsou vždy multifaktoriální.

1.3.1 FAKTORY PREDISPONUJÍCÍ

Mezi tyto faktory, které jiným slovem můžeme také nazvat jako vrozené, patří v první řadě dědičnost, která je nejvýznamnějším predisponujícím vlivem. Genetické vlohy totiž zvyšují pravděpodobnost, že na chování jedince pak budou mít vliv další negativní činitelé.

Nejmarkantnějším faktorem v této skupině je pohlaví. Muži totiž vykazují statisticky podstatně vyšší výskyt sociálních deviací. I přes to, že v poslední době ženská kriminalita narůstá, je stále kriminalita převážně mužskou záležitostí. Tento fakt bývá většinou zdůvodňován tím, že mužská agresivita je vyšší než ženská. Dále také výchovné vedení chlapců v rodině nese svá specifika, která se právě zde odrážejí.

Dalším faktorem může být disociální porucha osobnosti, kterou MKN charakterizuje těmito znaky:

- člověk není schopen přiměřené sociální adaptace,
- egocentrismus, nezdrženlivost,
- silná potřeba vzrušení, střídání podnětů,
- neschopnost ovládat vlastní reakce,
- nízká tolerance k zátěži,
- výbušnost, agresivita,
- neschopnost adekvátního hodnocení situace,
- slabě rozvinuté svědomí,
- omezená schopnost sociálního učení,
- v sociálním kontaktu nestálí, nespolehliví, bezohlední.

Také lehká mozková dysfunkce (ADHD) už svým dalším označením (specifická porucha chování) naznačuje souvislost s odchylkami od sociální normy. Odlišně

produkované a fungující neurotransmitery v mozku souvisejí s celou řadou velmi variabilních symptomů, z nichž za dominantní bývají označovány impulzivita, hyperaktivita a porucha pozornosti. Vliv impulzivity, která z těchto tří právě nejčastěji převládá až do dospělosti, můžeme pozorovat například u agresivního chování či užívání drog.

V neposlední řadě i snížená úroveň intelektu patří mezi rizikové faktory, obzvláště v kombinaci s faktory socializačními, které si přiblížíme nyní (Kocurová, 2002).

1.3.2 FAKTORY PREFORMUJÍCÍ

Tyto faktory nazýváme jiným slovem jako faktory socializační. Ovlivňují utváření osobnosti a vycházejí z bezprostředního sociálního okolí dítěte. V první řadě se jedná o rodinu, která může své funkce někdy plnit problematicky. Těmito funkcemi máme na mysli funkci biologickou, materiální a socializačně – výchovnou. Na základě toho, jak rodina tyto funkce plní, pak rodiny dělíme na funkční, problémové, dysfunkční a afunkční. Poruchy chování jsou často nejvíce provázané s poruchovým plněním především socializačně – výchovné funkce, které může souviset s několika aspekty. Tím může být například abnormální osobnost rodičů, abnormální struktura rodiny či subdeprivace.

Dalším socializačním prostředím, které v životě dítěte hraje významnou roli, je škola. Zde dítě začíná systematicky pracovat a buduje se zde jeho sebehodnocení. Právě v tomto prostředí často dochází ke vzniku prvních poruch chování, jako je například lhaní, drobné krádeže, záškoláctví či šikana.

Později v adolescenci se do popředí sociálního vlivu na jedince dostává skupina vrstevníků, která může sice na jednu stranu vnášet do života pozitivní a nepostradatelné vztahy, zároveň však také může být zdrojem vztahů negativních a rizika sociálních deviací. Tato rizika jsou větší u mládeže z dysfunkčních rodin, kterou tlak na skupinovou konformitu může dohnat až k delikventnímu chování. Krajním nebezpečím jsou pak subkultury, které jsou téměř neovlivnitelné zvenčí a které hraničí s kriminalitou. Těmi může být například subkultura drogová, rasistická či pseudonáboženská (Kocurová, 2002).

1.3.3 FAKTORY PROVOKUJÍCÍ

Jedná se o takové vlivy, které bezprostředně vyvolávají adaptační poruchy. Mívají často charakter psychicky náročné zátěžové situace narušující homeostázu organismu. Velkou roli zde hraje frustrační tolerance jedince, což je schopnost vyrovnávat se s náročnými životními situacemi bez selhávání či maladaptivních projevů. Ta je podmíněna vrozenými vlastnostmi, věkem, inteligencí a dosavadními zkušenostmi jedince.

V souvislosti s rozvojem poruch chování je třeba zmínit i některé vývojové aspekty jako je především období adolescence (dospívání) které někdy bývají označovány dokonce jako krize adolescence. Více o vývojových úkolech v rámci pubescence a adolescence a jejich rizicích spojených se sociálně patologickými jevy se dozvíme v kapitole o mládeži, která je také součástí této práce (Kocurová, 2002).

2 PREVENCE SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝCH JEVŮ

2.1 OBECNĚ K PREVENCI

Prevenčí rozumíme veškerá opatření, ke kterým dochází s cílem předejít určitému problému a zajistit včasnou obranu, nebo ochranu (Nešpor, Csémy, Sovinová, 1998). Právě v souvislosti se sociálně patologickými jevy by význam prevence neměl být podceňován. Štablová (1977) prevenci, podobně jako zmínění autoři, chápe, jako předcházení určitému negativnímu jevu, snížení jeho výskytu či zamezení jeho vlivu a šíření. Tato autorka spatřuje výskyt prevence například v oblasti zdravotnictví (předcházení nemoci), v oblasti trestní (předcházení trestným činům a jejich recidivě) a v oblasti sociální politiky (předcházení sociálnímu vyloučení). Obsahem prevence je tedy realizace opatření, kterým chceme nežádoucímu jevu předcházet a ovlivňovat pozitivně ty jedince, na něž je konkrétní prevence zaměřena. Pokud je cílem prevence danému negativnímu jevu předcházet, je také nezbytné tento jev správně poznat, popsat, analyzovat, charakterizovat, znát zákonitosti jeho vzniku, vývoje a fungování a znát tedy tento jev v jeho podstatě a souvislostech, v jeho vnitřních i vnějších projevech. Prevenci můžeme dělit podle několika kritérií.

Prevenci rozlišujeme primární, sekundární a terciární. Cílem primární prevence je předcházet nežádoucímu jevu ještě před tím, než vznikne, je tedy zaměřená na celou populaci a zejména na tu část, která není riziková, ani danými jevy nijak narušená. K sekundární prevenci dojde až po vzniku nežádoucího jevu, ale ještě před tím, než způsobí poškození. Je také zaměřená na jedince, u kterých je zvýšená pravděpodobnost, že zde ke vzniku nežádoucího jevu dojde. Terciární prevence se použije po té, co nežádoucí jev způsobil poškození a jejím cílem je předejít dalším škodám, případně zabránit recidivě (Nešpor, Csémy, 1999).

Samotnou primární prevenci dále dělíme na specifickou a nespecifickou. Nespecifická prevence zahrnuje výchovné přístupy, které přirozeně formují osobnost

dospívajícího jedince, jeho zájmy, postoje, hodnotovou orientaci, mravní povědomí a podobně. V jejím rámci tedy hovoříme spíše o podporování žádoucích forem chování, tyto aktivity směřují k podpoře efektivního využívání volného času, upevňování zdraví a zdravého životního stylu, včetně zdravých sociálních vztahů. Nezanedbatelnou součástí je také rozvoj a budování tzv. bezpečného prostředí, kterým je myšleno takové prostředí, které napomáhá budovat orientaci na zdraví a naopak snižuje riziko nebezpečných situací a jevů. Nejpřirozenějším prostředím pro realizaci této prevence je rodina a škola. Právě v prostředí školy by na nespécifickou prevenci měla navazovat prevence specifická. Ta se zaměřuje na předcházení vzniku konkrétního rizika, jsou to tedy aktivity a programy, které mají přímý vztah k určitému nežádoucímu jevu (Čech in Miovský, 2012).

Specifickou primární prevenci ještě rozlišujeme všeobecnou, selektivní a indikovanou. Všeobecná primární prevence je zaměřená na běžnou populaci dětí a mládeže bez rozdělování na její méně či více rizikové skupiny. Zohledňuje pouze její věkové složení a případná specifika daná například sociálními, nebo jinými faktory. Jedná se převážně o programy realizované ve větším počtu osob – například celá třída. Primární prevence selektivní je již zaměřena na takové skupiny osob, u nichž jsou ve zvýšené míře přítomny rizikové faktory pro vznik či vývoj různých forem rizikového chování. Jedná se tedy o skupiny více ohrožené než jiné skupiny populace, vzhledem k tomu, že jsou například více vulnerabilní nebo zvýšeně vystavené působení rizikových faktorů. Zde se práce již odehrává většinou v menších skupinách, případně se pracuje s jednotlivci. Sem patří například některé modely vrstevnických programů, případně různé intenzivní sociálně-psychologické skupinové programy posilující technicky například sociální dovednosti, komunikaci, vztahy apod. Indikovaná primární prevence se již zaměřuje přímo na jedince, kteří jsou vystaveni působení výrazně rizikových faktorů, případně u kterých se již vyskytly projevy rizikového chování. V tomto případě je tedy snahou podchytit daný problém co nejdříve, správně posoudit a vyhodnotit potřebnost specifických intervencí a neprodleně je zahájit (Černý in Miovský, 2010).

2.2 ORGANIZAČNÍ SYSTÉM PRIMÁRNÍ PREVENCE V ČESKÉ REPUBLICE

Koordinace primární prevence rizikového chování u dětí a mládeže spadá v České republice do působnosti Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, které spolupracuje s několika dalšími subjekty (MŠMT, 2013).

2.2.1 HORIZONTÁLNÍ ÚROVEŇ

V rámci horizontální koordinace spolupracuje MŠMT s jednotlivými věcně příslušnými resorty. Inicjuje a podporuje jejich optimální spolupráci při plnění úkolů v oblasti primární prevence rizikového chování. Zařadit sem můžeme již zmíněné MŠMT, Ministerstvo zdravotnictví, Ministerstvo vnitra (Republikový výbor pro prevenci kriminality) a Úřad vlády České republiky (Rada vlády pro koordinaci protidrogové politiky).

Úloha samotného MŠMT, jak již bylo zmíněno, spočívá v tom, že rozvíjí spolupráci v oblasti primární prevence na horizontální úrovni (má zřízen poradní orgán Výbor pro koordinaci primární prevence) a na vertikální úrovni (má zřízen Výbor krajských školských koordinátorů prevence). Dále spolupracuje s odbornou veřejností – nestátním neziskovým sektorem, pedagogickými fakultami a odbornými pracovišti vysokých škol České republiky, Asociací krajských školských koordinátorů prevence, pedagogicko-psychologickými poradnami, středisky výchovné péče a dalšími subjekty a institucemi, které se zabývají primární prevencí. Zpracovává příslušné materiály na dané období (strategie, akční plán), dále metodicky podporuje a koordinuje aktivity v oblasti primární prevence. V neposlední řadě také každoročně vyčleňuje resortní finanční prostředky na specifickou primární prevenci rizikového chování, podílí se na certifikačním procesu a podporuje zejména kvalitní certifikované programy.

Ministerstvo zdravotnictví zajišťuje různá opatření, jako například opatření k ochraně před škodami působenými užíváním tabákových výrobků, alkoholu a jiných

návykových látek apod. Dále také koordinuje některé strategické programy, které jsou zaměřeny na prevenci (např. Dlouhodobý program zlepšování zdravotního stavu obyvatel České republiky, Zdraví pro všechny v 21. století, Národní akční plán prevence dětských úrazů na léta 2007 – 2017, Národní program řešení problematiky HIV/AIDS v ČR na období let 2013 – 2017 apod.).

Republikový výbor pro prevenci kriminality zajišťuje a koordinuje opatření v rámci prevence kriminality. Přispívá ke spoluvytváření preventivní politiky vlády ve vztahu k obecní kriminalitě a jeho stěžejním dokumentem týkajícím se prevence kriminality je Strategie prevence kriminality.

Rada vlády pro koordinaci protidrogové politiky zřizuje výbory, odborné pracovní skupiny k podpoře meziresortní koordinace protidrogové politiky. Nástrojem pro zajištění protidrogové politiky jsou Národní a krajské protidrogové strategie a akční plány. Ty obsahují taková opatření, která realizují a koordinují jednotlivá ministerstva v oblasti prevence rizikového chování užívání návykových látek a kraje (MŠMT, 2013).

2.2.2 VERTIKÁLNÍ ÚROVEŇ

Na této úrovni ministerstvo metodicky vede a koordinuje síť koordinátorů, tvořenou krajskými školskými koordinátory prevence, metodiky prevence a školními metodiky prevence. Je zde snaha o sladění jednotlivých aktivit na regionální a místní úrovni (tj. krajské i obecní) tak, aby byly zohledňovány místní podmínky a potřeby a současně, aby daná opatření byla uskutečňována v souladu s hlavními cíli, principy a postupy doporučenými národní strategií primární prevence.

Krajský školský koordinátor prevence má za úkol koordinovat činnosti realizované v rámci krajské strategie prevence rizikového chování, spolupracuje tedy s krajským protidrogovým koordinátorem, manažerem prevence kriminality v kraji a koordinátorem pro romské záležitosti (a případně s dalšími koordinátory). Dále metodicky podporuje ředitele škol a školských zařízení, stejně jako metodiky prevence v pedagogicko-

psychologických poradnách či školní metodiky prevence. Své povinnosti vykonává ve spolupráci s preventivním týmem MŠMT

Metodik prevence v pedagogicko-psychologické a školní metodik prevence plní činnosti, které jsou vymezené ve vyhlášce č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů (MŠMT, 2013).

3 MLÁDEŽ

Přestože pojem „mládež“ patří mezi pojmy běžně užívané v běžném hovoru i v odborné literatuře, neexistuje jeho jednotná definice. Z pohledu historie procházel pojem určitým vývojem a jeho podoba tak, jak ji známe dnes, vznikla začátkem 20. století (Kaplánek, 1999).

3.1 MLÁDEŽ Z HLEDISKA SOCIOLOGICKÉHO

Velký sociologický slovník nám podává následující definici: *„Termín mládež označuje buď nepřesně ohraničenou věkovou skupinu, nebo sociální kategorii vymezenou specifickými biologickými, psychickými a sociálními znaky. Příslušníky mládeže spojuje to, že se nalézají ve stejném životním cyklu nazývaném mládí a jsou stejnou generací.“* (Petrušek, 1996, s. 635). Pokud bychom chtěli mládež definovat věkově, narazíme v rámci literatury na různá vymezení. Podle Kapláňka (1999) je totiž vývoj každého dítěte natolik individuální, že nelze stanovit jednotnou věkovou hranici, která oddělí mládež od dětí. Ačkoli jsou mnohdy žáci základních škol označováni za děti, často v mnoha směrech již přebírají životní styl svých starších kamarádů, či dospělých. Stejně tak stanovení horní věkové hranice, která odděluje mládež od dospělých, je značně problematické. Vlivem prudkého rozvoje vzdělání došlo ke zvýšení věku, kdy se lidé stále mohou počítat za mládež. Podle Velkého sociologického slovníku se z hlediska sociálního i hlediska věku může mládež vymezit jako jakási mezivrstva mezi dětmi a dospělými. Tato skupina se vyznačuje tím, že má své specifické zájmy, aspirace, postoje, společenské postavení a svou roli. Obzvláště status mládeže vyplývá z toho, že se jedná o jedince ekonomicky neaktivní, vzhledem k tomu, že jsou stále součástí profesní přípravy a jsou tedy finančně závislí většinou na svých rodičích. Konkrétní věkové hranice se také liší s ohledem na kulturu, budeme-li však uvažovat v našem kontextu, bývají za mládež většinou považováni mladí lidé od věku, kdy končí povinná školní docházka (tj. 14-15 let) do věku, kdy jsou

završeny dílčí procesy sociálního zrání u všech skupin mládeže (tj. maximálně 30 let) (Petrušek, 1996). Pro srovnání bych ráda ještě uvedla vymezení podle Smolíka (2010), který uvádí dolní věkovou hranici 13-15 let a horní 25-30 let.

3.2 MLÁDEŽ Z HLEDISKA VÝVOJOVÉ PSYCHOLOGIE

Z hlediska vývojové psychologie spadají podle Vágnerové (2000) příslušníci výše zmíněných věkových kategorií do období dospívání. Toto období dělí autorka na dvě fáze – pubescenci a adolescenci, přičemž každá obnáší jiná specifika a jiné vývojové úkoly. I v rámci vývojové psychologie se stejně jako v pojetí sociologickém setkáváme se značnou variabilitou, co se týče věkových hranic. Například americká psycholožka Hurlocková (in Novotná, 2012) řadí do období adolescence jedince již od 10 do 12 let. V této práci se však budeme držet věkového vymezení tak, jak jej chápe Vágnerová. Ta řadí do fáze pubescence jedince v rozmezí přibližně 11 až 15 let, do adolescence potom přibližně od 15 do 20 let.

3.2.1 PUBESCENCE

Název je odvozen od slova „*pubescere*“, což znamená „*obrůstat chmýřím, vousy*“, nebo „*dospívat*“. Jedná se o nejkritičtější a nejdynamičtější období v lidském životě, které je doprovázeno mnohými změnami v různých aspektech lidské osobnosti. Tyto změny jsou značně variabilní a průběh má velice individuální charakter (Novotná, 2012).

Tělesné změny

V tomto období dochází ke komplexní proměně všech složek osobnosti dospívajícího. Jednou z významných proměn je proměna tělesná. Ta je způsobena procesy začínajícími v hypotalamu, který vydává pokyny k hypofýze a dochází pak k růstu a sekreci pohlavních žláz. Dochází tedy k rozvoji pohlavních znaků, které můžeme dělit na primární (vývoj pohlavních orgánů), sekundární (vzhledové odlišení muže a ženy – např. ochlupení, či nárůst svalové hmoty u chlapců, širší boky u dívek), terciární (činnost srdce, mozku apod.) a kvartérní (psychosexuální založení člověka, odlišné zaměření psychiky u obou pohlaví) (Novotná, 2012). Tyto změny může jedinec vnímat jak pozitivně, tak negativně – může být na své tělesné dospívání pyšný, může se však i stydět. V tomto období subjektivní význam zevnějšku u jedince značně stoupá. Dospívající je více zaměřen na své tělo, na oblečení a na celkovou úpravu. Důvodem je především ona viditelná proměna těla, ale také stoupající sociální význam určité úpravy zevnějšku, protože tělesná atraktivita má svou sociální hodnotu. Atraktivní dospívající získávají lepší sociální status a bývají snáze přijímáni vrstevnickou skupinou (Vágnerová, 2000).

Změny v prožívání

Další oblastí, ve které u pubescentů zaznamenáváme výrazné změny, je prožívání. Pubescent ztrácí bývalou citovou jistotu a stabilitu, zvyšuje se tedy jeho podrážděnost a napětí, dochází ke kolísavosti emočního ladění, větší labilitě a tendenci reagovat přecitlivěle i na běžné podněty. Typická je také větší impulzivita, nedostatek ovládnutí, vztahovačnost, nechuť projevovat své city navenek a výkyvy v sebehodnocení. Jelikož jsou všechny tyto projevy pro pubescenta většinou nové a není schopen si je vysvětlit, reaguje na ně překvapeně a nové prožitky a nálady jsou mu spíše nepříjemné. Sekundární reakcí pak tedy bývá ještě další zhoršení nálady a chování, které působí sociálně rušivě (Vágnerová, 2000).

Změny poznávacích procesů

Pro poznávací procesy je v tomto období typické, že jedincovo přemýšlení je méně vázáno na konkrétní realitu. Dospívající jsou tedy schopni uvažovat abstraktně, hypoteticky, nezávisle na konkrétním vymezení problému, jsou tedy schopni uvažovat o různých možnostech, dokonce i o těch, které reálně neexistují (na rozdíl od mladšího školního věku, kdy jedinec o jiných možnostech, než je realita, ani neuvažoval, protože to neuměl a ani to neměl zapotřebí). Tato schopnost uvažovat o různých, reálně neexistujících alternativách je však pro pubescenta dalším zdrojem nejistoty. D. Keating (in Lerner, 1991) shrnul změny v myšlení v období pubescence ve třech bodech. Prvním z nich je fakt, že pro pubescenta je charakteristický již zmíněný důraz na uvažování o mnoha různých možnostech. Druhým bodem je systematickosti, se kterou pubescent uvažuje. Dovede si totiž vytvořit hypotézu, kterou může pomocí systematických kroků buď potvrdit, nebo vyloučit. Tato systematická strategie nahrazuje původně náhodnou volbu určitého řešení, které se jeví správně. Třetím bodem je schopnost pubescenta myšlenky kombinovat a integrovat. Jakmile si pubescent toto hypotetické myšlení osvojí, je svými schopnostmi natolik ohromen, že je začne považovat za všemocné, přičítá jim větší význam a svůj způsob myšlení přeceňují. Nabývají dojmu, že veškeré problémy lze jednoduše vyřešit a společně s nedostatkem zkušeností žijí v iluzi, že jsou kompetentní ke zvládnutí většiny problémů. Důsledkem je pak přehnaná kritičnost pubescentů (Vágnerová, 2000).

Dalším typickým znakem pro pubescenci je egocentrismus odrážející se v posuzování jak sebe samotného, tak okolí. Ta se projevuje například v hypekritičnosti, která je pro pubescenta velice typická, ve sklonech polemizovat, ve vztahovačnosti a také v tom, že daný pubescent považuje své myšlenky, pocity i zkušenosti za výjimečné (Elkind, 1984).

3.2.2 ADOLESCENCE

Také období adolescence je obdobím dynamickým, které je významné pro formování hlubších osobnostních rysů. Tyto změny však nejsou na rozdíl od pubescence tolik převratné, dochází naopak k postupnému vyhraňování a stabilizaci vlastností. Je to období, které je svou podstatou zaměřeno na dospělost, ke které směřuje a ve kterou postupně přechází (Taxová, 1987).

Podle Vágnerové (2000) mezi nejvýznamnější proměny, kterými lze stručně toto období charakterizovat patří následující tři prvky. První z nich je fakt, že v období adolescence bývá často uskutečněn první pohlavní styk, který také může někdy vyústit v předčasné početí dítěte. Druhou charakteristikou jsou dva sociální mezníky, které toto období ohraničují – a to ukončení povinné školní docházky a dovršení přípravného profesního období. Třetím bodem je plnoletost, které adolescent v tomto období dosahuje. Plnoletost zde není chápána pouze jako právní charakteristika, ale zároveň se jedná o jeden ze sociálních mezníků dospělosti.

Tělesné změny

Tělesný vzhled je důležitou součástí adolescentní identity. V této fázi již nedochází k tak výrazným změnám jako v období pubescence a adolescent je zde v podstatě v ideální fázi vývoje. Adolescent se svým tělem často a v hojně míře zaobírá a mnohdy se stává nejdůležitější součástí vlastní identity. V závislosti na tom, zda jedinec odpovídá aktuálnímu ideálu krásy, může zevnějšek buď vytvářet oporu vlastního sebevědomí a podporovat pocit jistoty sociální akceptace, anebo naopak zvýšit jedincovu nejistotu a zvýšit riziko nízkého sebehodnocení. Atraktivita je totiž předpokladem k získání dobré sociální pozice, atraktivní jedinec je úspěšný mezi vrstevníky i v soupeření mezi dospělými autoritami, což se projevuje především u dívek. K postupné rovnocennosti s dospělou autoritou napomáhá také výška postavy, která je nyní s výškou dospělého naprosto srovnatelná (Vágnerová, 2000).

Změny poznávacích procesů

V tomto období umí jedinec lépe používat formálních operací a disponuje předpokladem k zdokonalení poznávacích funkcí jejich cvičením a hromaděním zkušeností. Pro adolescenci je typická flexibilita a schopnost používat nové způsoby řešení. Adolescentní řešení bývají většinou radikální, v některých směrech mohou být inovační a netradiční, zároveň však také mnohdy zbrklá a necitlivá. Přednost dávají řešením jednoznačným, rychlým a zásadním, proto preferují varianty krajní a kompromis chápou jako méně kvalitní a nežádoucí řešení (Vágnerová, 2000). Intelektuální vývoj je v tomto období ukončen, inteligence je na svém vrcholu. Myšlení je pružné, samostatné, tvořivé a nezatížené zkušenostmi. V souvislosti s rozvojem formálně logického myšlení se objevují různé úvahy o smyslu života, přičemž dospívající řeší různé filozofické otázky a promýšlí nejrůznější koncepce. Dochází ke stabilizaci náboženské a politické orientace, což může mít za důsledek vstup do náboženských církví, ale také různých sekt a sdružení (Novotná, 2012).

Socializace v adolescenci

Adolescence je fáze, která přechází k dalšímu vývojovému stádiu, kterým je mladá dospělost. Z tohoto důvodu jsou s adolescencí spjatá různá očekávání společnosti a nové role, do kterých dospívající vstupuje. Mezi hlavní úkoly spojené s adolescencí zařadil Havighurst (in Novotná, 2012) například přijetí vlastní fyzické struktury a role svého pohlaví, vytvoření nových vztahů k vrstevníkům obojího pohlaví, emocionální nezávislost na rodičích a ostatních dospělých, získání jistoty a ekonomické nezávislosti, výběr povolání a příprava na ně a příprava na manželství a rodinný život.

Socializace adolescentů je na jedné straně značně usnadňována propracovaným systémem výchovně vzdělávacích institucí, na druhou stranu však právě to, že mladí lidé ve škole tráví většinu svého času společně s domácí přípravou, do jisté míry vymezuje jejich činnost a omezuje kontakty s různorodými životními situacemi. Osobnost se v tomto období zaměřuje na vztahy mezi lidmi, dochází (na rozdíl od pubescence) k rozlišování mezi kamarádstvím a přátelstvím a mladí si volí své milostné partnery. Dochází tak

k vytváření partnerských vztahů, které zahrnují romantickou lásku a sexuální aktivity (Taxová, 1987).

3.3 MLÁDEŽ A SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÉ JEVY

Dospívání je obdobím radikálních změn v organismu i v osobnosti a ne každý se s těmito nároky úspěšně vyrovná. Riskování a experimentování je do jisté míry v tomto období přirozené, vzhledem k tomu, že jedinec se snaží získávat si uznání vrstevníků, ukázat protest proti autoritě a omezením, dokázat si samostatnost a případně i dospělost (Hamanová in Státní zdravotnický ústav, 2001). V souvislosti s rozvojem vlastní identity, se kterým se mladí lidé potýkají, často dochází k tomu, že aby jedinec zjistil, kým je, zkoumá hranice svých psychických i fyzických možností. Dospívající se snaží překonat sami sebe, dokázat si, čeho jsou schopni a důsledkem toho jsou pak různé extrémní sporty, experimenty s návykovými látkami, zahrávání si se zákonem a mnoho dalších. Mladí lidé pak sbírají zážitky a zkušenosti, které patří spíše do světa dospělých, aby se co nejvíce oddělili od věku dětského, případně aby zaujali vrstevníky (Ambrožová et al., 2013).

Rizikové chování také může být formou reakce na krizi. Jak jsme již zmínili, adolescence má několik vývojových úkolů, v jejichž souvislosti můžeme také hovořit o adolescentní krizi. Krizi chápeme jako v krátkém čase se vyostřující situaci, kterou postižený není schopen překonat sám. Adolescentní krize, kterou si vysvětlujeme jako rozpor mezi aktuální realitou a tím, čeho je potřeba dosáhnout, může mít několik forem. Pasivní forma s sebou nese různé únikové reakce, jako je například záškoláctví, útěky či sebevražda. Agresivní forma se projevuje vandalismem, šikanováním, delikvencí či terorismem. Kompromisní forma je pak spojena s instabilitou či zneužíváním návykových látek (Kocurová, 2002).

4 KŘESŤANSTVÍ A JEHO POTENCIÁL V PREVENCI SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝCH JEVŮ

Křesťanství je nejrozšířenějším světovým náboženstvím. Podle Matouška (2001) je náboženstvím sociálním a jádrem jeho morální teologie je láska. Ježíš hovoří o dvojím přikázání lásky: milovat Boha a milovat svého bližního jako sám sebe. Křesťanství tedy není orientováno jen na vztah jednotlivého člověka k vyšší moci a nevede jedince jen ke zdokonalování sebe. Kromě toho se totiž také snaží o vylepšení mezilidských vztahů a podmínek života společenství, princip solidarity je zde tudíž velmi výrazně zastoupen. Aby ale člověk mohl lásku svým bližním dávat, potřebuje ji také někde čerpat a primárním zdrojem lásky je samotný Bůh. Podle Anzenbachera (2004) lze povahu křesťanské sociální etiky definovat pouze s odvoláním na Bibli, ze které křesťanská víra čerpá veškeré své směřovací jistoty.

4.1 KŘESŤANSKÉ HODNOTY A JEJICH MOŽNÝ VLIV NA PREVENCI SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝCH JEVŮ

Vzhledem k povaze hodnot, které jsou obsahem křesťanské etiky, můžeme předpokládat, že pokud jedinec tyto hodnoty přijme, ovlivní to nejen jeho chování, ale také smýšlení. V této kapitole se tedy zaměřím na některé z hodnot, které můžeme nalézt v Bibli, a na to, jak se mohou promítnout v životě mladého člověka a ovlivnit tak jeho postoj k sociálně patologickým jevům.

4.1.1 DESATERO A JEHO MOŽNÝ VLIV NA PREVENCI RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ

Jedním ze základních zdrojů křesťanské etiky je Desatero, které se vyjadřuje nejen k tomu, jak má vypadat náš vztah k Bohu, ale také náš vztah k druhým lidem. Podle Boice (1999) při interpretaci každého přikázání platí čtyři směrnice. První z nich říká, že přikázání se netýkají pouze vnějších projevů jedince, ale také sklonů jeho mysli a srdce. Podle druhé směrnice obsahují přikázání vždy více než jen minimální slovní interpretaci. Za třetí platí, že přikázání vyjádřená kladně obsahují také zápornou stránku a naopak (tím je myšleno, že například pokud je nám řečeno, že nemáme brát Boží jméno nadarmo, platí také to, že jeho jméno máme naopak i ctít). A podle poslední směrnice tvoří Desatero určitý celek a nemůžeme se tedy domnívat, že se nás týkají pouze některá z přikázání.

První přikázání nám říká, že nebudeme mít jiného boha mimo Hospodina. Nejedná se však pouze o požadavek, že nebudeme uctívat žádného jiného boha či božstvo. Toto přikázání nám totiž říká, že Bůh má být pro nás na prvním místě, tudíž bychom neměli na první místo klást ani žádnou jinou osobu, či věc (Boice, 1999). Jak již bylo řečeno v kapitole o drogových závislostech, ve chvíli, kdy se člověk stává závislým na nějaké návykové látce (alkohol, cigarety, drogy), či na určitém způsobu chování (gambling, hraní videoher atd.), dostává se tento jev na první příčku v jeho prioritách. To je jasným porušením tohoto přikázání, čemuž by se každý věřící měl snažit vyvarovat. Můžeme tedy říct, že toto přikázání v životě křesťana pozitivně působí na prevenci závislostního chování.

Druhé přikázání apeluje na to, abychom si nezobrazovali Boha zpodoběním něčeho, co je nahoře na nebi, dole na zemi nebo ve vodách pod zemí. Toto přikázání je tedy zaměřeno na způsob uctívání a zakazuje nám uctívat Boha nepatřičným způsobem. Právě problematika sekt je mnohdy spojena s tím, že některé sekty jsou postaveny na křesťanských základech, ale způsoby uctívání se značně liší a mohou být až extrémní. Toto přikázání tedy může jedince ochránit jednak před vstupem do sekty a dále také v nepřímé souvislosti před užíváním různých halucinogenů, které někdy mohou být prostředkem k různým transcendentním prožitkům.

Třetí přikázání nás varuje před zneužitím Božího jména. S tím se u některých lidí setkáváme velice často při lehkovážném vyřčení slov jako „panebože“, „ježiši kryste“,

„hergot“ a podobně. Toto přikázání však také bere v potaz to, že vyznavatel křesťanské víry se nazývá „křesťan“, což znamená „jeden s Bohem“ a kdykoli tedy chování neodpovídá vyznání křesťanské víry, dochází k znesvěcování Boha, protože o křesťanech můžeme říci, že jsou nositelé Kristova jména (Boice, 1999). V tomto směru lze tedy říci, že toto přikázání nositelům Kristova jména v konečném důsledku zakazuje účast na jakémkoli společensky nežádoucím jevu.

Podle čtvrtého přikázání máme pamatovat na den odpočinku a tento den nám má být svatý. Tímto odpočinkem však není myšlen pouze odpočinek od fyzické práce. Jedná se o celkové zastavení uprostřed práce a života, abychom se ohlíželi za svým životním dílem, zorientovali se, odkud jdeme a kam směřujeme a odpoutávali se od svých všedních starostí. Součástí přikázání je také to, že máme být schopni oddělit si čas pro uctívání Boha a také pro ostatní lidi, tedy pro své bližní. Právě nedostatek času je pro nás totiž mnohdy překážkou k tomu, abychom měli zdravé, hluboké a láskyplné vztahy s ostatními (Šrámek, 2009). Zároveň druhou stranou tohoto přikázání je, že náplní ostatních dní má být práce. V kontextu mládeže sice ve většině případů o práci hovořit nemůžeme, jejich povinností je však povinná školní docházka. Záškoláctví je tedy v rozporu s tímto přikázáním. V tomto přikázání je částečně stavěno do popředí zdraví a životní styl, průběžné hodnocení svého dosavadního počínání a v neposlední řadě také kvalita našich mezilidských vztahů, což jsou prvky, které souvisí se všemi sociálně patologickými jevy.

Páté přikázání se týká našeho vztahu k rodičům a vede nás k tomu, abychom svého otce i svou matku ctili a jako jediné je hned následováno zaslíbením „abys byl dlouho živ“. Pokud někoho máme v úctě, znamená to, že jej respektujeme, podřizujeme se jeho rozhodnutím a projevujeme jim poslušnost (Boice, 1999). Není to sice pravidlem, ale sociálně patologické jevy jsou u dětí a mládeže většinou spojeny s nesouhlasem jejich rodičů. Jedinci účastni na takovýchto jevech jsou pak nuceni rodičům lhát, zatajovat a porušovat stanovená pravidla, přičemž jen stěží můžeme hovořit o úctě. Princip tohoto přikázání však nespočívá pouze v úctě a respektu k rodičům, ale autoritám obecně. Takovými autoritami tedy potom mohou být mimo jiné i učitelé a vládnoucí moc (Šrámek, 2009). Toto přikázání se tedy také dotýká úcty k zákonům, s nimiž jsou v rozporu téměř všechny sociálně patologické jevy.

Šesté přikázání, které zní „nezabiješ“ nám jistě hned na první pohled asociuje s problematikou kriminality a delikvence. Souvislostí však můžeme nalézt mnohem víc. Proti tomuto přikázání směřují veškeré agresivní projevy, jako je například rasismus (cílem některých rasistických tendencí může být až vyhlazování některých ras), nebo šikana.

Sedmé přikázání nám říká „nesesmilníš“ a týká se sexuálních hříchů. Zahrnuje celou škálu sexuálních vztahů, mezi které patří sex mimo manželství (tedy jak sex předmanželský, tak manželská nevěra), dále s tím spojená prostituce, homosexuální styk a krvesmilstvo (Šrámek, 1999). Toto přikázání tudíž chrání mládež před rizikovým sexuálním chováním.

Osmé přikázání „nepokradeš“ se velice jednoznačně staví proti jakékoliv majetkové kriminalitě a delikvenci.

Deváté přikázání nám zakazuje, abychom vydávali proti svým bližním křivá svědectví. V podstatě se tedy jedná o lhaní, které je doprovodným prvkem mnoha sociálně patologických jevů a bez kterého některé jevy (např. záškoláctví) prakticky ani nejdou uskutečnit.

Desáté přikázání, nám říká, abychom nedychtili po domě svého bližního, po jeho ženě, ani jeho otroku či otrokyni, ani po jeho býku či oslu a vůbec po čemkoli, co by našemu bližnímu patřilo. Toto přikázání v podstatě navazuje na některá zmíněná přikázání (nesesmilníš, nepokradeš), kterým jsme se již podrobně věnovali. Nabízí se nám ještě jedna možná interpretace tohoto přikázání, a to nejen ve smyslu závisti, tedy dychtění po majetku druhých, ale dychtění jako takového. Právě dychtění, nebo jinými slovy také craving, pocit puzení, silná touha či bažení patří podle Nešpora (2000) mezi jeden z šesti znaků závislosti. V tomto smyslu tedy přikázání varuje také před jakýmkoliv závislostním chováním.

4.1.2 OVOCE DUCHA SVATÉHO A JEHO MOŽNÝ VLIV NA PREVENCI RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ

Jedná se o výčet ctností, který v listu Galatským uvádí apoštol Pavel - je to láska, radost, pokoj, trpělivost, laskavost, dobrota, věrnost, tichost a sebeovládání (Bible, Ga 5, 22-23). Ovoce Ducha Svatého je křesťany chápáno jako projev Kristova života v člověku. Všechny tyto ctnosti totiž byly příznačné pro osobu samotného Ježíše a apoštol Pavel tak apeluje na to, aby o ně všichni křesťané usilovali. Prvním ovocem je láska, která je zároveň považována za největší křesťanskou ctnost. Tato láska má být velká, proměňující, obětavá a nesobecká, a to i v případě, že je nezasloužená. Radost je ctností, která je do značné míry podobná pojmu štěstí. Na rozdíl od štěstí, které je však závislé na okolnostech, je radost založena na poznání Boha, tudíž na okolnostech závislá není a jedná se tak o prvek stálý a neměnný. Pokoj je darem, který dal Bůh lidstvu ve smíření skrze Kristovu oběť, a proto by tak i lidé měli usilovat o pokoj a mír mezi sebou. Trpělivost znamená schopnost snášet se s druhými lidmi, i když tím můžeme trpět, odložit hněv či přijmout v klidu zklamání. Laskavost je postojem upřímného zájmu o potřeby druhých lidí, který pramení z toho, že křesťané mají jednat s druhými tak, jak jedná Bůh s nimi. Dobrota si je s laskavostí velice podobná, bývá však častěji spojena se štědrostí. Věrnost je provázána s důvěryhodností a spolehlivostí, pokud je člověk věrný, zůstává srdcem při svých závazcích a učiní, co slíbil učinit. Tichost, nebo také krotkost, znamená rozhorlit se v pravý čas a nehněvat se v nepravou chvíli. Sebeovládání je schopnost zvítězit nad těmi tělesnými žádostmi, které jsou v rozporu s čistotou (Boice, 1999), (Šrámek, 2008).

Většina z těchto ctností je zaměřena na mezilidské vztahy, tudíž je zde určitý potenciál působit preventivně v oblasti takových jevů, jako je šikana, rasismus, kriminalita a delikvence či vandalismus. Navíc sebeovládání nemusí mít efekt pouze na chování vůči ostatním lidem, ale také vůči sobě samotnému a může tedy preventivně působit v oblasti jevů spojených se závislostí, jako je kouření, alkoholismus, tvrdé drogy, gambling či virtuální drogy.

4.1.3 VAROVÁNÍ V BIBLI

Kromě toho, že Bible v různých verších poukazuje na mnohé ctnosti, nalezneme v ní také místa, kde naopak před mnohým varuje. Například hned v souvislosti s ovocem Ducha hovoří Bible také o opačných tendencích: *„Skutky lidské svévole jsou zřejmé: necudnost, nečistota, bezuzdnost, modlářství, čarodějství, rozbroje, hádky, žárlivost,vášeň, podlost, rozpory, rozkoly, závist, opilství, nestřídmost a podobné věci“* (Bible, Ga 5, 19-21). Podobně také na dalším místě, tentokrát v epištole Efezským čteme: *„Ať je vám vzdálena všechna tvrdost, zloba, hněv, křik, utrhaní a s tím i každá špatnost; buďte k sobě navzájem laskaví, milosrdní, odpouštějte si navzájem, jako i Bůh v Kristu odpustil vám“* (Bible, Ef 4, 31)

Jednotlivé sociálně patologické jevy v dobách, kdy byla psána Bible, neexistovaly ve stejné formě, v jaké je známe dnes. Nebyly takto definovány, a proto se v Bibli nemůžeme setkat s verši, které by se týkaly výslovně například kouření, záškoláctví, či virtuálních drog. Nalézáme však mnoho veršů, které poukazují na skutečnosti, které jsou v důsledku s těmito jevy v rozporu. Člověk, který svou víru bere vážně a chce vskutku svým životem reprezentovat to, že věří v Boha, by měl podle apoštola Pavla mít na paměti to, že *„Všechno je mi dovoleno – ano, ale ne všechno prospívá. Všechno je mi dovoleno – ano, ale ničím se nedám zotročit“* (Bible, 1Kor 6, 12).

4.2 KŘESŤANSKÉ ORGANIZACE A PROJEKTY PŮSOBÍCÍ V OBLASTI PREVENCE SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝCH JEVŮ

V rámci této kapitoly představím několik organizací a projektů, které působí v oblasti prevence sociálně patologických jevů. Rozhodla jsem se vybrat takové organizace a projekty, se kterými mám osobní zkušenost. V organizaci Teen Challenge mám několik známých v řadách pracovníků a s několika bývalými klienty jsem spolupracovala během výzkumu pro mou bakalářskou práci. V Salesiánském středisku dětí a mládeže

momentálně pracuji na základě dohody o provedení práce. S projektem EXIT 316 jsem přišla do styku při organizování EXIT klubů pro mládež v letech 2007 - 2009, dokonce jsem se v roce 2008 objevila v jedné z epizod TV pořadu EXIT 316 MISE vysílaného Českou televizí, kde jsem poskytla rozhovor týkající se tématiky podvádění ve škole. V rámci projektu EXIT TOUR jsem třikrát participovala na jeho přípravách a realizaci (2009 – Kolín, 2012 – Písek, Strakonice, 2013 – Strakonice).

4.2.1 TEEN CHALLENGE

Teen Challenge je mezinárodní křesťanská organizace, která nabízí pomocnou ruku lidem v boji s jejich závislostí. Organizaci založil v roce 1958 David Wilkerson ve Spojených státech amerických, do České republiky Teen Challenge přichází v roce 1994, kdy bylo Apoštolskou církví otevřeno první centrum v Beskydech. Pro práci Teen Challenge v České republice jsou závazné veškeré dokumenty jako pro práci ve světě a je budována na stejných hodnotách a principech práce. Garantem této práce v České republice je Národní rada Teen Challenge a národní ředitel. Podle slov Teen Challenge proběhlo v USA několik nezávislých studií, které ukazují na více než 80% úspěšnost u těch, kteří programy Teen Challenge dokončili.

Cílem Teen Challenge je pomoci mladým lidem nalézt lepší a kvalitnější způsob života bez destrukce, násilí, nenávisti, drog a alkoholu a přispět tak k tomu, aby se lidé mohli stát duševně zdravými, citově vyváženými, sociálně zaopatřenými, fyzicky funkčními a duchovně živými. Cílem je také informovat širokou veřejnost o problémech spojených se zneužíváním návykových látek a také předcházet problémům spojeným s jejich užíváním. K těmto cílům organizaci slouží jednotlivé programy orientované na tyto konkrétní cíle.

Organizace Teen Challenge je více známá pro svou terapeutickou činnost, než pro tu preventivní. Co se právě prevence týče, provozuje Teen Challenge programy primární prevence pro školy. Ty jsou prováděny na základních školách, středních školách a odborných učilištích. Účastní jsou studenti, lektori a bývalý uživatel. Témata a otázky k

zamyšlení jsou probírány formou diskuse. Besedy jsou vedeny se skupinou maximálně 40 studentů, tak aby byla zajištěna dostatečná interakce mezi všemi zúčastněnými. Další aktivitou Teen Challenge jsou centra pro děti a mládež. Jedná se o nízkoprahová zařízení pro děti a mládež, které jsou sociálně znevýhodněny a ohroženy sociálně patologickými jevy, jako jsou například drogy, záškoláctví, kriminalita, šikana a domácí násilí. Sociálně znevýhodněným dětem z blízkého okolí nabízí bezpečné místo, kde nacházejí řád, srozumitelná pravidla a stabilní tým pracovníků. Snaží se jim nabídnout bezpečné prostředí pro trávení volného času, pomoci jim najít místo ve společnosti, vést plnohodnotný život, získat pozitivní vztah ke vzdělání, práci, abstinovat od návykových látek a být schopni do budoucna založit funkční rodinu.

Kromě preventivních aktivit provozuje Teen Challenge kontaktní centra a kavárny, které se zaměřují na lidi s problémem závislosti a nabízejí jim poradenství a další možnosti kontaktního centra s cílem přinášet křesťanské principy do jejich životů. Dalšími programy jsou střediska pro muže a středisko pro ženy, které fungují na bázi terapeutických komunit s cílem přinášet klientům evangelium a pomoci jim naučit se řešit jejich problémy a žít plnohodnotný a zodpovědný život – to vše na základě biblických principů (Teen Challenge, 2011).

Teen Challenge věří v Boží schopnost proměny lidského života a v možnost nového začátku vycházející z biblického verše „Kdo je v Kristu, je nové stvoření. Co je staré, pominulo, hle, je tu nové“ (Bible, 2 K, 5:17). Teen Challenge vidí příčinu dysfunkčních způsobů jednání, chování a postojů v tom, že lidé, kteří neznají Boha, trpí pocity prázdnoty a nesmyslnosti, ačkoliv si to nemusí uvědomovat. Tyto pocity se snaží vyplnit získanými dysfunkčními způsoby jednání, chování a postojů a naplnit tak své primární potřeby smysluplnosti, bezpečí a významu. Součástí metody Teen Challenge je tedy napomoci přechodu od nesmyslnosti do vyplnění prázdna, objevit nesprávné přístupy těchto pocitů a nahradit je těmi, které pramení z relace s Bohem. Když se centrem lidského života stává Kristus, symptomy nesmyslnosti i postoj závislosti jsou zastoupeny smysluplným životem, což člověka uschopňuje i k tomu, že si začne uvědomovat i svůj nejplnější potenciál. Ze vztahu s Bohem pramení i nabytí základních lidských hodnot, jako je úcta, sebeúcta, láska, odpuštění, zdravé morální hodnoty, zodpovědnost, schopnost mít

zdravé vztahy a dobré pracovní návyky, správné postoje ke svobodě, penězům a mnoho dalšího (Teen Challenge, 1992).

4.2.2 SALESIÁNSKÁ STŘEDISKA DĚTÍ A MLÁDEŽE

Salesiánská střediska dětí a mládeže jsou školská zařízení, která se snaží prostřednictvím volnočasových aktivit výchovně působit na ohrožené děti a mládež. Salesiánská zařízení různého typu jsou ve sto třiceti třech zemích světa, přičemž v České republice najdeme podobná střediska v Plzni, Českých Budějovicích, Praze, Pardubicích, Teplicích, Rumburku, Ostravě, Brně a Zlíně. Střediska provozují svou činnost s dětmi a mládeží různými způsoby. Jedním z nich jsou zájmové kroužky, které jsou nastaveny tak, aby byly finančně dostupné pro každého. Jsou zaměřeny na zájmovou výuku v oblasti hudby, jazyků, ručních prací či sportu a cílem je kromě naučení dovedností také vytvoření vztahů ve skupině. Další formou jsou otevřené a nízkoprahové kluby, které dávají mladým lidem prostor pro vzájemné setkávání a zábavu. Snaží se také nabídnout alternativu k rizikovým způsobům zábavy. Dále jsou organizovány různé katechetické, formační a spirituálně zaměřené skupiny, které jsou již vědomě nábožensky zaměřené. V neposlední řadě organizují střediska také jednorázové akce (typu divadelní představení, soutěže, apod.) a víkendové či prázdninové akce, které nabízejí možnost zážitku křesťanského společenství (Salesiáni Dona Bosca, 2014).

Pracovníci středisek vycházejí z pedagogiky a sociální práce italského kněze Jana Bosca, jehož systém se opírá o systém, který Bosco postavil na třech pilířích, kterými jsou rozum, křesťanské hodnoty a laskavost. Příznačné je také to, že nepoužívá donucovacích prostředků, dovolává se přirozených schopností, srdce a touhy po dobru, kterou má každý člověk hluboko v sobě. Cílem salesiánské výchovy je předcházet negativním jevům, proto se pro ni používá také termín „preventivní systém“. Důraz je kladen také na celkový rozvoj mladého člověka, který lze podpořit ve čtyřech základních oblastech. Těmi je smysluplné využití volného času, učení se a prohlubování vztahů s vrstevníky a dospělými, objevování

vlastní identity a získávání nových vědomostí a dovedností (Salesiáni Dona Bosca v Plzni, 2014).

Salesiánská výchova počítá se třemi rovinami působení. První z nich je individuální přístup, tedy práce s jednotlivcem, který apeluje na to reagování na specifické potřeby každého jedince, podporování jeho osobního rozvoje a přivádění ho k tomu, aby převzal odpovědnost za svůj život. Přístup Dona Bosca vycházel z osobních vztahů a osobní zájem nás učí vidět a podpořit i ty jedince, kteří stojí na okraji zájmu ostatních. Druhou rovinou je skupinová práce, tedy práce se skupinou. Prostředí malé skupiny zajišťuje mladým lidem v rámci většího prostoru prostředí bezpečí a jistoty, umožňuje jim jejich seberealizaci a rozvíjení schopností. Ve skupině se mladí lidé mohou naučit vzájemné komunikaci, prožívání osobních vztahů, učí se vyjadřovat svůj názor, respektovat odlišnost druhých lidí a navzájem si odpouštět. Třetí rovinou je vytváření pozitivního prostředí. Tím je myšleno takové prostředí, které motivuje mladého člověka k pozitivnímu rozvoji a zároveň ho chrání před negativními jevy. Proto salesiánská zařízení kladou větší důraz a vnitřní ovzduší, které panuje mezi lidmi, více než na vnější strukturu (Sklenář, 2012).

4.2.3 EXIT PROJEKTY (POŘADY EXIT 316 A EXIT 316 MISE, EXIT KLUBY A PROJEKT EXIT TOUR)

EXIT 316 je publicisticko-vzdělávací seriál, který vznikl ve spolupráci občanského sdružení Křesťanská akademie mladých (KAM) a České televize. Pořad se snaží zábavným a srozumitelným způsobem řešit praktické etické problémy dnešní mládeže a ovlivňovat formování hodnot mladých lidí. Jednotlivé díly jsou vždy zaměřeny na určité téma, které je nastíněno formou krátkého příběhu a ke kterému se vyjadřuje moderátorská dvojice. Součástí je také příběh člověka, který má s probíraným tématem osobní zkušenost, interview s celebritou, ankety s lidmi na ulici, videoklip s písní na dané téma, krátký příspěvek odborníka a na závěr biblické poučení. Mezi probíraná témata patří například láska, přátelství, odpuštění, sex, zklamání, závislosti, image, smysl života, záškoláctví a

podobně, přičemž pořad v rámci těchto témat upozorňuje na hodnoty, které vycházejí z evangelií. Pořad EXIT 316 MISE je pak druhou řadou tohoto seriálu. V souvislosti s pořady vydala Křesťanská akademie mladých materiály, na základě kterých mohou být realizovány EXIT kluby – neformální setkávání mladých lidí, kteří chtějí diskutovat nad tématy probíranými v pořadu. EXIT kluby mohou být pořádány kýmkoli a dokonce jsou vhodné i pro to, aby byly využívány ve školách v rámci výuky společenských věd (Turbo 316, 2010).

EXIT Tour je projekt realizovaný v návaznosti na TV vysílání pořadu EXIT 316 a EXIT 316 MISE. Jedná se o turné, které je realizované na středních školách v různých městech České republiky ve spolupráci s místními neziskovými organizacemi a EXIT Tour týmem. Tyto týdenní programy pomáhají středním školám naplnit požadavky Ministerstva školství na zajištění Minimálního preventivního programu a podporují volnočasovou práci s mládeží v celé České republice. Akce na školách obsahují kulturní vstupy (interaktivní moderace a koncert americké rockové kapely) a přednášky zabývající se prevencí sociálně patologických jevů ve společnosti. Přednášky jsou zajištěny zkušenými lektory z organizací ACET, ICEJ a Mezinárodní potřeby. Odpolední volnočasové aktivity probíhají ve spolupráci s místními nízkoprahovými zařízeními a s církvemi. Zřizovatelem projektu je Křesťanská akademie mladých, o. s. (EXIT Tour, 2008).

4.3 AMERICKÝ VÝZKUM „NÁBOŽENSTVÍ A DELIKVENCE, RIZIKOVÉ CHOVÁNÍ A KONSTRUKTIVNÍ SPOLEČENSKÉ AKTIVITY U AMERICKÝCH ADOLESCENTŮ“

Tento americký výzkum, který v originále nese název „Religion and American Adolescent Delinquency, Risk Behaviors and Constructive Social Activities“, se uskutečnil v roce 2002 a jeho autory jsou Dr. Christian Smith a Ph.D. Robert Faris. Byl realizován v rámci projektu „National Study of Youth & Religion“ („Národní studie mládeže a náboženství“). Tento projekt vznikl v roce 2001 a je veden právě zmíněným autorem dr. Smithem na Univerzitě v Severní Karolíně, kde dr. Smith působí jako profesor na katedře

sociologie. Projekt si klade za cíl zkoumat vliv víry a spirituality na životy amerických adolescentů. Cílem samotného výzkumu bylo zjistit, jestli víra u amerických adolescentů ovlivňuje jejich účast na delikvenci a rizikovém chování. Výzkum v této části uvádím záměrně, protože se svým tematickým vymezením podobá tématu mé práce.

Výzkumem bylo zjištěno, že věřící mládež na rozdíl od jejich věřících vrstevníků méně užívá cigarety a tabákové výrobky. Pokud se jedná o věřící jedince, kteří kouří, ti podle výzkumu v porovnání s nevěřícími však své první zkušenosti s cigaretami měli podstatně později.

Věřící mládež také méně pije alkohol a častěji u nich dochází k odložení první zkušenosti s opitím až do pozdějšího věku. Dále se ukázalo, že pokud věřící jedinci alkohol konzumují, mnohem méně často dochází k tomu, že by pili až do té chvíle, než se opijí. Velká část dotazovaných dokonce zkušenost s opitím vůbec nemá. Zjištěna byla i menší návštěvnost barů u věřících jedinců.

Co se týče užívání drog, většina věřících odkládá první zkušenost s marihuanou až do pozdějšího věku a velká část zkušenost s marihuanou nemá vůbec. Stejně tak i u tvrdých drog platí, že věřící jedinci s nimi ve většině případů zkušenost vůbec nemají, dokonce u věřících i méně platí to, že by jim drogy byly vůbec nabízeny.

Další část tohoto výzkumu se věnovala oblasti nebezpečných aktivit a rizikového chování v dopravě. Výzkum ukázal, že věřící jedinci častěji v autě nosí bezpečnostní pásy a dostávají méně pokut. Také projevují menší zájem o vyhledávání různých nebezpečných aktivit za účelem pobavení.

Výzkum zkoumal také projevy násilí, které jsou také méně obvyklé mezi věřícími. Konkrétní oblasti, na které se výzkum zaměřil, bylo uhození učitele, praní se se spolužáky a nošení zbraní do školy. V prvních dvou oblastech byl prokázán menší výskyt u věřících jedinců, co se však týče nošení zbraní do školy, zde podle tohoto výzkumu nebyl mezi věřícími a nevěřícími zjištěn významný rozdíl.

V oblasti kriminality výzkum opět ukázal menší účast u mládeže věřící. Konkrétními jevy, kterými se výzkum zabýval, byly krádeže (tato položka byla zkoumána zvlášť pro krádeže v hodnotě do 50 dolarů, zvlášť pro krádeže v hodnotě nad 50 dolarů a zvlášť pro

krádež automobilu), vstupování na nepovolená místa, vandalismus, žhářství, loupežná přepadení a jakékoli další problémy s policií.

V rámci oblasti školních problémů sledoval výzkum chození za školu, a dále četnost udělení jednotlivých kázeňských trestů, kterými jsou návštěva ředitelny, trest po škole, přerušení studia či vyloučení. Také v těchto oblastech výzkum ukázal, že všechny tyto prvky se věřících jedinců týkají v porovnání s nevěřícími méně.

Poslední část výzkumu byla zaměřena na konstruktivní společenské aktivity, kterými v rámci výzkumu bylo myšleno dobrovolnictví a další vztahy s neziskovým sektorem, sporty, atletika a cvičení a participace ve školním parlamentu. Ve všech těchto aktivitách byla u věřících adolescentů zjištěna četnější účast.

V rámci shrnutí výzkumu můžeme říct, že na základě jeho výsledku bylo prokázáno, že víra u amerických adolescentů pozitivně ovlivňuje jejich účast na konstruktivních aktivitách, přičemž tito jedinci mají menší účast na delikventním a rizikovém chování.

VÝZKUMNÁ ČÁST

5 METODOLOGIE

5.1 CÍL VÝZKUMU

Cílem praktické části je zjistit, zda má křesťanská víra v životě mladých lidí pozitivní vliv na prevenci sociálně patologických jevů. Budeme zjišťovat, jaký existuje vztah mezi dvěma zkoumanými jevy, jedná se tedy o výzkumný problém relační. Ke splnění hlavního cíle nám vypomůžou dílčí cíle, s ohledem na které pak budou také vybrány vhodné výzkumné metody. Prvním dílčím cílem je porovnat četnost výskytu vybraných sociálně patologických jevů u věřící mládeže s četností výskytu těchto jevů u mládeže nevěřící. Druhým dílčím cílem je zjistit a popsat postoje věřící mládeže vůči sociálně patologickým jevům. Třetím dílčím cílem je popsat výskyt sociálně patologických jevů u jednotlivých respondentů v kontextu jejich víry.

Výzkum se dotýká následujících sociálně patologických jevů: kouření, alkoholismus, drogové závislosti, virtuální drogy, gambling, záškoláctví, kriminalita a delikvence, šikana, vandalismus a oblast rasismu, xenofobie a intolerance.

Ráda bych vysvětlila, že cigaretové výrobky a alkohol patří sice mezi drogy, vzhledem k tomu, že se však jedná o drogy legální, běžně dostupné a jak uvádím v teoretické části, tak i nejvíce rozšířené. Z těchto důvodů jsem se rozhodla zkoumat tyto jevy zvlášť a nezahrnout je do jedné oblasti společně s nelegálními drogami.

5.2 VÝZKUMNÁ STRATEGIE

Vzhledem k charakteru práce a rozmanitosti dílčích cílů jsem za nejvhodnější výzkumnou strategii považovala výzkum smíšený. Smíšený výzkum je definován jako obecný přístup, v němž se prolínají kvalitativní a kvantitativní metody, techniky a paradigmaty v rámci jedné studie (Hendl, 2005).

Kvalitativní výzkum a jeho výhody spočívají v tom, že nám umožňuje získat podrobný popis a vhléd při zkoumání jedince, skupiny, události či fenoménu a to v jejich přirozeném prostředí. Jedná se navíc o popis hloubkový, jelikož ve zkoumání případů jdeme pod povrch, zabýváme se jejich komparací, vývojem a příslušnými procesy. Jednou z nevýhod je však riziko subjektivní předpojatosti, jelikož vybraný vzorek populace není úplně náhodný a také jelikož pracuje s omezeným počtem jedinců - výsledky je tedy pak těžké zobecnit (Hendl, 2005; Barker, 1999).

Naproti tomu kvantitativní výzkum a jeho výhody spočívají v tom, že nám tento výzkum nabízí poměrně přesná a přehledná numerická data. Jedná o šetření extenzivní, které nám nabízí možnost zkoumat několik aspektů u mnoha objektů. Získávání údajů je vysoce standardizované, sběr i analýzu dat lze provést poměrně rychle, výsledky je možné zobecnit a tyto výsledky jsou relativně nezávislé na výzkumníkovi (Reichel, 2009).

Právě jsme si stručně nastínili, že jak výzkum kvalitativní, tak i kvantitativní s sebou přinášejí mnohé výhody, proto jsem se rozhodla těchto možností ve své práci využít a zvolit tedy již zmíněnou strategii smíšeného výzkumu. Jako odůvodnění bych ráda také použila metaforu s rybářskými sítěmi. Podle té má totiž rybář k dispozici několik sítí a v každé z nich je několik velikých děr. Je tedy pro rybáře lepší, aby tyto své sítě překryl a použil tak tuto nově vytvořenou jedinou síť, která mu pomůže získat lepší úlovek, než kdyby jednotlivé sítě použil odděleně (Lincoln, Guba, 1985).

S ohledem na dílčí výzkumné cíle jsem zvolila také příslušné výzkumné metody. První metodou bude jakožto zástupce kvantitativního výzkumu dotazníkové šetření, druhou metodou, tentokrát už v rámci výzkumu kvalitativního, bude metoda ohniskové skupiny. Ta bude ještě doplněna metodou třetí, kterou budou případové studie.

5.3 DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ

Pro první část výzkumu jsem se rozhodla využít standardizovaný dotazník. Dotazník je jednou z nejrozšířenějších technik v sociálních výzkumech a podle Gavory (2010) představuje metodu, která je určena pro hromadný sběr dat o velkém počtu respondentů, což je hlavním důvodem, proč jsem tuto metodu v této části zvolila. Jedná se o písemný způsob dotazování, kdy respondent sám odpovídá písemně na otázky v dotazníku. Tato metoda s sebou nese několik výhod, například to, že je poměrně levná a časově nenáročná s ohledem na to, jak velké množství informací je možné získat. Je zde také menší riziko nežádoucího ovlivnění působením osoby tazatele (Surynek, 2001) a nabízí velmi spolehlivě anonymitu pro dotazované (Disman, 2000). Další z výhod je, že nabízí možnost získání dat, která jsou velmi dobře utříditelná a srovnatelná (Reichel, 2009). Mezi nevýhody však patří například to, že je zde riziko nižší návratnosti, nebo také to, že dotazovaný má možnost si odpovědi promýšlet, přehodnocovat a měnit, což nedovoluje zachytit často velmi důležité spontánní odpovědi (Surynek, 2001).

Mnou sestavený dotazník bychom mohli rozdělit na dvě části. V první části respondent zodpovídá základní otázky o sobě, které se zatím sociálně patologických jevů netýkaly. V této části se nachází jedna z otázek, která je stěžejní pro celý výzkum, a to otázka na náboženské vyznání dotazovaného. Na základě odpovědí na tuto otázku jsem pak při vyhodnocování rozdělila výzkumný vzorek do dvou skupin – ve skupině A byli ti, kteří své náboženské vyznání označili jako „*křesťanské*“, skupinu B tvořili ti, kteří označili odpověď „*jiné*“ nebo „*žádné*“. Druhá část dotazníku se již věnuje vybraným deseti sociálně patologickým jevům, kde jsou jednotlivé otázky směřovány na přítomnost a charakter výskytu daných jevů v životě respondenta. Nutno ještě připomenout, že v samotném úvodu dotazníku jsem samozřejmě představila sebe i účely, pro které dotazník poslouží a ujistila respondenty o anonymitě, kterou jsem slíbila zachovat. Úplné znění dotazníku nalezneme v přílohách této práce.

5.3.1 VÝZKUMNÝ VZOREK

Výzkumný vzorek tvoří celkem 214 respondentů. Jedná se o středoškolskou mládež, tedy o jedince ve věku zhruba od patnácti do dvaceti let. Dotazníkové šetření jsem provedla na třech vybraných středních školách. Mým cílem bylo, aby charakter této skupiny byl co nejvíce rozmanitý, co se týče věku, pohlaví a vzdělání a aby tedy skupina, která tvoří výzkumný vzorek, nebyla ani v jednom ze tří uvedených aspektů homogenní. Podle toho jsem tedy i volila školy, které jsem pro spolupráci oslovila a seznámila jsem s tímto mým požadavkem i vyučující, abych se ujistila, že mě nebudou posílat například pouze do prvních ročníků. Vzhledem k tomu, že pro mé šetření bylo i velice důležité, aby mezi respondenty byli také věřící jedinci, záměrně jsem pro spolupráci oslovila Církevní gymnázium v Plzni. Další školou, kde bylo šetření realizováno, byla Střední průmyslová škola dopravní. Třetí školou byla Střední průmyslová škola strojnická a Střední odborná škola profesora Švejcara, kde však došlo k malému nedorozumění. Tuto školu jsem oslovila záměrně, protože jsem doufala, že budu mít možnost navštívit jak studenty Střední průmyslové školy strojnické (kde jsem očekávala velký podíl chlapců), tak Střední odborné školy profesora Švejcara (kde jsem předpokládala větší podíl dívek). Nakonec však zaměstnankyně školy, která se mnou komunikovala, zařídila mou návštěvu pouze ve třídách SOŠ prof. Švejcara, navíc se jednalo převážně o třídy z oboru Sociální činnost. Učinila tak pravděpodobně v dobré víře, když z mého e-mailu věděla, že jsem studentkou oboru Sociální práce. Obávám se však, že právě tyto třídy mohly do určité míry ohrozit objektivitu výsledků šetření. Jednalo se totiž o čistě dívčí třídy a navíc u studentek tohoto oboru můžeme předpokládat vyšší míru sociálního citění a informovanosti v oblasti sociálně patologických jevů a rizik s nimi spojených.

5.3.2 PRŮBĚH ZÍSKÁVÁNÍ DAT

Na Střední odborné škole profesora Švejcara mi bylo umožněno, abych roznášela po třídách dotazníky osobně. V dané třídě jsem vždy seznámila studenty se základními informacemi o výzkumu i přes to, že je uvádím v úvodu dotazníku. Během toho, co studenti dotazník vyplňovali, jsem čekala ve třídě pro případ, že by někdo měl nějaký dotaz. K tomu však ani jednou nedošlo, což mě ujistilo o srozumitelnosti otázek v dotazníku. Během zhruba pěti minut měla vždy třída dotazník vyplněný. Zbylé dvě školy daly přednost tomu, aby dotazníky ve třídách rozdávali samotní vyučující a mně byl sdělen termín, kdy si vyplněné dotazníky mohu vyzvednout. Tento požadavek jsem samozřejmě respektovala.

5.4 OHNISKOVÁ SKUPINA

Ohnisková skupina neboli „*focus group*“ je technikou, která shromažďuje údaje prostřednictvím skupinové diskuze. Tato diskuze vzniká pod vedením moderátora a dotýká se tématu specifikovaného výzkumníkem, přičemž platí, že výzkumník a moderátor je mnohdy jednou osobou (Morgan, 2001). V ohniskové skupině je důležité, aby umění moderátora vytvářelo podmínky, které povzbuzují a podporují diskuzi, a které uvolňují racionalizační schémata a psychické zábrany respondentů (Hendl, 2005). Hlavními výhodami ohniskových skupin je to, že jsou zaměřeny sociálně, umožňují výzkumníkovi experimentovat, mají vysokou face validitu, technika je snadno uchopitelná a výsledky jsou velmi srozumitelné. Také je zde možné získat potřebné informace poměrně rychle. Nevýhodami je, že zaměření diskuze může do značné míry ovlivňovat skupina a výzkumník tak může ztratit kontrolu, dále je nevýhodou náročnost, kterou obnáší analýza dat. Realizace může být také poměrně náročná jak z pohledu časové organizace, tak i z pohledu výběru vhodného prostředí, které by vytvářeli dobré podmínky pro konverzaci a kvalitní záznam (Veisová, 2009).

Mnou realizovaná ohnisková skupina byla zaměřená na postoje věřící mládeže vůči vybraným sociálně patologickým jevům. Nakonečný (1997) vychází z psychologů W. J. Thomase a F. Znanieckého, kteří postoj charakterizují jako vědomý vztah jedince k hodnotě. Uvádí také, že postoje obsahují tři složky. Jedná se o složku konativní (sklon k jednání a chování vůči danému jevu), emocionální (co osoba k danému jevu cítí, jakou v něm vzbuzuje emocionální reakci) a kognitivní (jaké má daná osoba názory a myšlenky týkající se onoho jevu). Diskuze byla zaměřena na celkem pět sociálně nežádoucích jevů. Mým původním záměrem bylo v tomto výběru použít právě ty jevy, které se podle výsledků mého dotazníkového šetření vyskytují u věřící mládeže nejčastěji. Tomuto výběru by tedy odpovídalo následujících pět jevů: alkohol, kouření, záškoláctví, vandalismus a trestná činnost. Těsně před zahájením skupiny však vyšlo najevo, že vandalismus a trestná činnost jsou pro účastníky skupiny témata vzdálená a neaktuální a že by tato témata raději nahradili. Shodli jsme se tudíž, že tato místo těchto jevů do výběru zařadíme šikanu a rasismus. S tímto postupem souhlasilo všech osm respondentů, z čehož sedm z nich tuto náhradu vysloveně upřednostňovala. Zbylá jedna respondentka se vyjádřila tak, že pro ni jsou všechny zmíněné jevy aktuální, a to ve stejné míře, tudíž jí na změně výběru nezáleží.

Co se týče samotného charakteru ohniskové skupiny, zvolila jsem metodu polostrukturovanou. Důvodem bylo to, že jsem považovala za vhodné mít samozřejmě do určité míry otázky k diskuzi připravené, zároveň jsem však chtěla mít možnost reagovat flexibilně případnými doplňujícími otázkami v závislosti na průběhu diskuze. Obecně jsem se však u každého jevu snažila položit otázky, které by mi pomohly zjistit postoje účastníků – a to ve všech třech složkách. Těmito složkami mám na mysli již zmíněnou složku konativní (např. otázky typu „*Kouříte?*“), složku emocionální („*Vadí vám kuřákům, že kouříte?*“) a složku kognitivní („*Proč je podle vás kouření rizikové?*“). Některé mnou připravené otázky navíc nebylo ani potřeba položit, protože na ně účastníci již sami odpověděli v rámci diskuze.

5.4.1 VÝZKUMNÝ VZOREK

Výzkumný vzorek tvořilo celkem osm mladých věřících, ve stejném poměru chlapců a dívek, ve věku od 16 do 20 let. Vzhledem k tomu, že pojem „věřící“ je značně relativní, vymezila jsem si tři kritéria, která museli jednotliví respondenti splňovat, aby pro účely této práce mohli být označeni za „věřící“ a být tak zařazeni do výzkumného vzorku. Proto jim ještě před realizací skupiny byly položeny následující tři vstupní otázky:

„Považuješ se za křesťana, tedy někoho, kdo přijal spasení skrze Ježíše Krista?“

„Je tvé křesťanství založeno na živém osobním, vztahu s Ježíšem Kristem?“

„Vnímáš Bibli jako autoritu a pravdivou knihu, ze které čerpáš pro svou víru?“

Pokud respondent odpověděl na všechny tři otázky kladně, splnil tím všechna mnou požadovaná kritéria.

V zájmu zachování anonymity účastníků jsem přiřadila každému z nich písmenko z abecedy, pod kterými nyní budou v mém výzkumu vystupovat. Uvádím krátký přehled jednotlivých účastníků ohniskové skupiny:

respondent A – dívka, 17 let, z nevěřící rodiny, věřící je cca 1 rok

respondent B – dívka, 20 let, z nevěřící rodiny, věřící je cca 2 roky

respondent C – chlapec, 19 let, z věřící rodiny, věřící je zhruba celý život

respondent D – dívka, 17 let, z věřící rodiny, věřící je zhruba celý život

respondent E – chlapec, 16 let, z nevěřící rodiny, věřící je cca 2 roky

respondent F – dívka, 18 let, z nevěřící rodiny, věřící je cca 2 roky

respondent G – chlapec, 19 let, z nevěřící rodiny, věřící je cca 1 rok

respondent H – chlapec, 17 let, z nevěřící rodiny, věřící je cca 1 rok

5.4.2 PRŮBĚH ZÍSKÁVÁNÍ DAT

Samotný výzkum proběhl po nedělní bohoslužbě v prostorách Elimu – Sboru Církve bratrské v Písku. V tomto sborovém domě mi byla poskytnuta příjemná místnost, ve které jsme měli možnost společně s účastníky sedět v kruhu.

Průběh celé ohniskové skupiny jsem si nahrávala na mobilní telefon, a to z několika důvodů. Chtěla jsem být plně koncentrována na diskuzi, nechtěla jsem se zdržovat zapisováním odpovědí a zároveň jsem také nechtěla riskovat, že bych si odpovědi zapsala nepřesně či nesprávně. Za pomoci získaného zvukového záznamu jsem pak vytvořila doslovný přepis celé ohniskové skupiny.

V samotném úvodu skupiny jsem účastníkům stručně zrekapitulovala, čeho se můj výzkum týká a čeho se tudíž bude týkat diskuze. Dále jsem je seznámila s faktem, že jejich odpovědi budou nahrávány, ubezpečila je, že k jiným než studijním důvodům záznam používat nebudu a zjistila, zda s nahráváním nemají problém. Následovalo krátké seznámení se mnou vytyčenými pravidly skupiny (každý má právo na svůj názor, nemohou mluvit dva lidé a více najednou, zákaz vynášení informací mimo skupinu) a slíbila jsem jim zachování anonymity.

5.5 KAZUISTIKY

Kazuistika, nebo také případová studie, je výzkumnou metodou, při níž je zkoumání podroben jednotlivý případ. Tento případ je detailně popsán a umožňuje takový náhled do situace, který by zkoumání téhož případu v hromadném souboru neumožnilo. Výhodou kazuistiky je možnost hlubokého poznání podstaty případu, nevýhodou je omezenost zobecnitelnosti výsledků (Průcha, 1995). Na základě zachycení jednoho případu v jeho složitosti pak můžeme podle Hendla (2005) porozumět i případům jiným. Podle Kutnohorské (2009) musí mít vždy vybraný případ ty vlastnosti, které jsou předmětem výzkumníka zkoumání.

5.5.1 VÝZKUMNÝ VZOREK

Výzkumným vzorkem jsou opět mladí věřící lidé středoškolského věku a tvoří jej celkem šest respondentů. Snažila jsem se, aby v rámci výzkumného vzorku byli jak jedinci z věřících rodin tak i jedinci z rodin nevěřících. Důvodem bylo to, že jsem chtěla, aby výzkumný vzorek obsáhl jak ty případy, kdy se jedinec v křesťanském prostředí pohybuje celý život, tak také ty případy, kdy daný jedinec až do doby než se seznámil s vírou, křesťanským prostředím ovlivňován vůbec nebyl. Dobrovolníky do výzkumného vzorku jsem získala pomocí inzerátu.

5.5.2 PRŮBĚH ZÍSKÁVÁNÍ DAT

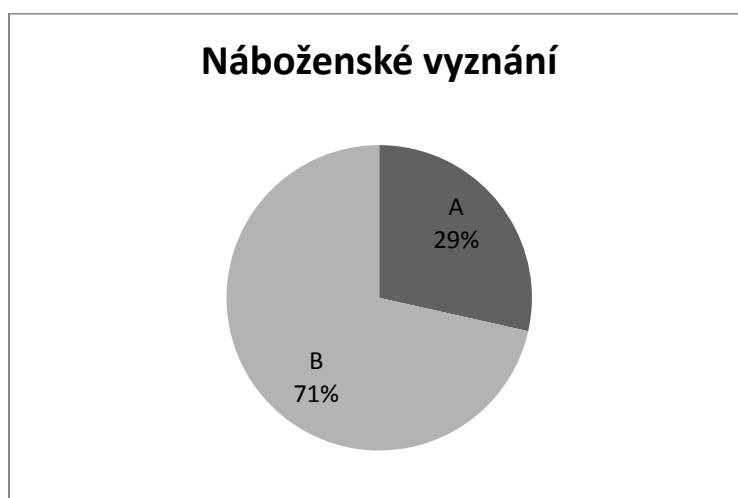
Nejprve jsem vypracovala inzerát, ve kterém jsem stručně představila svou diplomovou práci a cíl výzkumu. Součástí inzerátu bylo také ujištění o zachování anonymity případných respondentů. Tento inzerát jsem vložila do veřejné skupiny na internetové sociální síti (Facebook), která se jmenuje „Jsem křesťan!“ a má přes čtyři tisíce členů. Jako velké plus vidím to, že vzhledem k tomu, že jsem respondenty neoslovila přímo, ale oni sami zareagovali na můj inzerát, mohu si být jistá jejich dobrovolností a ochotou spolupracovat a odpovídat pravdivě. Nevýhodou však bylo to, že tito dobrovolníci pocházeli z různých vzdálených míst a bylo by velmi komplikované se sejit se všemi osobně, proto jsem nakonec s respondenty komunikovala online.

6 VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ

Cílem dotazníkového šetření je porovnat četnost výskytu sociálně patologických jevů mezi dotazovanými, kteří jsou rozděleni do dvou skupin podle náboženského vyznání.

6.1 ROZLOŽENÍ SKUPIN A A B

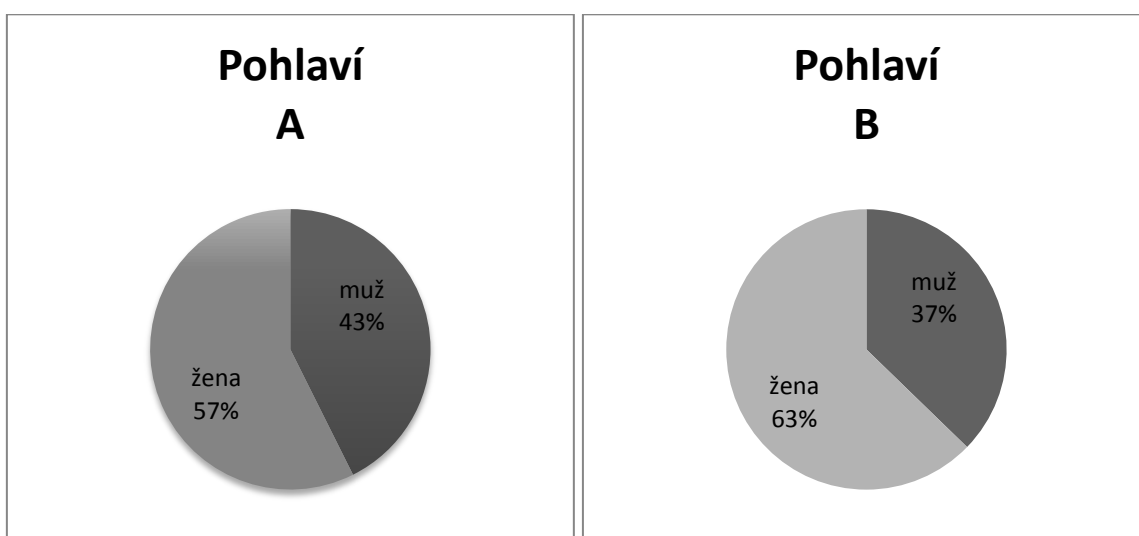
Ti, kteří v dotazníku uvedli jako své náboženské vyznání „křesťanské“, patří do skupiny A. Ti, kteří uvedli „jiné“ nebo „žádné“, tvoří skupinu B. Z celkového počtu 214 dotazovaných tvoří skupinu A (respondenty křesťanského vyznání) 61 respondentů. Zbýlých 153 dotazovaných tvoří skupinu B (respondenty jiného či žádného vyznání). Následující výsečový graf nám ukáže procentuelní rozložení:

6.2 POHLAVÍ

Znění otázky: **Pohlaví**

- a) muž
- b) žena

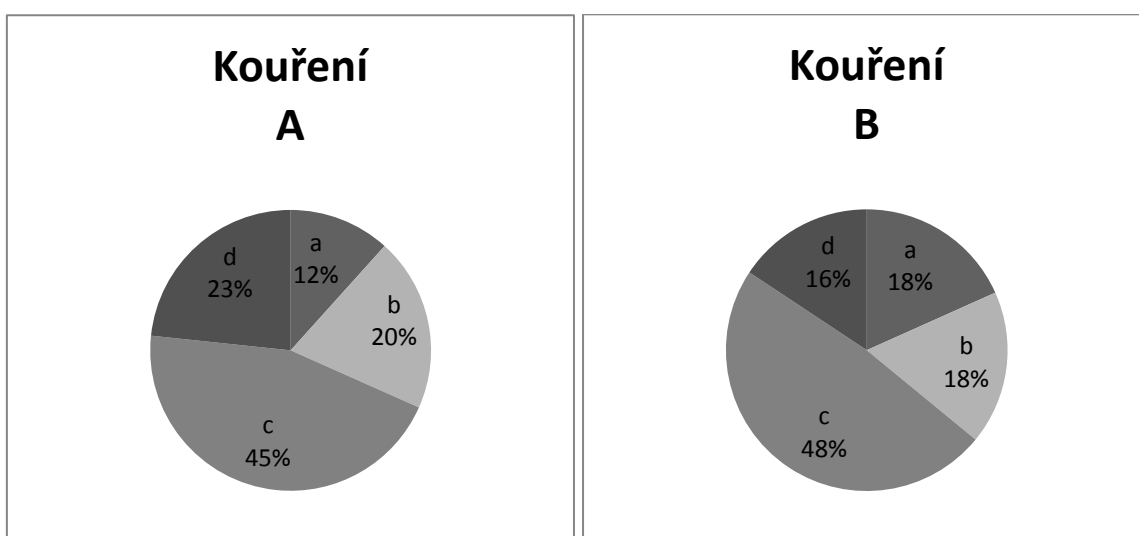

V souvislosti se vztahem mezi sociálně patologickými jevy a pohlavím, o kterém hovořím v teoretické části práce v kapitole „*Etiologie sociálně patologických jevů*“, jsem považovala za vhodné do dotazníku zahrnout také otázku týkající se pohlaví. Z etiologického hlediska je totiž u chlapců větší riziko výskytu sociálně patologických jevů. U obou skupin vidíme nadpoloviční výskyt respondentů ženského pohlaví, u skupiny B je tato převaha o několik procent výraznější, což mohlo do jisté míry ovlivnit výsledky šetření. Ve skupině A máme tedy 35 žen a 26 mužů, ve skupině B 96 žen a 57 mužů.

6.3 KOUŘENÍ

Znění otázky: **Máš zkušenost s kouřením?**

- a) ano, jsem pravidelný kuřák
- b) ano, jsem příležitostný kuřák
- c) ano, mám zkušenost, ale nekouřím
- d) nemám zkušenost

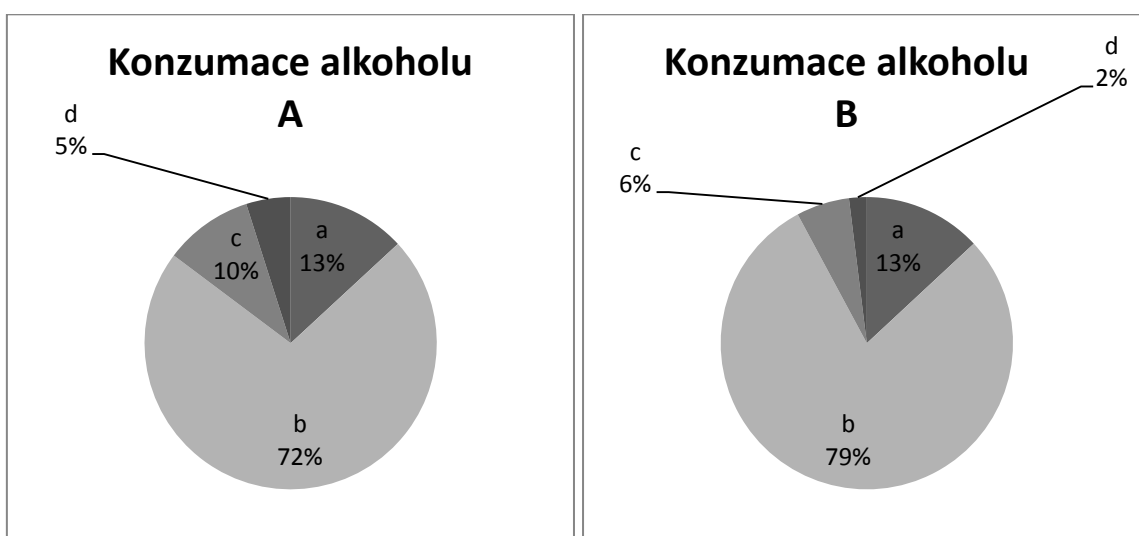
Jak můžeme vidět v grafu, v této oblasti není rozdíl mezi věřícími a nevěřícími až tak markantní. U obou skupin převažují jedinci, kteří s kouřením zkušenosti mají, současně však už nekouří – u skupiny A takto odpovědělo celkem 45% (27 respondentů), u skupiny B 48% (74 respondentů). O trochu vyšší podíl jedinců bez jakékoliv zkušenosti s kouřením nalezneme ve skupině A, kde 23% (14 respondentů) uvedlo, že nikdy nezkoušelo kouřit. Ve skupině A je také méně pravidelných kuřáků – 12% (7), na rozdíl od skupiny B, kde je jich 18% (28). Příležitostných kuřáků je však tentokrát více ve skupině A, zde tuto část tvoří 20% (12), ve skupině B je příležitostných kuřáků 18% (28).

Celkově nekuřáků, tedy těch, kteří zakroužkovali možnost c) nebo d), je více ve skupině A, kde nekuřáky tvoří 68% dotazovaných. U skupiny B je nekuřáků 64%, nalzáme zde tedy rozdíl, i když ne příliš zásadní.

6.4 KONZUMACE ALKOHOLU

Znění otázky: **Máš zkušenost s konzumací alkoholu?**

- a) ano, alkohol konzumuji pravidelně
- b) ano, alkohol konzumuji příležitostně
- c) ano, mám zkušenost, ale alkohol nekonzumuji
- d) nemám zkušenost

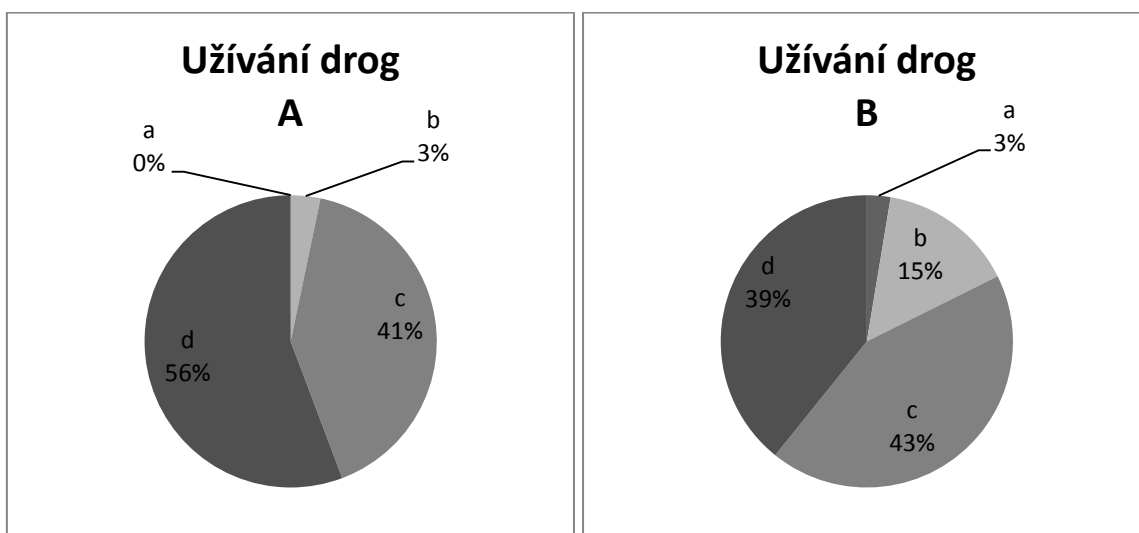
V oblasti konzumace alkoholu je u obou skupin stejné procento pravidelných konzumentů alkoholu – celkem 13%. U skupiny A to činí 8 respondentů, u skupiny B celkem 20 respondentů. V obou skupinách převažují příležitostní konzumenti, u skupiny A je toto procento o trochu menší (72%, tj. 44 respondentů) než ve skupině B (79% tj. 121 respondentů). Těch, kteří s alkoholem zkušenost mají, ale aktuálně jej pravidelně ani příležitostně nekonzumují, je větší procento ve skupině A (10%, tj. 6) než ve skupině B (6% tj. 9). Opět platí, že ve skupině A je větší podíl jedinců, kteří zvolili možnost d), tedy těch bez zkušenosti s alkoholem, kde tuto část tvoří 5% (3), u skupiny B nemají zkušenost s alkoholem pouze 2% (3).

Celkově těch, kteří alkohol nekonzumují, tedy těch, kteří zvolili možnost c) nebo d), nalezneme procentuelně více ve skupině A. Zde tuto část tvoří celkem 15% (9), ve skupině B ji tvoří pouze 8% (12).

6.5 UŽÍVÁNÍ DROG

Znění otázky: **Máš zkušenost s užíváním drog (včetně drog měkkých - např. marihuana)?**

- a) ano, užívám pravidelně
- b) ano, užívám příležitostně
- c) ano, mám zkušenost, ale neužívám
- d) nemám zkušenost

Ve skupině A se nevyskytl ani jeden pravidelný uživatel, ve skupině B tvoří pravidelné uživatele 3% (4). I příležitostných uživatelů je ve skupině A méně, tvoří je zde 3% (2), na rozdíl od skupiny B, kde je příležitostných uživatelů 15% (23). U obou skupin je téměř stejné procento těch, kteří zkušenost s některou z drog mají, v jejím užívání však nepokračují – u skupiny A je procento menší (41% tj. 25) než u skupiny B (43% tj. 66).

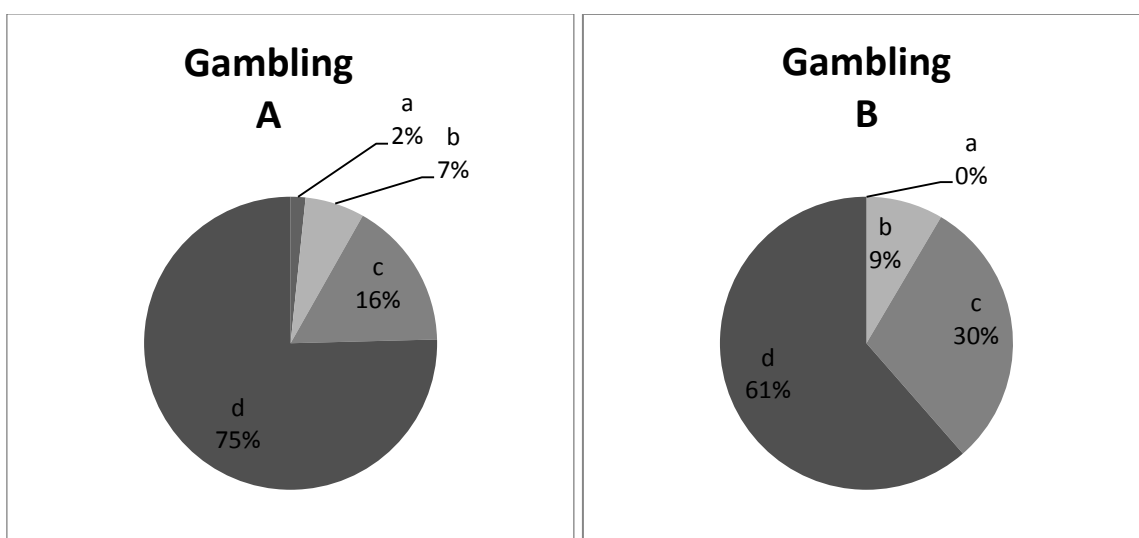
Nadpoloviční většina dotazovaných ze skupiny A nemá drogami žádnou zkušenost (56% tj. 34), v rámci skupiny B je těchto jedinců méně než polovina (43% tj. 66).

V této oblasti vidíme jednoznačně menší výskyt užívání drog mezi skupinou věřících dotazovaných, tedy u skupiny A. Zde nejen, že nenalezneme ani jednoho pravidelného uživatele, ale navíc procento těch, kteří žádnou z drog neužívají, tvoří celkem 97% (59), což znamená, že pouze 2 respondenti se řadí mezi uživatele, v obou případech se však jedná o příležitostné uživatele. Naproti tomu u skupiny B tvoří uživatele celkem 27 jedinců, z toho 4 jsou uživatelé pravidelní a 23 jedinců užívá drogu příležitostně.

6.6 GAMBLING

Znění otázky: **Máš zkušenost s hraním na výherních automatech či s jinými hazardními hrami?**

- a) ano, hraju pravidelně
- b) ano, hraju příležitostně
- c) ano, mám zkušenost, ale nehraju
- d) nemám zkušenost

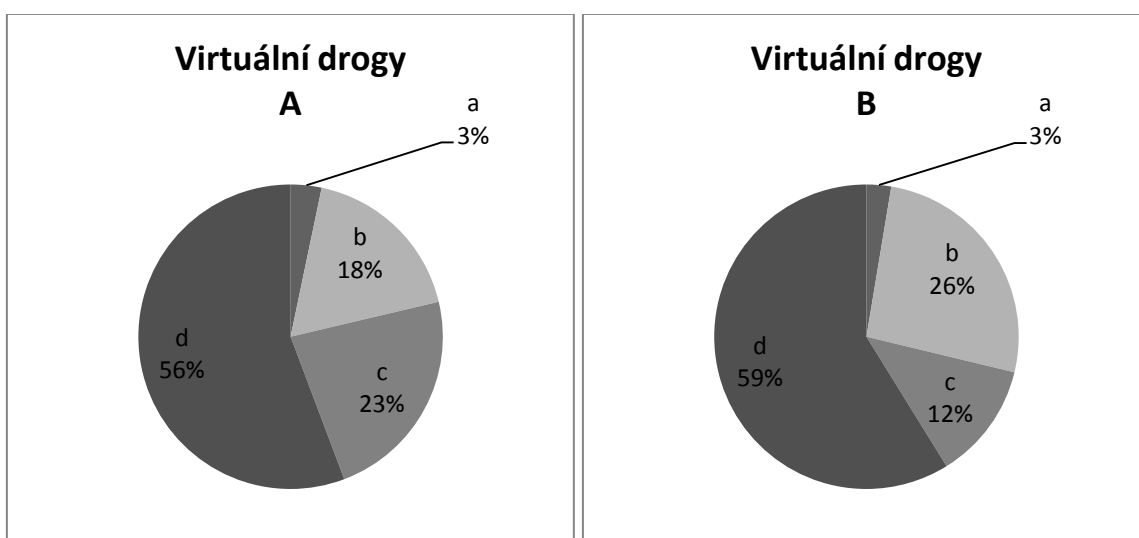
Zde se poprvé setkáváme s tím, že ve skupině A máme větší procento těch, kteří zvolili možnost a), tedy v tomto případě těch, kteří se s gamblingem potýkají pravidelně. Tato 2% však tvoří jen 1 respondent, který takto odpověděl. Ve skupině B se ale takový nenašel nikdo. Těch, kteří hrají hazardní hry příležitostně je už méně ve skupině A (7% tj. 4) než ve skupině B (9% tj. 13). Stejně tak je ve skupině A méně i těch, kteří s hraním mají zkušenost a již v něm nepokračují.

Celkové procento těch, kteří se mezi „gamblery“ neřadí, je v obou skupinách naprosto totožné, protože v obou případech tvoří 91% (tj. 55 u skupiny A, 140 u skupiny B).

6.7 VIRTUÁLNÍ DROGY

Znění otázky: **Máš zkušenost s tím, že by sis kvůli přílišnému trávení času u počítače způsobil/a nějaké psychické, zdravotní, společenské či školní komplikace?**

- a) ano, stává se mi to pravidelně
- b) ano, stává se mi to příležitostně
- c) ano ale již se mi to nestává,
- d) nemám zkušenost

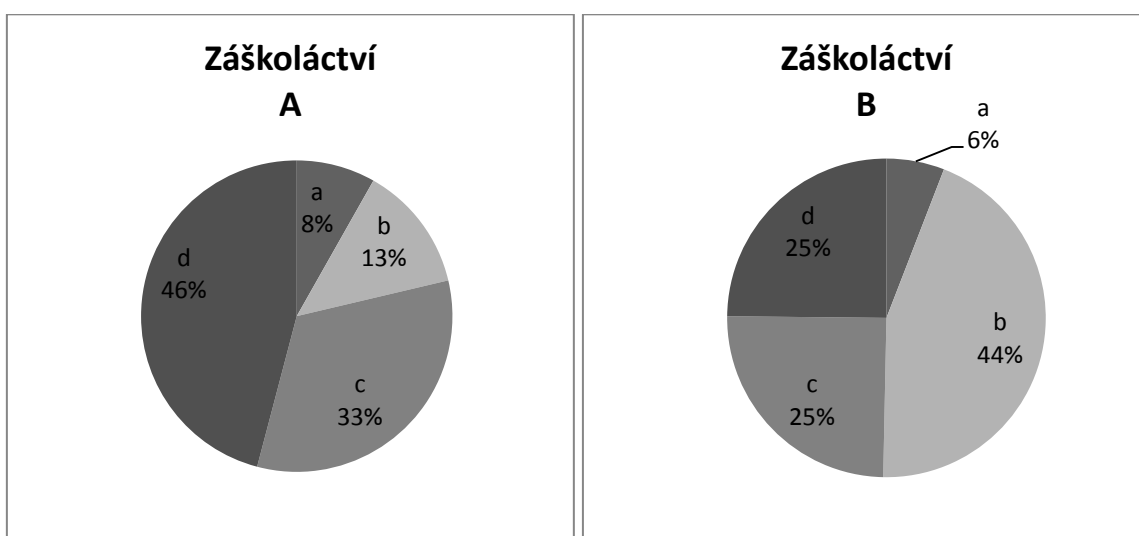
V obou skupinách je stejné procento těch, u kterých přetrvávají problémy s přílišným trávením času u počítače, v obou skupinách se jedná o 3% (tj. 2 u skupiny A a 4 u skupiny B). Těch, kteří mají v této oblasti problémy příležitostně je méně ve skupině A (18% tj. 11) než ve skupině B (26% tj. 40). Těch, kteří tyto problémy měli v minulosti a nyní již nepřetrvávají, je více ve skupině A (23% tj. 14) než ve skupině B (12% tj. 18). Těch, kteří problémy v této oblasti ani nikdy neměli je tentokrát více ve skupině B (59% tj. 91) než ve skupině A (56% tj. 34).

Celkově je těch, kteří nemají v současné době problémy s přílišným trávením času u počítače, více ve skupině A. Zde tito jedinci tvoří celkem 79%, u skupiny B je toto procento o trochu menší (71%).

6.8 ZÁŠKOLÁCTVÍ

Znění otázky: **Máš zkušenost se záškoláctvím?**

- a) ano, za školu chodím poměrně často
- b) ano, za školu chodím výjimečně
- c) ano, ale za školu nechodím
- d) nemám zkušenost

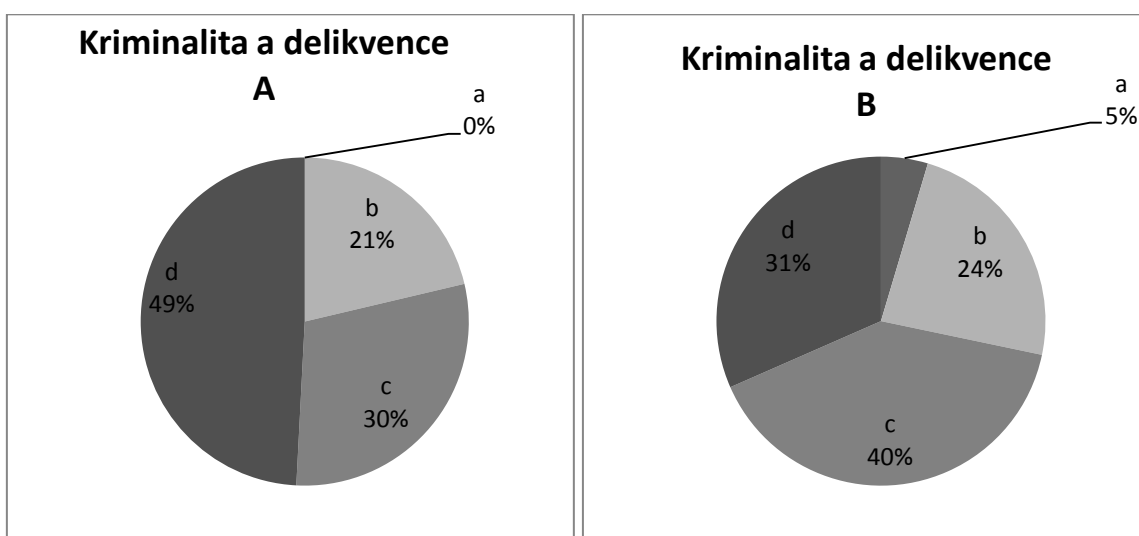
Ve skupině A tvoří ti, kteří přiznali, že za školu chodí pravidelně, větší procento (8% tj. 5) než ve skupině B (6% tj. 9). Těch, kteří za školu chodí příležitostně je však výrazně více ve skupině B, kde tuto část tvoří 44% (tj. 68), na rozdíl od skupiny A, kde tuto část tvoří jen 13% (tj. 8).

Celkový počet těch, kteří za školu chodí, ať už pravidelně, nebo příležitostně, vidíme jednoznačně ve skupině B, kde se jedná dokonce o polovinu (50%). Ve skupině A tvoří záškoláci, ať už pravidelní nebo příležitostní, jen 21%.

6.9 KRIMINALITA A DELIKVENCE

Znění otázky: **Máš zkušenost s tím, že jsi někdy provedl/a něco protizákonného?**

- a) ano, poměrně často se to opakuje
- b) ano, příležitostně se to opakuje
- c) ano, ale již se to neopakuje
- d) nemám zkušenost

U skupiny A se nevyskytl nikdo, kdo by se opakovaně a poměrně často účastnil na páčání něčeho protizákonného, ve skupině B tvoří tito jedinci 5% (7). Přibližně podobná jsou v obou skupinách procenta těch, kteří se s páčáním protizákonných činů potýkají příležitostně, ve skupině A je toto procento menší (21% tj. 13) než ve skupině B (24% tj. 36). I těch, kteří měli s protizákonným jednáním zkušenost v minulosti, je méně ve skupině A, kde tito jedinci tvoří 30% (tj. 18). Naproti tomu ve skupině B tvoří tito dotazovaní 40% (tj. 61). U skupiny A 49% (tj. 30) zkušenost s delikvencí či kriminalitou vůbec nemá. U skupiny B tvoří tito jedinci jen 31% (tj. 48).

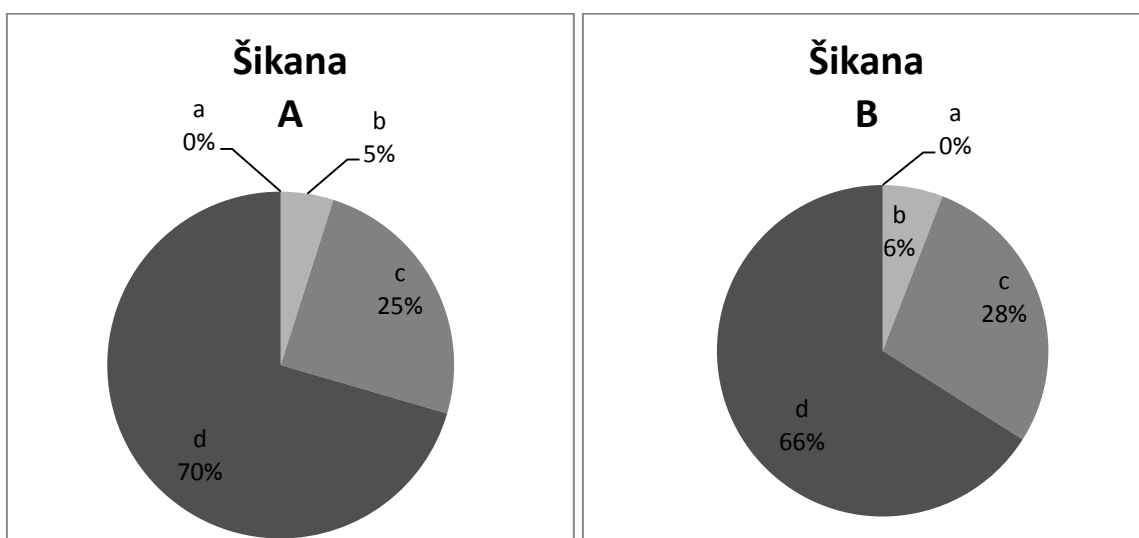
Těch, kteří se aktuálně podílejí na páčání nezákonných činů, je méně ve skupině A (jen

21%, na rozdíl od skupiny B, kde tito jedinci tvoří 29%). Téměř polovina respondentů ze skupiny A navíc s protizákonnými činy nemá vůbec zkušenost.

6.10 ŠIKANANA

Znění otázky: **Máš zkušenost s tím, že bys stál/a v roli šikanujícího?**

- a) ano, poměrně často se to opakuje
- b) ano, příležitostně se to opakuje
- c) ano, ale již se to neopakuje
- d) nemám zkušenost

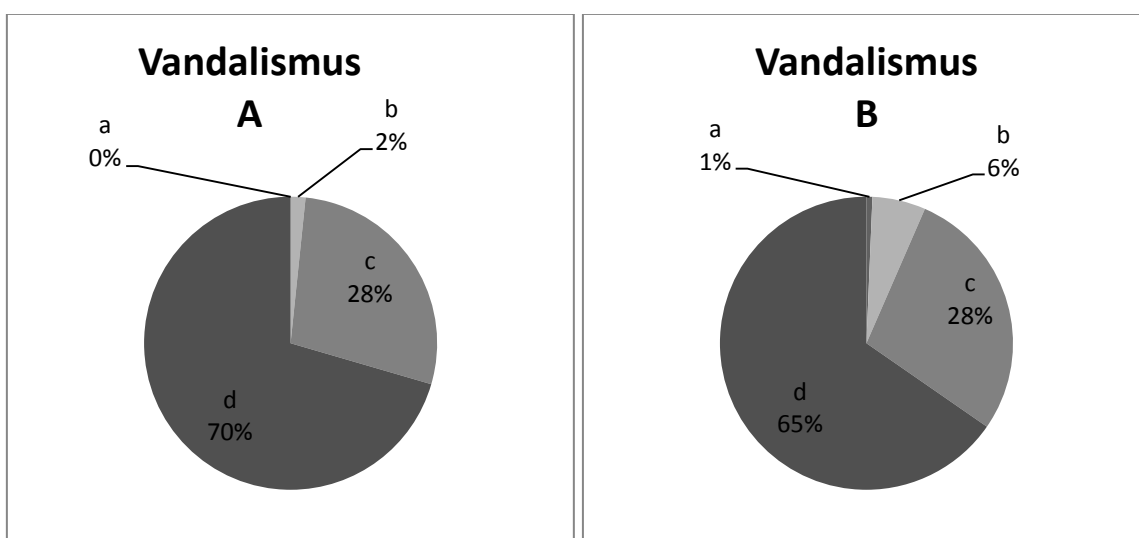
U šikany jsou rozdíly mezi skupinami jen minimální. Ani v jedné skupině se nevyskytl nikdo, kdo by v současné době někoho soustavně šikanoval. Těch, kteří se příležitostně v roli šikanujícího ocitnou je nepatrně méně ve skupině A, kde tyto jedinci tvoří 5% (3) z celkového počtu. Ve skupině B tuto část tvoří 6% (9). I těch, kteří v minulosti v roli šikanujícího stáli a nyní tomu tak již není, je méně ve skupině A (25% tj. 15) než ve skupině B (28% tj. 43). Největší rozdíl nalezneme v zastoupení těch, kteří v roli šikanujícího nikdy nestáli – v obou skupinách jsou právě tyto jedinci zastoupeni nejvíce, u skupiny A je však toto zastoupení procentuálně větší (70% tj. 43) než u skupiny B (66% tj. 102).

Celkové procento těch, kteří se v roli šikanujícího nevyskytují je tedy vyšší mezi věřícími, ačkoliv je tento rozdíl jen nepatrný – u skupiny A činí tyto jedinci celkem 95%, u skupiny B 94%.

6.11 VANDALISMUS

Znění otázky: **Máš zkušenost s tím, že bys jen tak bez závažnějšího důvodu poničil/a nějaký veřejný či cizí soukromý majetek?**

- a) ano, poměrně často se to opakuje
- b) ano, příležitostně se to opakuje
- c) ano, ale již se to neopakuje
- d) nemám zkušenost

S vandalismem mají méně zkušeností respondenti ze skupiny A. Mezi dotazovanými věřícími se nevyskytl nikdo, kdo by se opakovaně a často účastnil na některém z projevů vandalismu, u skupiny B tyto jedinci tvořili 1% (1). Těch, u kterých by se tato zkušenost příležitostně opakovala je také méně ve skupině A (1% tj. 1) než ve skupině B (6% tj. 9). Totožné je v obou skupinách procento těch, kteří měli s vandalismem zkušenost v minulosti (28%).

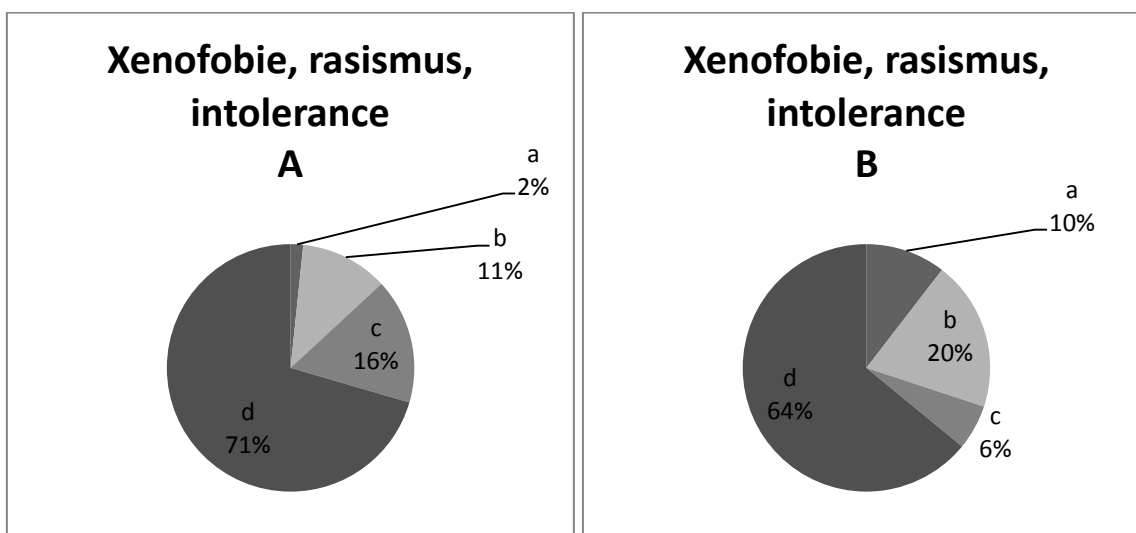
Celkové procento těch, kterých se v současné době vandalismus netýká, je více ve skupině A, kde tyto jedinci tvoří 98% což je o nemnoho více než ve skupině B (93%). Celkově tedy mají věřící respondenti zkušeností s vandalismem méně.

6.12 RASISMUS, XENOFOBIE, INTOLERANCE

Znění otázky: **Máš zkušenost s tím, že bys nějak nerovně přistupoval/a k (případně ubližoval/a) osobám s odlišným etnickým původem, náboženstvím,**

kulturou či barvou pleti?

- a) ano, poměrně často se to opakuje
- b) ano, příležitostně se to opakuje
- c) ano, ale již se to neopakuje
- d) nemám zkušenost

Mezi věřícími respondenty nalezneme méně (2% tj. 1) těch, kteří připustili, že se jejich nerovné zacházení poměrně často opakuje. Ve skupině B tvoří tito respondenti 10 % (tj. 15). Stejně tak těch, u kterých k nerovnému přístupu dochází příležitostně, je méně ve skupině A (11% tj. 7) než ve skupině B (20% tj. 30). Těch, u kterých se tento jev vyskytl v minulosti, je procentuelně více ve skupině A, kde tito respondenti tvoří 16% (10). U skupiny B se takových vyskytlo pouze 6% (9). Bez zkušenosti s odlišným přístupem je také více ve skupině A (71% tj. 43). Ve skupině B tuto část tvoří pouze 64% (98).

Mezi věřícími respondenty je procentuelně vyšší zastoupení jedinců bez rasistických projevů a postojů, tuto část zde tvoří celkem 87%, na rozdíl od skupiny B, kde tuto část tvoří jen 70%.

6.13 SHRNUTÍ VÝSLEDKŮ DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ

V dotazníku, který se zaměřoval na celkem deset vybraných sociálně patologických jevů, měli respondenti možnost vždy vybírat ze čtyř možností. Obecně řečeno, první možnost, tedy možnost „a)“ vždy poukazovala na to, že daný jev je běžnou součástí jejich života, dochází k němu často, případně pravidelně. Druhá možnost, možnost „b)“, byla nositelem informace, že daný jev je stále součástí života dotazovaného, ale dochází k němu jen příležitostně. Třetí možnost s označením „c)“ charakterizovala fakt, že respondent s uvedeným jevem měl v minulosti určitou zkušenost, dnes se ho však tento jev již netýká, není součástí jeho života. Čtvrtá možnost, možnost „d)“, pak představovala skutečnost, že jedinec s daným jevem nemá vůbec žádnou zkušenost, daný jev se ho tudíž netýká současně a ani se ho netýkal nikdy v minulosti. První dvě možnosti jsou tedy nositelem faktu, že daný jev se u respondentů vyskytuje (ať již pravidelně, nebo příležitostně), druhé dvě možnosti vypovídají, že se u dotazovaných nevyskytuje (buďto se vyskytoval v minulosti, anebo nikdy).

U všech zkoumaných jevů tento výzkum prokázal, že četnost jejich výskytu je nižší u respondentů ze skupiny A, tedy u mládeže věřící. Jedinou výjimkou je gambling, kde je procento jeho výskytu u obou skupin stejné a činí v obou případech 9%. U zbylých devíti jevů je procento jejich výskytu vyšší u skupiny B.

Nejvýraznější rozdíly nalezneme u záškoláctví, rasismu a užívání drog. Záškoláctví se v řadách nevěřících respondentů (skupina B) vyskytovalo u 50% z nich, naproti tomu v řadách věřících (skupina A) pouze u 21%. Rasismus (společně s xenofobií a intolerancí) se v rámci nevěřící mládeže vyskytl u 30%, mezi věřícími jen u 13%. Drogy užívá 18% dotazované nevěřící mládeže a jen 3% dotazované mládeže věřící. Tyto tři sociálně patologické jevy souvisí (nebo možná lépe řečeno jsou v rozporu) každý s jinými křesťanskými hodnotami. Co se týče záškoláctví, vidím zde určitý rozpor s poctivostí, která bezesporu patří mezi důležité hodnoty, o kterých čteme na několika místech v Bibli: *„Nekalé poklady člověku neprospějí, poctivost zachraňuje před smrtí“* (Př 10, 2), *„Hospodina ctí, kdo žije v poctivosti, kdo jedná křivě, ten jím pohrdá“* (Př 14, 2), *„Spravedlivý je, kdo žije v poctivosti; šťastní budou jeho potomci!“* (Př 20, 7). Dále

rasismus, xenofobie a intolerance jsou jednoznačně v rozporu s láskou k bližnímu svému a také s rovností všech lidí. I k těmto hodnotám se Bible vyjadřuje: „*Miluj svého bližního jako sám sebe*“ (Mt 22, 39), „*Bratří moji, jestliže věříte v Ježíše Krista, našeho Pána slávy, nesmíte dělat rozdíly mezi lidmi.*“ (Jak 2, 1). Užívání drog je v rozporu jednak se způsobem, jakým podle Bible máme zacházet s vlastním tělem - „*Či snad nevíte, že vaše tělo je chrámem Ducha svatého, který ve vás přebývá a jež máte od Boha? Nepatříte sami sobě! Bylo za vás zapláceno výkupné. Proto svým tělem oslavujte Boha.*“ (1Kor 6, 19-20) a také se střízlivostí a sebeovládáním, o kterém jsem již hovořila teoretické části (kapitola „*Ovoce Ducha Svatého*“). V rámci dotazníkového šetření jsem však nezkoumala, do jaké míry věřící jedinci znají Bibli a zda se vědomě řídí jejími konkrétními verši. Proto zmíněné biblické verše neuvádím jako odůvodnění výsledků výzkumu. Zmiňuji je z toho důvodu, že reprezentují uvedené křesťanské hodnoty (poctivost, láska k bližnímu, rovnost lidí, dobré zacházení s vlastním tělem, střízlivost a sebeovládání), přičemž předpokládáme, že člověk hlásící se ke křesťanskému náboženství jej přijímá právě i s jeho hodnotami. A souvislosti s těmito hodnotami by pravděpodobně mohly být důvodem, proč právě v těchto jevech vidíme nejmarkantnější rozdíly.

Naproti tomu nejmenší rozdíly výzkum ukázal u gamblingu (procento výskytu je u obou skupin stejné) a šikany, která se mezi věřícími vyskytuje u 5% a mezi nevěřícími u 6%.

U osmi z deseti zkoumaných jevů výzkum ukázal, že procentuelní zastoupení těch, u kterých se vybraný jev nikdy nevyskytoval, bylo vyšší mezi věřící mládeží. Jedná se konkrétně o kouření, užívání drog, gambling, záškoláctví, kriminalitu a delikvenci, šikanu, vandalismus a rasismus.

Závěrem tedy můžeme uvést, že dotazníkové šetření prokázalo nižší četnost výskytu zkoumaných sociálně patologických jevů u věřící mládeže v porovnání s mládeží nevěřící.

7 ANALÝZA OHNISKOVÉ SKUPINY

V následující kapitole uvádím analýzu výpovědí respondentů ohniskové skupiny. Kapitola je strukturována do pěti oblastí v závislosti na pěti diskutovaných sociálně patologických jevech. Záměrně neuvádím celé výpovědi, ale pouze vybrané části, které jsou důležité pro potřeby výzkumu. Kompletní přepis ohniskové skupiny a tedy i celé znění výpovědí nalezneme v přílohách této práce.

7.1 OBLAST ZÁŠKOLÁCTVÍ

Tři z respondentů se vyjádřili, že chození za školu je i v současnosti opravdu problémem, který se jich týká.

C: *„No, teď zrovna kolem tý maturity...“*

F: *„Já mam třeba problém s tím chozením za školu. Jako že chodím často za školu. I teď. Třeba ráno vstanu a prostě se mi strašně nechce... nebo i během hodiny klidně odejdu ze školy. Ale není to dobře.“*

H: *„Pro mě teda je to hlavně většinou když nemam naučino na písemku. Začne mě bolet hlava, žejo, není mi dobře... maminka mi na to skočí, protože jsem prostě její miláček... Ale to bylo spíš dřív, teď už to řeším s mamkou narovinu, že jí řeknu, že to na tu písemku neumím a nějak se dohodneme. Ale jako taky prostě, není to dobře, vim to, no... tak se aspoň snažim to takhle dělat jen v těch nejkrajnějších případech.“*

Dali však najevo, že nepovažují takové počínání za správné.

F: *„No není to dobře, určitě ne. Já mam pak problémy, jako ve škole... „*

C: *„Já si taky myslím, že to není dobře, když se pak člověk jako nudí, žejo, vymejší třeba kraviny, nebo je s kámošema. To i nedávno na něco podobného bylo kázání, že vlastně ten*

hřích Davida začal prostě tím, že nešel do toho boje, ale zůstal prostě pohodlně doma a pak se to tak nabalovalo dál... A já to takhle přesně taky teda mam, jo, že když do té školy nejdu, dělám blbosti prostě...“

H: *„... ale jako taky prostě, není to dobře, vím to, no... tak se aspoň snažím to takhle dělat jen v těch nejkrajnějších případech.“*

Moderátor: *„ Máte třeba zpětně výčitky svědomí, když jdete za školu?“*

C + H: *„Hmm.“*

Zbytek respondentů za školu nechodí. Připouští, že důvodem jít za školu by pro ně mohla být lenost nebo pohodlí.

E: *„Tak většinou lenost.“*

A + D + G: souhlasné *„hmm“*

C: *„ To je fakt, no. Většinou jsem unavenej a nechce se mi.“*

A: *„Jo, prostě, když je třeba venku hezky a říkám si, že se mi nechce trčet zavřená ve škole do čtyř...“*

E: *„No, jako já jsem to teda nikdy neudělal, ale láká mě to někdy, protože já jsem dojíždějící a kvůli těm blbým spojům kolikrát ve škole čekám, takže jsem tam třeba i nějakých deset až čtrnáct hodin...“*

Tím hlavním impulzem proč však nakonec do školy jdou, je pro ně vidina následků.

B: *„Třeba to, že si představím, co všechno budu muset dělat doma, když tam nepudu, jak budu muset shánět poznámky, kolik se toho budu muset naučit...“*

E: *„Já taky si to potom představuju, co bych vlastně dělal doma... a hlavně o sobě vím, že jsem člověk, kterej se nejvíc naučí, když to slyší...“*

Rizikovitost záškoláctví spatřují především v tom, že vzniklý volný čas dává prostor pro to, trávit jej nevhodným způsobem.

H: „Protože to vede k tomu dalšímu. Když nejdeš do školy, tak...“

B: „...tak musíš jít někam jinam...“

H: „...přesně, buď jdeš do hospody...“

Podle účastníků je také špatný již samotný princip záškoláctví a také to, jaký má potom daná absence dopad na ostatní, kteří do školy šli.

C: „Taky to člověka učí špatnému přístupu, že když se mu něco nechce, tak nemusí.“

B: „No a učí to i lhát... a celkově, vytváří to určitě půdu pro ty další jevy.“

D: „No, jako u nás ve třídě je třeba takovejch lidí hodně, že když se píše test, tak nepřijdou a pak to dopadá tak, že to ovlivní celou třídu, protože ty učitelé jsou pak naštvaný na všechny a odnesem to. Takže já bych to možná ani neřešila, že chodí za školu, ale prostě když to má pak dopad na ostatní lidi, tak mi to od těch lidí připadá docela sobecký, že se na to vykašlou.“

A: „U nás ve třídě to tak taky je, že nás na test třeba víc než půlka chybí, tak je jim to úplně jasný, žejo. Takže to pak my taky odnesem.“

H: „Takže kolikrát tam prostě jdu, protože vim, že mam bejt zkoušenej a že kdybych tam nešel, tak vyzkouší třeba někoho, kdo to nečekal. Takže kolikrát i když to neumím, tak tam radši jdu a tu pětku si nechám dát. Víš co, protože to je jinak fakt nekolegiální. A to mi strašně vadí.“

7.1.1 SHRNUÍ POSTOJŮ VŮČI ZÁŠKOLÁCTVÍ – SLOŽKA KONATIVNÍ

Z diskuze vyšlo najevo, že větší část respondentů (pět z osmi) za školu vůbec nechodí. Zbylí tři se vyjádřili, že chození za školu je pro ně aktuálně problémem, se kterým se potýkají. O záškoláctví jako takovém, se v Bibli nemluví, což může být mnohdy pro mladé křesťany jakousi záminkou k tomu, myslet si, že není zakázáno. Je sice pravda, že Bible nezakazuje výslovně záškoláctví, na druhou stranu však Bible hovoří například o

životě v pravdě, o poslušnosti rodičům (a autoritám obecně) a o dalších principech, o kterých hovořím v teoretické části práce a které jsou se záškoláctvím v rozporu.

7.1.2 SHRNUÍ POSTOJŮ VŮČI ZÁŠKOLÁCTVÍ – SLOŽKA EMOCIONÁLNÍ

Respondenti dali najevo, že chození za školu nepovažují za správné. Ti, kteří připustili, že za školu někdy chodí, zmínili, že mívají i výčitky svědomí. Záškoláctví respondentům vadí i u jejich spolužáků, zde respondenti zmínili i pocity křivdy (viz složka kognitivní).

7.1.3 SHRNUÍ POSTOJŮ VŮČI ZÁŠKOLÁCTVÍ – SLOŽKA KOGNITIVNÍ

Respondenti považují záškoláctví za rizikové především z toho důvodu, že vytváří půdu pro další nežádoucí jevy. Jeden z respondentů sám připodobnil tento princip biblickému příběhu o Davidovi, který místo toho, aby šel do boje, zůstal doma a potuloval se po střeše. Z té střechy pak zahlédl nahou ženu, se kterou zcizoložil a nakonec i zabil jejího muže (2Sam 11). Mladí věřící lidé si z tohoto příběhu odnášejí ponaučení, že jeden hřích se většinou nabaluje na další. V případě záškoláctví to pak může tedy znamenat, že pokud člověk nejde do školy, následuje pak například lhaní (např. rodičům, učitelům), různé podvody či nevhodné trávení vzniklého volného času. Respondenti si také uvědomují, že záškoláctví způsobuje potíže s doháněním látky, což je pro ně ve většině případů také důvodem, proč nakonec do školy jdou, i když se jim nechce. Vyjádřili také názor, že ti, kteří chodí za školu, tím mnohdy přivádějí do potíží své spolužáky, kteří za školu nechodí a jsou na výuce přítomni.

7.2 OBLAST ŠIKANY

Čtyři z účastníků skupiny připustili, že někoho v minulosti šikanovali, nebo si alespoň někoho dobírali.

C: „... kolikrát, když se vysmívali někomu jinému, tak jsem se smál s nima...“

E: „né teda šikanoval... spíš jen že jsem si dobíral menší a slabší spolužáky, a to nejen slabší fyzicky, ale i na té školní úrovni.“

G: „když se na to podívám zpětně, tak se dá říct, že jsem asi byl v pozici toho psychického šikanátora na základce. Mě to totiž ve škole docela šlo a měl jsem hodně spolužáků, který tak dobré známky neměli, tak jsem to jako dost předhazoval, o kolik jsem jako lepší...“

F: „... mě zase šikanoval děda, ale psychicky a to mi přijde horší. Tak jsem to pak zase já psychicky zkoušela na jednu holku...“

U tří z nich, bylo důvodem to, že byli sami šikanovaní.

C: „Já jsem vždycky byl v tý roli toho šikanovaného... ale místo toho, abych ty, co mě šikanovali, nějak třeba nenáviděl, tak jsem naopak chtěl, aby mě brali mezi sebe, abych se mezi ně mohl dostat.“

E: „Já jsem se ocitl v obou rolích, jak toho šikanátora, tak toho šikanovaného. Protože když jsem chodil na základku, tak jsem byl nejmenší, nejslabší, v něčem i nejhloupější... takže když jsem pak šel na gympl, tak jsem za to léto hodně vyrost, zesílil...“

F: „... mě zase šikanoval děda, ale psychicky...“

Všichni čtyři ale nad svým počínáním projevili lítost a už jej nechtěli opakovat.

C: „A za to se dneska teda strašně stydim a je mi to líto, protože, jak říkám, zažil jsem to z té druhé strany... a vim, že jsem jim tím určitě mohl taky ublížit. Tak aspoň teď se proti tomu třeba hodně stavim.“

F: „... a přišlo mi to hrozný. To bylo asi před třema rokama, pak už od tý doby ne.“ „ Už bych nikoho nikdy nešikanovala, teď si myslím, že bych spíš někoho bránila“

E: „... ale postupně jsem si uvědomil, že tudy cesta nevede, že to je špatný. Obzvlášť, když jsem to vlastně znal z tý vlastní zkušenosti, tak jsem se do nich mohl vcítit.“

G: „A dneska si úplně říkam, jak jim to muselo bejt líto... protože oni třeba byli dobrý zase v něčem jiným a já jsem se stavěl do pozice lepšího člověka než oni. A mrzí mě, že jsem určitě leckomu tím ublížil, když jsem jim předhazoval, co jim nejde.“

Dnes se proti šikaně vysloveně stavějí.

F: „Já už se ozvu.“

B: „Já taky, snažim se prostě říct, že se to nedělá, že to není dobrý.“

Jeden respondent se dokonce na jednom ze třídních srazů svým spolužákům omluvil:

G: „Na druhou stranu jsme teď měli celkem často srazy s lidma ze základky a měl jsem možnost si s nima o tom promluvit a omluvit se jim... No, to bylo hustý. A to si myslím, že mě i docela jako posunulo, že už se aspoň za to, co sem dělal na základce, nemusím tolik stydět.“

Jedna respondentka vidí své chování v této oblasti také jako nežádoucí, protože přesto, že nikoho přímo nešikanovala, tak šikaně nečinně přihlížela.

B: „... když se podívám zpětně na sebe, tak mě to mrzí, že tenkrát jsem nedokázala bejt jiná a třeba vystoupit z řady a někoho se zastat...“

Zbytek respondentů s tím, že by někoho šikanovali, zkušenost nemá. Dnes již nikoho nešikanoje nikdo z osmi respondentů. Všichni zmínili víru jako prvek, který jim v šikaně brání.

H: „Prostě Bůh dal tomu člověku život, ten člověk se z nějakýho důvodu chová tak, jak se chová, vypadá, jak vypadá... A já nemam právo mu jakkoliv ublížit, ať už psychicky, nebo fyzicky. On se nějak chová z určitýho důvodu a já ten důvod neznam, tak nemam právo se do toho míchat a nějak ho šikanovat.“

B: „Já když jsem uvěřila, tak jsem se začala učit přijímat ty lidi takový, jaký jsou. Máme milovat bližního svého i svoje nepřátele. Takže i když ti někdo nějak ubližuje, tak bysme se měli naučit nastavit druhou tvář... prostě potlačit sebe, potlačit svoje ego... kvůli Bohu.“

E: „Nahrazuju agresi láskou, já to můžu na sobě úplně krásně vidět, já jsem svýho času byl takovej zatrpkej malej mužík, co všechny nenáviděl. Ale díky Bohu jsem se dostal do fáze, kdy už se jentak nenaštvu a to je pro mě hrozně osvobozující. Už od té doby co jsem uvěřil, tak jsem neměl žádněj větší projev agrese, že bych jako měl potřebu to dát najevo. Spíš mě to úplně převrátilo. To je to, co Bůh rád dělá – vezme něco, co je špatně a převrátí to. To je úplně úžasný. Ze mě se tak z agresora stal dokonce takovej ochranný typ, teď máme ve třídě novou holku a ta to má docela těžký, protože je pořád terčem posměchu a já za ní často chodim, usměju se na ní, popovídám si s ní... jenom, aby člověk tomu člověku ukázal, že jsou tu lidi, který vás mají rádi. A to je vlastně důvod proč křesťanství podle mýho musí být v tomhle světě. Protože když my ten chod tohoto světa nezvrátíme, tak kdo?“

C: „Myslím, že to je všechno na principu milosti. Protože jestliže Bůh dokázal dát nám milost, když si vezmu, jakej já jsem někdy parchant... A navíc já jsem přijal Ducha Svatýho a Bůh je ve mě a dává mi sílu přijímat ostatní. Protože když člověk uvěří, přijme Boha do svýho srdce a to nám dává sílu dát milost a milovat někoho, kdo nám ubližuje. To není v lidský přirozenosti a člověk to sám o sobě nedokáže. Ale díky Bohu to můžem dokázat.“

Rizikovitost šikany vidí respondenti nejen v tom, že má neblahý dopad na šikanovaného,

H: „Protože to může toho člověka úplně zničit.“

ale také v tom, jaký dopad má šikana na toho, kdo ji sám provozuje.

E: „Může to dát třeba tomu člověku pocit nějaký falešný moci a svobody... Prošlo to teď, projde to i příště.“

B: „A posouvá třeba ty hranice...“

C: „A vytváří to v tom člověku takovej zvláštní pohled na spravedlnost...“, „... ty lidi to pak hrozně změní.“

7.2.1 SHRUTÍ POSTOJŮ VŮČI ŠIKANĚ – SLOŽKA KONATIVNÍ

Čtyři z účastníků skupiny připustili, že někoho v minulosti šikanovali, nebo si alespoň někoho dobírali. Zbytek respondentů s tím, že by někoho šikanovali, zkušenost nemá. Dnes již nikoho nešikanoval nikdo z osmi respondentů a jeden z nich se dokonce rozhodl omluvit se svým bývalým spolužákům, které dříve šikanoval. Šikana je v rozporu s láskou, která je stěžejní křesťanskou hodnotou, proto není překvapením, že naši respondenti nikoho nešikanovali.

7.2.2 SHRUTÍ POSTOJŮ VŮČI ŠIKANĚ – SLOŽKA EMOCIONÁLNÍ

Všichni respondenti, kteří někoho v minulosti šikanovali, nad svým počínáním projevili lítost a už jej nechtějí opakovat. Šikanu vnímají všichni negativně a všichni také zmínili víru jako prvek, který jim v šikaně brání. Důvodem je již zmíněná láska k bližnímu svému, která zahrnuje nejen lidi, kteří jsou nám blízcí a milovat je je v podstatě snadné. Tato láska se totiž má vztahovat i na naše nepřátele – „*Milujte své nepřátele a modlete se za ty, kdo vás pronásledují*“ (Mt 5, 44).

7.2.3 SHRUTÍ POSTOJŮ VŮČI ŠIKANĚ – SLOŽKA KOGNITIVNÍ

Šikanu rozlišili respondenti na fyzickou a psychickou, což je správné i podle odborné literatury (MŠMT, 2010). Jedna respondentka vnímá jako šikanu i to, že kdysi cizí šikaně nečinně přihlížela (i když sama aktivně nikoho nešikanovala). Rizikovost šikany vidí

respondenti nejen v tom, že má neblahý dopad na šikanovaného, ale také v tom, jaký dopad má šikana na toho, kdo ji sám provozuje.

7.3 OBLAST KOUŘENÍ

Mezi účastníky skupiny byli dva kuřáci a jeden příležitostný kuřák.

H: „Já“

F: „Já taky...“

C: „Tak trochu...“

Tito kuřáci se ke svému kouření však vyjádřili tak, že by rádi přestali. Kromě zmíněného příležitostného kuřáka, který se k otázce vyjádřit nechtěl.

F: *„... chtěla bych přestat kouřit. Jednou jsem si řekla, že až budu úplně šťastná, tak přestanu kouřit.“*

H: *„Já bych strašně chtěl přestat. Já vždycky když si zapálím, tak bych si nejradši nafackoval.“, „... ale chtěl bych přestat, fakt moc...“*

Oba dva z těchto kuřáků začali kouřit ještě před tím, než se stali věřícími. Víra je pro ně impulzem k tomu přestat, léta závislosti jim však situaci komplikují.

F: *„Já už jsem to jako zkoušela stokrát, já jsem to chtěla udělat kvůli Bohu, protože mam pocit, že to je hřích a že mě to nějak zamlžuje... ale nakonec to nevyšlo... Tak já už kouřím od svých třinácti, to jsem ještě nebyla ani věřící... tak už kouřím nějakých pět, šest let... a o to je to horší pak přestat.“*

H: *„... obzvlášť poslední dobou prožívám to, že Bůh nám dal život a my nemáme právo ho jakkoliv poškozovat. A to kouření je vlastně poškozování něčeho, co ani není moje... to je fakt dar, za ktorej mam bejt vděčnej a ne ho ničit. Ale popravdě, já si myslím, že už jsem*

asi závislej. A když jsem uvěřil, to byl pro mě velikej impulz přestat... to byl v podstatě velikej impulz pro všechno, ale prostě jsem ho nedokázal pořádně využít.“

Zbytek respondentů tvořili nekuřáci. Dva z nich ale má s cigaretou zkušenost ve formě experimentu.

B: „Když mi bylo třináct, tak jsme to s holkama potají zkoušely a připadaly jsme si strašně hustý. Ale dneska prostě nekouřim, to nemá žádněj smysl pro mě.“, „všechny moje kamarádky kouří a já jsem nějak před maturitou řekla, že jestli to dam, tak to bude zázrak a že si s nima snad zapálím...“, „... ale jako dál nevidim důvod proč kouřit.“

A: „... akorát v šestý třídě jsem šla jednou s holkama jentak z hecu do garáže, jednou jsem si popotáhla, málem jsem se pozvracela a od tý doby mě to neláká.“

Všichni z nekuřáků se staví ke kouření odmítavě a nenapadl je důvod, který by mohl tento jejich postoj změnit.

G: „Já za sebe musim říct, že cigarety úplně nesnáším. Vadí mi i, když někdo kouří vedle mě, prostě je mi to fakt odporný... Takže já jsem teda nikdy cigaretu nevyzkoušel a ani jsem to pokušení neměl.“

B: „Mě třeba i vadí, když jsem někde a smrdí mi pak od toho vlasy.“

E: „... ale cigaretu jsem nikdy nevyzkoušel a nechci, protože... nechci. Pro mě to má nálepku ‚je to špatné‘.“

Mezi rizikovými faktory kouření byly kromě zdravotních důvodů zmíněny i duchovní principy, které kouření ohrožuje.

H: „... nám dal život a my nemáme právo ho jakkoliv poškozovat. A to kouření je vlastně poškozování něčeho, co ani není moje.“

F: „... mam pocit, že to je hřích a že mě to nějak zamlžuje...“

7.3.1 SHRNUÍ POSTOJŮ VŮČI KOUŘENÍ – SLOŽKA KONATIVNÍ

Mezi účastníky skupiny byli dva kuřáci a jeden příležitostný kuřák. Oba tito kuřáci pochází z nevěřící rodiny a kouřit začali ještě před tím, než se stali věřícími. Oba se snaží s kouřením přestat, tuto snahu jim však komplikuje to, že jsou již závislí. Zbytek respondentů tvořili nekuřáci. Dva z nich ale mají s cigaretou zkušenost ve formě experimentu. Kouření je také tématika, o které přímo Bible nemluví a patří mezi problematiku, ve které mladí křesťané nemají jasno a často se na ni dotazují.

7.3.2 SHRNUÍ POSTOJŮ VŮČI KOUŘENÍ – SLOŽKA EMOCIONÁLNÍ

Všichni z nekuřáků se staví ke kouření odmítavě a nenapadl je důvod, který by mohl tento jejich postoj změnit. Co se týče kuřáků, i ti se ke svému kouření staví negativně a rádi by s kouřením přestali. Bible sice nemluví konkrétně o kouření, mluví ale například o zodpovědném přístupu k našemu tělu a zdraví: *„Či snad nevíte, že vaše tělo je chrámem Ducha svatého, který ve vás přebývá a jež máte od Boha? Nepatříte sami sobě! Bylo za vás zapláceno výkupné. Proto svým tělem oslavujte Boha“* (1Ko 6, 19-20). Bible se také vyjadřuje k závislostem: *„Všechno je mi dovoleno – ano, ale ne všechno prospívá. Všechno je mi dovoleno – ano, ale ničím se nedám zotročit“* (1Ko 6, 12).

7.3.3 SHRNUÍ POSTOJŮ VŮČI KOUŘENÍ – SLOŽKA KOGNITIVNÍ

Respondenti se shodli na tom, že považují kouření za nežádoucí jev. Důvodem pro ně není jen zdravotní hledisko, ale zmíněny byly i některé duchovní principy, které jsou s kouřením v rozporu. Respondenti kuřáci také uvedli víru jako impulz k tomu, proč s kouřením přestat.

7.4 OBLAST ALKOHOLU

Pět z respondentů má zkušenost s opitím, u některých se tato zkušenost příležitostně opakuje.

C: „Mno... někdy...“, „Achjo, teď to asi zní, jako kdybych se opíjel třeba každé víkend, to ale né, jako zase až tak moc nepiju.“

H: „... ono je fakt, že se nedá říct, že bych se od té doby, co jsem věřící neopil – opil. A je to strašně hnusný. Ale je to tak.“

B: „... spíš se mi třeba párkrát stalo, že zrovna ve chvílích, kdy nejmíň chci, tak že to nastane. Že se třeba špatně ohlídám...“

Tito respondenti vnímají opití jako něco nežádoucího.

C: „Jako já někdy opravdu prostě vim, že to je špatný, třeba mi strašně vadí, když piju a vidí mě třeba mladší lidi, kterým bych měl jít vzorem, třeba lidi od nás z mládeže, nebo ale i nevěřící... tak to jako fakt na sobě prostě nesnáším, když jim takhle jdu špatným příkladem.“, „Já nevím, pro mě asi není špatný samo o sobě to ‚se opít‘, ale spíš to, co potom ten člověk pod vlivem dělá. Jako to, k čemu to vede. Takže ale proto je preventivně lepší se prostě neopíjet.“

B: „... jsem pak na sebe strašně naštvaná, nemam to ráda.“

Přesto někteří někdy mají chuť se opít.

G: „No já teď právě řeším to, že budu mít v pátek maturák... a na některý ty tance, já nevím prostě... já si nejsem jistej, jestli mam na to tam takhle před těma lidma tancovat... tak přemejšlim, jestli se nemam trošku aspoň napít, abych si jako třeba nedělal zbytečný starosti a byl uvolněnější.“

Pokud však mají chuť se opít, ve většině případů se této chuti neoddávají.

B: „Většinou ne, protože si třeba uvědomuju ty následky...“

Důvodem k tomu, aby se neopili, je pro ně strach z toho, co by pod vlivem udělali, dále jsou to peníze, vznik závislosti na alkoholu, nebo i to, že nechtějí být špatným vzorem lidem okolo sebe. V těchto faktorech spatřují rizikovost alkoholu.

A: „... nevím, co bych pod tím vlivem mohla udělat.“

B: „Hmm... nebo i peníze.“

F: „A já třeba vim, že kdybych se jednou opila, tak by to nebylo jedno opití, ale bylo by z toho celý období, že bych se třeba opijela půl roku. Já jsem s tímhle už problémy jednou měla a pak jsem se z toho vysekala... tak vim, že bych se jednou opila a pak by se to posouvalo. A to nechci.“

C: „No, jak už jsem řekl, tak jsou to i ty lidi kolem mě. Ono se i píše v Bibli, myslím v Efezským, že vlastně existují lidi, který pít umí s mírou a zvládají to, ale pak jsou i lidi, který to prostě nezvládají – a že by právě i ty lidi, i když to zvládají, před těma, co to nezvládají, neměli pít, protože by je mohli pokoušet. Takže mně prostě vadí, že bych tím měl poškodit někoho jiného.“

H: „Tak jako pro mě je to třeba taky ten strach z toho, co bych jako opilej udělal... a pro mě je to třeba i v tom smyslu, abych neřek něco špatného.“, „... a bojím se, abych neřek něco, co bych říct nechtěl. Abych prostě se třeba zbytečně nepohádal.“

Někteří chuť k tomu, opít se, ani neprožívají.

C: „No ale tak to já třeba takhle ani nemam, že bych měl postoj jako ‚Jó, dneska se prostě vožeru‘... já nepiju proto, abych byl opilej.“

Zbylí tři respondenti, kteří se k opíjení nevyjádřili, s opitím nemají zkušenost a ani je tato zkušenost neláká.

A: „... v podstatě nevím, co bych pod tím vlivem mohla udělat.“

7.4.1 SHRNUÍ POSTOJŮ VŮČI ALKOHOLU – SLOŽKA KONATIVNÍ

Pět z respondentů má zkušenost s opitím a u některých i v současné době ještě k příležitostnému opití dochází. Zbylí tři respondenti, kteří se k opíjení nevyjádřili, s opitím nemají zkušenost.

7.4.2 SHRNUÍ POSTOJŮ VŮČI ALKOHOLU – SLOŽKA EMOCIONÁLNÍ

Všichni respondenti, kromě jednoho, který se přiznal, že v této oblasti nemá úplně jasno, vnímají opíjení se, jako něco špatného. Čtyři z respondentů zmínili, že někdy prožívají chuť se opít, ale ve většině případů se jim podaří tuto chuť potlačit, zbylí čtyři se staví vůči opíjení se negativně do té míry, že je zkušenost s opitím ani neláká.

7.4.3 SHRNUÍ POSTOJŮ VŮČI ALKOHOLU – SLOŽKA KOGNITIVNÍ

Respondenti ve většině případů nepovažují za špatný samotný alkohol, zaměřují se spíše na způsob a míru jeho užívání. To, co tedy považují za problém, není alkohol jako takový, ale to, když se jedinec opije. I z Bible totiž víme, že alkohol nemusí být sám o sobě špatný. Vždyť i sám Ježíš proměnil vodu ve víno. Bible však varuje před následky alkoholu a před opilstvím: *„Dávejte si dobrý pozor na to, jak žijete, abyste si nepočínali jako nemoudří, ale jako moudří; nepromarněte tento čas, neboť nastaly dny zlé. Proto nebudte nerozumní, ale hleďte pochopit, co je vůle Páně. A neopíjejte se vínem, což je prostopášnost“* (Ef 5, 15-18). Přesto, že někteří z respondentů uvedli, že někdy mají chuť se opít, tak se ve většině případů této chuti neoddávají. Jako důvody k tomu, aby se neopili, byl zmiňován strach z toho, co by pod vlivem udělali, dále riziko vzniku závislosti na alkoholu, prohýřené peníze, nebo i to, že nechtějí být špatným vzorem lidem okolo sebe.

7.5 OBLAST RASISMU

V oblasti rasismu se všichni z respondentů automaticky vyjadřovali k Romské komunitě a jiné etnikum téměř neřešili. Je to pochopitelné vzhledem k tomu, že s Romy se v našem prostředí setkáváme nejběžněji.

C: „... v podstatě jenom vůči romský komunitě.“

V rámci odlišnosti příslušníků romského etnika však pro respondenty vůbec nehraje roli žádná teorie o nadřazenost ras, či jejich rasa jako taková. Problémem je chování některých z nich.

G: „... pamatuju si, jak mě jako malýho vždycky štvalo, jak vyrušovali při hodině třeba“

C: „... já znám hodně fakt slušných romů, rád se s nima pobavim a jsou úplně v pohodě, nemám s tím problém. Ale pak jsou některý a tam prostě nemam rád to jejich chování.“, „Podle mě teda vůbec není problém v tom, že jsou černý, ono se to sice říká... ale ono jde v podstatě jen o to chování...“, „Ale o tu rasu fakt nejde, prostě když se nějak blbě chová bílej člověk, tak se mi to taky nelíbí, žejo, protože dělá to, co dělá.“

B: „... mně fakt vůbec nevadí, že jsou to romové... ale vadí mi třeba to, že ty zákony jsou na ně krátký...“

Často zmiňovaným prvkem u respondentů byla problematika předsudků.

C: „... ten člověk třeba může nějak vypadat, ale může bejt úplně jinej. A protože já bych ho třeba odsoudil na začátku, tak už bych pak neměl tu šanci ho poznat doopravdy. Prostě má cenu každýho člověka se snažit poznat takovýho, jakej fakt je.“

B: „Hmmm, hmmm... prostě nemít ty předsudky.“

D: „A taky si říkam, že prostě my máme předsudky vůči nim a přitom ty samý věci, co oni dělají, dělají i jiný lidi a nemusí to bejt cigáni. A přijde mi, že často jsou ty předsudky, co vůči nim máme, fakt jako zbytečný.“

B: „*To maj fakt strašně těžký taky potom...*“, „*Já jsem to jeden čas strašně řešila, protože jsem proti nim fakt ty předsudky vždycky mít nechtěla, ale pak zase přišla nějaká třeba kauza velká, něco co se stalo... A prostě to je začarovanej kruh a ani nevím, jestli se to dá vůbec změnit ta situace tady u nás...*“

Několik respondentů z řad těch, kteří pocházejí z nevěřící rodiny, zmínilo, že rodinné prostředí a další bližší okolí ovlivnilo jejich negativní postoj k romům.

G: „*No u nás v rodině to je podobný, tam vždycky vládli takový typický český předsudky o romech, že nepracujou a tak...*“

E: „*Já vyrůstal v rodině, kde jsme takový... ehm... tak nějak typický češi. Takže můj táta mi vždycky vtloukal takový archetypní předsudky...*“

H: „*Podle mě rasismus je u nás v podstatě zabudovanej – a my se ho musíme odnaučit. Protože já jsem třeba mezi nevěřícíma lidma nikdy nepotkal nikoho, kdo by mi řek, že mu romové nevadí, že je má rád. Jako v mym okolí, třeba u nás ve vesnici, nebo na základce, nám to vždycky bylo fakt vštěpováno, že oni jsou ty špatný, že nepracujou, že jsou to grázlové...*“

F: „*No, já jsem třeba chodila s dvěma náckama, takže jsem prostě pak měla takový ty sklony soudit lidi, ale prostě já jsem to spíš od těch kluků měla naučený. Dneska už to tak ale nemam.*“

Někteří s tímto postojem nabytým v minulosti bojují dodnes, nicméně všichni vyjádřili snahu jej odstranit.

C: „*Ale jako snažim se, chci každýho fakt vnímat jako prostě ,fresh start’...*“

B: „*Hmmm, hmmm... prostě nemít ty předsudky.*“

G: „*... jako sám s tím dneska teda bojuju, právě kvůli tomu, v čem jsem vyrůstal... Vlastně s tím fakt jako bojuju doted’.*“

E: „*... soudil jsem, teď už s tím hodně bojuju, právě díky víře...*“

H: „*Podle mě rasismus je u nás v podstatě zabudovanej – a my se ho musíme odnaučit.*“

C: „... ten člověk třeba může nějak vypadat, ale může bejt úplně jinej. A protože já bych ho třeba odsoudil na začátku, tak už bych pak neměl tu šanci ho poznat doopravdy. Prostě má cenu každého člověka se snažit poznat takovýho, jakej fakt je. A až pak ho... jako né, soudit, ale...“

D: „... udělat si názor...“

C: „No, přesně! Až pak si fakt udělat ten názor.“

Většina respondentů vyslovila víru jakou svou motivaci a pomoc v tom, aby nepodléhali rasistickým tendencím.

H: „Pro mě je v tom prostě nejdůležitější to, že Bůh nás miluje všechny stejně, Bůh nás nerozděluje, tak proč bysme měli my? Nevidim důvod.“

B: „Jako snažim se fakt přicházet s nějakym čistym štítem...“

E: „... Bůh miluje všechny a já bych měl teda taky v tom případě. Takže tam jsou takový ty tendence od určitých národností určitý chování očekávat, protože mi to tak prostě bylo vždycky podsouvaný.“, „...dneska už je to o hodně lepší, víc se mi daří brát všechny lidi ne na základě toho, odkud pochází, ale na základě toho... jak bych to řekl... jako kým jsou stvořený... Prostě musím říct, že jsem byl v podstatě z toho souzení podle národnosti docela vyléčen. Takže snažim se nesoudit lidi, snažim se vždycky říct si ‚Ty nevíš vůbec nic o tomhle člověku, nevíš nic o jeho minulosti, nevíš, proč se chová, jak se chová.‘... Takže já tu nejsem od toho, abych je soudil, já jsem tu od toho, abych je měl rád. A naštěstí už se mi to poslední dobou docela daří.“

7.5.1 SHRUTÍ POSTOJŮ VŮČI RASISMU – SLOŽKA KONATIVNÍ

Rasistické projevy nemá nikdo z respondentů, v několika případech se však respondenti potýkají s tím, že musí vnitřně bojovat sami se sebou, a to sice v oblasti předsudků, které v minulosti získali vlivem svého okolí. Několik respondentů však také

uvedlo, že mezi národnostními menšinami mají své kamarády a otázka rasismu se jich absolutně netýká.

7.5.2 SHRnutí POSTOJů Vůči RASISMU – SLOŽKA EMOCIONÁLNÍ

Respondenti pocítují rasismus jako nežádoucí jev a staví se k rasistickým projevům odmítavě. „*Bůh nikomu nestrání*“ (Řím 2, 11), říká Bible, a proto by ani věřící lidé neměli dělat mezi lidmi rozdíly. Zároveň ti, kteří se potýkají s tím, že mají vůči Romům předsudky, pocítují potřebu tyto své sklony odstranit.

7.5.3 SHRnutí POSTOJů Vůči RASISMU – SLOŽKA KOGNITIVNÍ

V oblasti rasismu se všichni z respondentů automaticky vyjadřovali k Romské komunitě a jiné etnikum téměř neřešili. Je to pochopitelné vzhledem k tomu, že s Romy se v našem prostředí setkáváme nejběžněji. V rámci odlišnosti příslušníků romského etnika však pro respondenty vůbec nehraje roli žádná nadřazenost ras, či jejich rasa jako taková. Bible totiž říká: „*Není už rozdíl mezi židem a pohanem, otrokem a svobodným, mužem a ženou. Vy všichni jste jedno v Kristu Ježíši.*“ (Gal 3, 28). Problémem je pro respondenty spíše chování některých Romů. Respondenti si myslí, že současná společnost je nastavená vůči Romům velice odmítavě a hledí na ně skrz své předsudky. Několik respondentů z řad těch, kteří pocházejí z nevěřící rodiny, zmínilo, že právě rodinné prostředí a další bližší okolí negativně ovlivnilo jejich vztah k Romům. Většina respondentů vyslovila víru jakou svou motivaci a pomoc v tom, aby nepodléhali rasistickým tendencím.

7.6 SHRnutí VÝSLEDKŮ OHNISKOVÉ SKUPINY

Cílem ohniskové skupiny bylo zaměřit se v diskusi společně s respondenty na vybrané sociálně patologické jevy a popsat jejich postoje vůči těmto jevům ve všech třech složkách (konativní, emocionální, kognitivní). Velice typickým prvkem bylo to, že mnohdy jednotlivé složky postojů byly v rámci jednoho respondenta v rozporu. Nejvýrazněji tomu tak bylo u kouření a záškoláctví. Například jeden respondent, který se označil za kuřáka, sice kouří (složka konativní), ale má z toho špatný pocit (složka emocionální), protože ví, že kouření je škodlivé a poškozuje zdraví, které máme jako dar od Boha (složka kognitivní). Podobně i u záškoláctví někteří respondenti přiznali, že za školu chodí (složka konativní), cítí se však provinile (složka emocionální), protože ví, že nejednají správně a uvědomují si, jaká rizika záškoláctví nese (složka kognitivní). Tento rozpor si vysvětlují tím, že velká část respondentů nepochází z věřící rodiny a s vírou a jejími principy byli tito respondenti seznámeni až v pozdějším věku. V mnoha případech se tedy s probíranými jevy začali potýkat ještě v době, kdy nebyli věřící a teprve po konfrontaci s novými hodnotami, které křesťanská víra do jejich života vnesla, začalo docházet k obměňování jejich postojů. Této teorii odpovídá i fakt, že ti respondenti, kteří pocházeli z rodin věřících, ve většině případů k probíraným jevům měli negativní postoj na úrovni všech tří složek.

Určitý rozpor dále vidíme také v minulém a současném stavu některých respondentů, a to především v konativní složce jejich postojů vůči vybraným jevům. To bylo typické především pro oblast šikany, alkoholu a rasismu, kde se respondenti vyjadřovali ve smyslu, že dnes se v této oblasti chovají (nebo alespoň se snaží chovat) jinak, než se chovali dříve. Sami respondenti několikrát označili jako určitý mezník to, když se stali věřícími a v souvislosti s tím hovoří v rámci svého dosavadního života o dvou etapách. Tento fakt potvrzuje pozitivní vliv víry, protože i přes to, že se u některých respondentů pocházejících z nevěřící rodiny některé sociálně patologické jevy dříve vyskytovaly, poté, co se daní jedinci rozhodli konvertovat ke křesťanské víře, začalo docházet k odstraňování (nebo dokonce odstranění) těchto jevů. Tento vzorec vidíme především u respondentů B, E, F, G a H.

Další zajímavý fakt, kterého jsem si všimla, je, že u některých oblastí respondenti neměli vůbec vyřešený postoj ve složce kognitivní. Jinými slovy nevěděli, co si o daném problému myslet, což dokonce jeden z respondentů přímo vyslovil („*Tyjo, já ted' asi znim hrozně zmateně, ale abych pravdu řek, tak se v tom ještě vlastně ani pořádně neorientuju a hledam...*“). Důvodem je pravděpodobně to, že Bible neobsahuje verše, které by se týkaly jmenovitě například kouření, rasismu, či záškoláctví, protože v dobách, kdy vznikala Bible, se tyto jevy v takové podobě, v jaké je známe dnes, ještě nevyskytovaly, nebo nebyly takto definovány. Bible však poukazuje na různé skutečnosti, které jsou v důsledku s těmito jevy v rozporu, takže se k nim vyjadřuje spíše nepřímě.

Na závěr ale můžeme konstatovat, že z analýzy jednotlivých probíraných oblastí ve všech třech postojových složkách vyšlo najevo, že respondenti mají ve většině případů negativní postoj k sociálně patologickým jevům, a to i v případech, kdy je daný jev v jejich životě aktuálně vědomě přítomen. Respondenti navíc mnohdy sami od sebe zmiňují svou víru jako to, co ovlivňuje jejich postoje, což hovoří v prospěch víry jakožto pozitivního činitele v prevenci sociálně patologických jevů.

8 ANALÝZA KAZUISTIK

V této části nalezneme případové studie šesti respondentů. Pro zachování slíbené anonymity, jsem změnila jména respondentů a neuvádím ani další jejich osobní údaje.

8.1 KAZUISTIKA 1

Jméno: Tomáš

Věk: 17

Původ: věřící rodina

Tomáš vyrůstal ve věřící rodině a existenci Boha vnímal jako fakt. Rodiče jej však do víry nikdy nenutili. Tomáš znal příběhy o Ježíši, ale nikdy se nezamýšlel nad tím, co to pro něj znamená. Ve dvanácti letech si uvědomil pravý význam Ježíšovy oběti na kříži, děkoval Bohu za tuto záchranu a od té doby se považuje za křesťana s živou osobní vírou. Přiznává, že před touto událostí jednou zkusil kouřit se svými kamarády na táboře, po této zkušenosti mu však bylo jasné, že kouřit víc nechce. Podle Tomášových slov mu pak právě život s Bohem dal jistotu, že nemá žádný důvod více cigarety zkoušet. Neměl prý nikdy potřebu opít se, proto se tak nikdy nestalo a Tomáš ani nechce, aby k tomu někdy došlo. Alkohol pije občas na rodinných oslavách a příležitostně zapije mastné jídlo skleničkou piva, více než sklenka mu však již nechutná. S drogami nemá žádnou zkušenost, setkal se s nimi jen na fotce, stejně tak ani hazardní hry mu nejsou blízké. Má rád poker, ale nemyslí si, že je správné hrát o peníze, tak hraje jen o žetony. O hrací automaty nestojí a ani nikdy nestál. Na počítači tráví hodně času, nepovažuje se však za závislého. Připouští také, že nebýt jeho víry, brouzдал by pravděpodobně na internetu mnohem více a hledal tam možná i ne úplně správný materiál. Někdy se cítí tímto být pokoušen a v těchto chvílích prosí Boha o sílu zvítězit sám nad sebou. Nikdy nechodil za školu, když byl mladší,

bylo to čistě z důvodu, že se bál porušovat pravidla. Když byl starší, začal si uvědomovat, že důvod, proč podvádět žádným způsobem nechce, není strach, ale to, že je to v rozporu s jeho vírou a přesvědčením. Navíc prožívá, že chodit do školy je v jeho vlastním zájmu. Není si vědom, že by někdy někoho šikanoval, připouští však, že člověk může druhým ubližovat, aniž by si to sám uvědomoval. Nikdy však nikomu ubližovat nechtěl a po té, co přijal do svého života víru má v této otázce naprosto jasno. S dodržováním zákona nikdy neměl problém, obecně platí, že byl jako malý vždy čestný chlapec. Myslí si, že nebýt Boha a víry, by se býval v pubertě hodně zkalil. Dnes ale příkládá své víře zásluhu na tom, že chápe, proč je některé věci špatné dělat a uvědomuje si důsledky. Vandalismus jako takový nikdy neprovozoval, vzpomíná pouze na jeden okamžik, kdy jednou ze srandy s kamarády přenesli ceduli s nápisem „STÁTNÍ HRANICE“ o dva metry dál do Německa. Tomáš neměl nikdy nic proti jiným rasám a od té doby, co se považuje za věřícího, dokonce spíše hledá způsoby, jak by mohl například sociálně slabším Romům pomáhat.

8.2 KAZUISTIKA 2

Jméno: Alena

Věk: 15

Původ: věřící rodina

Alena vyrůstala ve věřící rodině, kde byla k víře v Boha vedena odmalička. Jako dítě jezdila na dětské konference, které jí podle jejích slov daly dobrý základ a také první příležitost opravdu přijmout Ježíše. Co se týče kouření, nikdy kouřit nezkoušela a nemá to ani v plánu. Zkušenost s alkoholem již má, i když jen v rámci výjimečných událostí. Pokud však pije, má jasně vytyčené hranice, kterých se drží. Zkušenost s drogami nemá a její postoj je značně odmítavý, stejně tak je tomu i s gamblingem. Co se týče virtuálního světa, nemá se závislostí problém a v podstatě si to podle jejích slov ani nemůže dovolit, protože okolnosti jako škola, rodiče, povinnosti a konstruktivní záliby jí pomáhají držet si zdravé hranice v tom, kolik času tráví u počítače. Ani se záškoláctvím nemá zkušenost, protože si

myslí, že je pro ni přínosnější být ve škole, než si pak dopisovat probranou látku a vymýšlet způsoby, jak absenci omluvit. Alena si není vědoma toho, že by kdy někoho šikanovala. Současně chodí na gymnázium a nemá pocit, že by něco takového potřebovala. Nemá zkušenost ani s trestnou činností. K otázce vandalismu se vyjádřila tak, že nikdy neměla potřebu něco ničit, připouští však, že ve škole občas něco namalovala na lavici, což jí ale časem také přestalo bavit, protože zjistila, že si to pak po sobě musí umýt. Aleně nejsou blízké žádné rasistické postoje, ať už se to týká Asiatů, Afroameričanů či Romů. Navíc sama jako malá měla kamarádku Romku, ke které často chodila na návštěvy a hodně si s ní hrála, tudíž říká, že s Romy problém nemá. Spíše nad nimi prý někdy pociťuje lítost.

8.3 KAZUISTIKA 3

Jméno: Jakub

Věk: 18

Původ: věřící rodina

Jakub pochází z věřící rodiny, a proto sám říká, že je pro něj těžké určit, od kdy se považuje za věřícího a přijetí víry byl pro něj pozvolný proces. Nikdy nekouřil a nekouří ani nyní. U ostatních lidí kouření jako takové neodsuzuje, ale není mu příjemné kouř čichat. Alkohol ještě do nedávna nepil, protože nebyl zletilý. Teď již alkohol občas pije a přiznává, že se i několikrát již opil. O alkoholu říká, že mu někdy pomohl dodat kuráž ve chvílích, kdy byl nejistý, zároveň mu však již několikrát také způsobil to, že udělal věci, které by jinak neudělal a za které se stydí. Proto alkohol ani nechválí, ani neodsuzuje. S drogami nemá žádnou zkušenost a nikdy by se nechtěl stát drogově závislým, výhledy podobné surrealistickým obrazům jej nelákají. Tento postoj má nyní a měl ho vždy. Stejně tak ani s gamblingem nemá žádnou zkušenost a ani o ní nestojí. Co se týká virtuálních drog, tráví Jakub hodně času na počítači a podle jeho slov by se dalo říct, že je na něm závislý. Není to však myšleno tak, že by bez něj psychicky nevydržel. V podstatě se jedná o jeho koníček a nemyslí si, že by počítač využíval „prázdně“, snaží se na něm tvořit. Za školu nikdy

nechodil a ani nechodí. S šikanou má zkušenost spíše z té druhé strany, byl na základní škole obětí šikany. Sám ale nikdy nešikanoval. Na šikanu má ten názor, že se jedná o problém výchovy a sám by rád jednou své děti vychoval tak, aby nikoho také nešikanovaly. Co se týče trestné činnosti, nikdy se Jakub s ničím nepotýkal – vyjma počítačového pirátství. Přiznává, že je to jeho slabé místo a prožívá to i v rámci své víry jako velký rozpor. V oblasti vandalismu se Jakub trochu úsměvně vyjádřil, že jediná podobná aktivita, které si je vědom, je to, že občas nesebere výkaly po svém psovi. Říká však, že se jedná pouze o situace, kdy má jeho pes průjem, nebo je tma, nebo je koš v nedohlednu. Dodává, že dříve výkaly po psovi sbíral mnohem méně, časem ale pochopil, že je správné si po svém mazlíčkovi uklidit. Co se týče rasistických, xenofobních a intolerančních postojů, podle Jakuba každá národnost či rasa s sebou nese určité povahové a kulturní rysy, tudíž v chování k některým etnikům je obezřetnější. Není však podle něj možné toto generalizovat.

8.4 KAZUISTIKA 4

Jméno: Petra

Věk: 17

Původ: věřící rodina

Petra byla celý život vedena svými rodiči k víře, už odmalička chodí s otcem na bohoslužby. S vírou se seznamovala ve svém životě postupně, za životní zlom považuje celostátní setkání věřící mládeže před dvěma lety, kde přijala víru za svou. Kouřit nikdy nezkoušela, byla celý život vedena k tomu, že je to špatné. Alkohol pije zhruba jednou za dva týdny, považuje za velice důležité znát svou hranici. Díky tomu také nikdy nebyla opilá. Nemá žádné zkušenosti ani s drogami, ani s gamblingem. U počítače sedí prakticky denně, nemyslí si však, že by to bylo vysloveně špatné, protože mnohdy hledá na internetu důležité informace. Opět je však pro Petru důležité znát svou hranici. Co se týče záškoláctví, přiznává Petra, že odhadem deset dní ve školním roce stráví za školou. Není na to vůbec pyšná a uvědomuje si, že je to špatné. Petra nikdy nikoho nešikanovala,

vzpomíná však, že v šesté třídě byla svědkem šikany a nezakročila, což jí dnes mrzí a říká, že by se nyní zachovala jinak. S trestnou činností také nemá zkušenost, jako jediná situace ji napadá to, že několikrát jela na kole bez helmy. Nemá zkušenost ani s vandalismem. Nemá a ani nikdy neměla výrazné rasistické, xenofobní či intoleranční projevy, pouze připouští, že se dříve trochu vyhýbala Romské společnosti, protože z nich měla strach. Jednou však slyšela příběh katolického faráře, který ji natolik zasáhl, že jí pomohl otevřít oči a Petra si uvědomila, že Bůh stvořil Romy stejně jako ji a má je stejně rád.

8.5 KAZUISTIKA 5

Jméno: Jindřich

Věk: 17

Původ: nevěřící rodina

Jindřich pochází z nevěřící rodiny a k víře konvertoval, když mu bylo šestnáct let. V té době procházel jedním z nejtěžších období svého života, protože rok předtím se mu rozvedli rodiče a jeho bratr měl velké problémy s gamblingem a pobýval neznámo kde. Jindřich je již dlouhou dobu kuřák a cigareta pro něj vždy bývala řešením jeho problémů. Poté, co se stal věřícím, se stala řešením Jindřichových problémů jeho víra a od té doby se tudíž snaží s kouřením přestat. Dělá mu to však velké problémy, protože, jak sám přiznává, je již na kouření závislý. S alkoholem má také poměrně dost zkušeností, protože dříve vnímal alkohol a opíjení se, jako prostředek k tomu, jak se dostat do společnosti a překonávat tak svůj ostych. V současné době již vnímá alkohol jako něco, co si spíše dá jen pro chuť, občasně a s mírou. Přiznává ale, že už se mu stalo (i v současné době, kdy je věřící), že svou míru neuhlídal a opil se, což podle jeho slov nemělo dobré následky. Co se týče drog, nemá žádnou zkušenost s tvrdými drogami, pouze s marihuanou. Tyto zkušenosti spadají převážně do období před tím, než se stal věřícím. Krátce po obrácení se na víru kouřil marihuanu ještě dvakrát a to v obou případech, když byl opilý. Obou těchto příležitostí dnes lituje, protože je vnímá jako své selhání. V oblasti gamblingu ani závislosti

na virtuálních drogách nemá žádné zkušenosti. Za školu chodil ještě jako nevěřící poměrně často, většinou předstíral před rodiči, že nestihl autobus, nebo že se necítí dobře. Od té doby, co je věřící, zůstal prý ještě několikrát místo školy doma, ale již s vědomím rodičů, protože jim nechtěl lhát. Jindřich nikdy nikoho nešikanoval. Ani v oblasti vandalismu nebo trestné činnosti nemá žádné zkušenosti. Jindřich připouští, že vlivem své rodiny a blízkého okolí nabyl určitých předsudků o Romech, nikdy však proti nim nijak nevystupoval. V současné době si pod vlivem víry uvědomuje, že se svých předsudků chce zbavit.

8.6 KAZUISTIKA 6

Jméno: Petr

Věk: 18

Původ: nevěřící rodina

Petr byl poprvé s křesťanskou vírou seznámen v šestnácti letech, víru do svého života však přijal až o rok později. S kouřením neměl nikdy žádné zkušenosti a ani o ně nestojí. Alkohol vždy dříve vnímal, jako přirozenou součást zábavy s kamarády, podle vlastních slov využil v podstatě každé příležitosti, kdy měl možnost se s někým napít. Dnes již nemá pocit, že by ho pití alkoholu o něco obohacovalo a nedělá mu problém si ho kdykoliv odříct. Petr nemá zkušenost s tvrdými drogami, pouze s marihuanou. Podobně jako alkohol, byla i marihuana součástí zábavy s Petrem a jeho přáteli. Dnes při pohledu zpátky Petr vidí, že vlivem marihuany začal ztrácet zájem o věci, které pro něj dříve byly důležité, což mu způsobovalo mnoho komplikací. Dokonce se domnívá, že ho v některých ohledech marihuana postihla i trvale, protože podle vlastních slov až příliš flegmatický. Po obrácení na víru Petr s marihuanou okamžitě přestal a dnes se bez THC v krvi cítí mnohem líp. S gamblingem Petr žádné zkušenosti nemá. V oblasti virtuálních drog měl Petr dříve problémy, protože byl poměrně dlouho závislý na počítačových hrách. Tato závislost mu zabírala mnoho času a také odváděla jeho zájem od reálného světa. Po obrácení Petr

s touto závislostí několik měsíců bojoval a dnes přisuzuje své víře zásluhu za to, že nakonec sebral sílu k tomu, aby ze svého počítače všechny hry vymazal. Dnes se díky tomu cítí mnohem svobodnější. Petr nemá žádné zkušenosti se záškoláctvím, vandalismem ani trestnou činností. Na základní škole k některým svým méně úspěšným spolužákům mnohdy přistupoval s určitým opovržením, což dnes považuje za psychickou šikanu. Tohoto svého chování dnes jakožto věřící lituje natolik, že využil na nedávném třídním srazu možnosti s těmito jedinci mluvit a omluvit se jim. Petr se dříve choval k Romům poměrně přezíravě a často na ně nadával. Nyní si uvědomuje, že tento přístup není správný a rozhodl se, být více chápavý a naučit se neškatulkovat lidi podle barvy kůže.

8.7 SHRUTÍ KAZUISTIK

V uvedených případových studiích jsme byli seznámeni s šesti respondenty, z nichž čtyři pocházejí z věřící rodiny a dva z rodiny nevěřící. Mezi těmito dvěma skupinami můžeme pozorovat menší odlišnosti. U skupiny jedinců z věřící rodiny vidíme, že s většinou nežádoucích jevů nemají žádné zkušenosti. U respondentů, kteří s křesťanskými principy byli seznámeni až později, se častěji setkáváme s tím modelem, že s určitými nežádoucími jevy mají osobní zkušenost, toto chování se jim však po obrácení na víru podařilo odstranit, nebo o to alespoň momentálně usilují. Nyní se podíváme na zmíněné sociálně patologické jevy jednotlivě.

V oblasti kouření je mezi respondenty pouze jeden kuřák, a to sice Jindřich (nevěřící rodina), který začal kouřit ještě před tím, než se stal věřícím. Dnes vidí svou závislost jako velký problém, který se snaží odstranit.

S pitím alkoholu se setkáváme u všech respondentů, všichni až na Jakuba však zdůrazňují, že je pro ně důležité znát své hranice a neopít se.

S tvrdými drogami nemá zkušenost nikdo z respondentů. Pouze Petr a Jindřich mají zkušenost s marihuanou, kterou dříve příležitostně kouřili. V současné době již marihuanu ani jeden nekouří a oba se k ní staví odmítavě.

S gamblingem nemá zkušenost nikdo z respondentů.

V oblasti virtuálních drog většina respondentů nemá žádné problémy, ale jedná se o oblast, ve které vnímají, že musí být opatrní a nakládat s časem stráveným u počítače zodpovědně. Jediný Petr má za sebou zkušenost se závislostí na počítačových hrách. Poté, co se stal věřícím, již v této oblasti problém nemá a zmiňuje víru jako aspekt, který mu pomohl nad závislostí zvítězit.

Co se týče chození za školu, většina respondentů za školu nechodí. Pouze Jindřich a Petra se se záškoláctvím stále potýkají, oba v tom však vidí problém. U Jindřicha navíc můžeme pozorovat určitý vývoj v této problematice, protože předtím, než se stal věřícím, bylo součástí jeho záškoláctví také lhaní rodičům. Dnes alespoň jedná s rodiči narovinu a požádá je o to, aby mohl zůstat doma (většinou z důvodu, že se nestihl naučit na test). To samozřejmě nemění nic na tom, že se stále jedná o záškoláctví.

S šikanou má zkušenosti pouze Petr, který se na základní škole choval nerovně ke spolužákům s horším prospěchem, což dnes nazývá psychickou šikanou. Dnes jakožto věřící v tomto svém chování však vidí velký problém, což také vedlo k tomu, že před nedávnem využil příležitosti, kdy s bývalými spolužáky mluvil a za své chování se jim omluvil. Zbýlých pět respondentů nikdy nikoho nešikanovalo, přičemž dva respondenti (oba z věřících rodin) zmínili, že výchova u nich v tomto ohledu sehrála velkou roli.

S trestnou činností většina respondentů problémy nemá, pouze Petra zmiňuje, že někdy nedodrží předpisy, protože občas jezdí na kole bez helmy a Jakub se potýká s počítačovým pirátstvím.

S vandalismem nemá zkušenosti nikdo, Tomáš má však zkušenost s jednorázovým žertem (posunutí cedule), Alena zmiňuje počmárané lavice ve škole (které si však po sobě vždy umyla) a Jakub občas nesebere výkaly po svém psovi. Zda se ale toto chování dá považovat za vandalismus, je poměrně sporné.

V oblasti rasismu, xenofobie a intolerance se ve většině případů respondenti vyjadřovali automaticky k problematice Romských spoluobčanů. S vysloveně odmítavým postojem vůči Romům se nesetkáváme u nikoho, respondenti vyjádřili spíše přítomnost určitých předsudků spojených se strachem. Navíc u všech respondentů vidíme určitou proměnu, nebo alespoň snahu o proměnu svých postojů vůči Romům.

Závěrem můžeme říci, že většina zkoumaných sociálně patologických jevů se u našich respondentů buďto nevyskytla vůbec, anebo se u nich vyskytovala v minulosti, ale vlivem jejich víry došlo (případně stále dochází) k odstranění těchto jevů. Proto lze na základě uvedených kazuistik konstatovat, že křesťanská víra má pozitivní vliv na prevenci sociálně patologických jevů u mládeže.

9 SHRNUÍ VÝZKUMNÉ ČÁSTI

Hlavním cílem výzkumu bylo zjistit, zda má křesťanská víra v životě mladých lidí pozitivní vliv na prevenci sociálně patologických jevů. Tohoto cíle jsem se snažila dosáhnout splněním tří dílčích cílů.

Prvním dílčím cílem bylo pomocí dotazníkového šetření porovnat četnost výskytu sociálně patologických jevů u věřící mládeže s četností výskytu těchto jevů u mládeže nevěřící. Dotazníkové šetření, jehož výzkumný vzorek tvořilo celkem 214 respondentů, prokázalo celkově nižší četnost výskytu zkoumaných jevů u věřící mládeže v porovnání s mládeží nevěřící. Nižší procento výskytu u věřící mládeže bylo totiž zjištěno u devíti z deseti zkoumaných jevů. Jedinou výjimku pak tvořila oblast gamblingu, ve které výzkum ukázal u obou skupin stejné procento výskytu.

Druhým dílčím cílem bylo zjistit a popsat postoje věřící mládeže vůči sociálně patologickým jevům. Respondenti ve většině případů vyjádřili negativní postoj vůči sociálně patologickým jevům na úrovni všech tří složek (konativní, emocionální, kognitivní). Ukázalo se také, že u pěti respondentů jsou jejich současné postoje odlišné od toho, jaké byly v minulosti – tedy před tím, než konvertovali ke křesťanské víře. Tento jev vnímám jako potvrzení pozitivního vlivu křesťanské víry, která přináší do života respondentů nové hodnoty a působí na jejich postoje.

Třetím dílčím cílem bylo popsat výskyt sociálně patologických jevů u jednotlivých respondentů v kontextu jejich víry, k čemuž posloužily případové studie mladých věřících středoškolského věku. Tyto respondenty jsem získala online komunikací (inzerát na sociální síti), pomocí které proběhl také sběr dat. Ze zkoumaných případových studií vidíme, že většina probíraných sociálně patologických jevů se u těchto respondentů buďto nikdy vůbec nevyskytla, anebo se u nich vyskytla v minulosti, ale vlivem jejich víry dochází (případně již došlo) k odstranění těchto jevů.

Na závěr považuji ještě za důležité zmínit můj subjektivní postoj k této problematice. Ke křesťanské víře se totiž sama hlásím, a proto uznávám, že interpretace dat mnou mohla být ovlivněna (především kvalitativní část výzkumu), přestože jsem se snažila, aby k tomu nedocházelo. I podle Hendla (2005) je však vliv osobních preferencí

výzkumníka na výzkum běžným jevem a také rizikem, ve kterém nevýhoda kvalitativního výzkumu spočívá.

Všechny tři dílčí cíle a s nimi i hlavní cíl, se podařilo naplnit. Na základě realizovaného výzkumu a výpovědí respondentů ohniskové skupiny, dotazníku i kazuistik tedy můžeme usoudit, že křesťanská víra má pozitivní vliv na prevenci sociálně patologických jevů u mládeže.

ZÁVĚR

Tato práce se zabývá tematikou sociálně patologických jevů a křesťanskou vírou jakožto součástí prevence těchto jevů u mládeže. Cílem práce bylo přiblížit tuto problematiku po teoretické stránce a pomocí výzkumu zjistit, zda má přítomnost křesťanské víry v životě mladých lidí pozitivní vliv na prevenci sociálně patologických jevů.

Výzkum prokázal nižší četnost výskytu zkoumaných sociálně patologických jevů u věřící mládeže v porovnání s mládeží nevěřící. Bylo také zjištěno, že křesťanská víra působí na postoje mladých lidí a přináší do jejich života určité hodnoty. Tak je tomu jak u jedinců z věřících rodin, u kterých můžeme předpokládat určitou přítomnost víry již od raného věku, tak u jedinců, kteří byli s vírou seznámeni až později. U mladých lidí z věřících rodin bylo zjištěno, že se zkoumanými jevy nemají mnohdy ani jednorázovou zkušenost z minulosti a tyto jevy se tedy u nich nikdy nevyskytly. U těchto jedinců hrála také značnou roli výchova a celkové prostředí věřících lidí, ve kterém se celý život pohybovali. Naproti tomu pro jedince, kteří se s vírou seznámili až později, je podle výzkumu typické to, že se u nich dané jevy v minulosti vyskytovaly, bylo tomu tak však ještě před tím, než konvertovali ke křesťanské víře. Po obrácení na víru pak začalo docházet ke změně jejich postojů a k odstraňování těchto společensky nežádoucích jevů z jejich života.

Z uvedených důvodů, které jsou v práci podrobněji rozvedeny, můžeme konstatovat, že vzhledem k provedenému výzkumu podpořenému poznatky v teoretické části má křesťanská víra pozitivní vliv na prevenci sociálně patologických jevů u mládeže. Odpovídáme tak na hlavní výzkumnou otázku, čímž je naplněn hlavní cíl této práce.

Přínos této práce spatřuji v tom, že poukazuje na křesťanskou víru jakožto efektivní součást prevence sociálně patologických jevů u mládeže. Práce může posloužit k větší informovanosti o poslání a potenciálu křesťanských organizací a projektů, které v rámci prevence sociálně patologických jevů působí. Práce může být zároveň i zpětnou vazbou pro církevní zařízení, která poskytují služby zaměřené na děti a mládež. Nabízí se nám tedy doporučení pro praxi, které spočívá v podpoře těchto stávajících zařízení a také ve vytváření dalších zařízení, která by poskytovala služby zaměřené na děti a mládež a opírala se o křesťanské principy a hodnoty.

RESUMÉ

Diplomová práce je zaměřená na sociálně patologické jevy a křesťanskou víru jakožto součást jejich prevence u mládeže. Práce je členěna do dvou částí. První, teoretická část, se věnuje problematice sociálně patologických jevů, jejich prevenci, dále mládeži, křesťanství, jeho potenciálu v prevenci sociálně patologických jevů, křesťanským organizacím a projektům, které v rámci prevence těchto jevů působí a na závěr uvádí poznatky, které vyplynuly z amerického výzkumu. Druhá, výzkumná část, se snaží pomocí smíšeného výzkumu a kombinace tří výzkumných metod zjistit, zda má křesťanská víra pozitivní vliv na prevenci sociálně patologických jevů u mládeže. Výsledky výzkumu ukázaly, že křesťanská víra vskutku na prevenci těchto jevů u mládeže má pozitivní vliv.

SUMMARY

In this diploma thesis the focus is on a socially pathological phenomena and a Christian faith as the element of preventing this phenomena among youth. The thesis is divided into two parts. The first part is theoretical and the focus here is on the issues of social pathology and its prevention, youth, Christianity and its potential in the prevention, Christian organizations and projects operating in the prevention, and it briefly introduces facts coming out of an american research. The second part is practical and it uses mixed research and combines three methods to find out, whether the Christian faith has an positive influence on prevention of a risk behavior among youth. According to the results the Christian faith really has an positive influence on prevention of a youth risk behavior.

SEZNAM LITERATURY

1. ANZENBACHER, Arno. *Křesťanská sociální etika: úvod a principy*. 1. vyd. Překlad Karel Šprunk. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, c2004, 254 s. ISBN 80-732-5030-6.
2. BARKER, Gary. *Použití kvalitativních výzkumných metod při postupech rychlého posuzování (Rapid Assessment) zneužívání drog ve společnosti*. Vyd. 1. Překlad Ervin Široký. Brno: Sdružení Podané ruce, 1999, 60 s. SCAN, sv. 6. ISBN 80-858-3478-2.
3. BOICE, James Montgomery. *Základy křesťanské víry: (jednosvazková systematická teologie)*. 1. vyd. Praha: Návrat domů, c1999, 647 s. ISBN 80-725-5005-5.
4. DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost: Příručka pro uživatele*. 3.vyd. Praha: Karolinum, 2000, 374 s. ISBN 80-246-0139-7
5. ELKIND, David. *All grown up: teenagers in crisis*. Reading, Mass.: Addison-Wesley, 1984, viii, 232 p. ISBN 02-011-1379-1.
6. ERIKSON, Erik H. *Identity: youth and crisis*. [1st ed.]. New York: Norton, 1968. ISBN 978-039-3010-695.
7. FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA. *Sociální patologie: analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009, 218 s. Psyché (Grada). ISBN 978-802-4727-813.
8. GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-185-0.
9. HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005, 407 s. ISBN 80-736-7040-2.
10. HLADÍLEK, Miroslav. *Sociálně patologické jevy a výchova*. Praha: VŠ J. A. Komenského, 2004.
11. KAPLÁNEK, Michal. *Pastorace mládeže*. Praha 1999.
12. KOCUROVÁ, Marie. *Speciální pedagogika pro pomáhající profese*. 1. vyd. V Plzni: Západočeská univerzita, Pedagogická fakulta, 2002, 209 s. ISBN 80-708-2844-7.
13. KOHOUTEK, Rudolf. *Patopsychologie a psychopatologie pro pedagogy*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2007, 260 s. ISBN 978-802-1044-340.
14. KOLÁŘ, Michal. *Bolest šikanování*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001, 255 s. ISBN 80-717-8513-X.

15. KUTNOHORSKÁ, Jana. *Výzkum v ošetřovatelství*. 1. vyd. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-802-4727-134.
16. KYRIACOU, Chris. *Řešení výchovných problémů ve škole*. Vyd. 1. Překlad Dagmar Tomková. Praha: Portál, 2005, 151 s. Pedagogická praxe. ISBN 80-717-8945-3.
17. LERNER, Richard M, Anne C PETERSEN a BROOKS-GUNN. *Encyclopedia of adolescence*. New York: Garland Pub., 1991, 2 v. Garland reference library of social science, v. 495. ISBN 08-240-4378-2.
18. LINCOLN, Yvonna S a Egon G GUBA. *Naturalistic inquiry*. Beverly Hills, Calif.: Sage Publications, c1985, 416 p. ISBN 08-039-2431-3.
19. MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže: druhy agresí, přístupy k agresivnímu chování, poruchy chování, šikana*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009, 152 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-802-4723-105.
20. MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Vyd. 2., přeprac. Praha: Portál, 2008, 271 s. ISBN 978-80-7367-368-0.
21. MATOUŠEK, Oldřich. *Základy sociální práce*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001, 309 s. ISBN 80-717-8473-7.
22. MATOUŠEK, Oldřich a Andrea MATOUŠKOVÁ. *Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2011, 336 s. ISBN 978-807-3678-258.
23. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR. *Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci sociálně patologických jevů u dětí a mládeže*. Praha, 2000.
24. MIOVSKÝ, Michal. *Výkladový slovník základních pojmů školské prevence rizikového chování*. Vyd. 1. Praha, 2012, 220 s. ISBN 978-80-87258-89-7.
25. MIOVSKÝ, Michal a Pavel BARTÍK. *Primární prevence rizikového chování ve školství*. Vydání první. Praha, 2010, 253 pages. ISBN 978-808-7258-477.
26. MORGAN, David L. *Ohniskové skupiny jako metoda kvalitativního výzkumu*. Vyd. 1. Brno: Psychologický ústav Akademie věd, 2001, 99 s. Metodologie. ISBN 80-858-3477-4.
27. MÜHLPACHR, Pavel. *Sociální patologie*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, c2001, 104 s. ISBN 80-210-2511-5.
28. MŠMT. *Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2013 – 2018*. Praha, 2013.

29. NAKONEČNÝ, Milan. *Encyklopedie obecné psychologie*. 2., rozšířené vyd., v Akademii vyd. 1. Praha: Academia, 1997, 437 p. ISBN 80- 200-0625-7.
30. NAKONEČNÝ, M. a kol. *Sociální deviace, sociologie nemoci a medicíny*. Vyd. 2., upravené. Praha: Sociologické nakl. a Sociologický ústav AV ČR, 1994, 116 p. Sociologické pojmosloví. ISBN 80-858-5003-6.
31. NEČASNÁ, Kateřina a Roman PEŠEK. *Prevence užívání tabáku, alkoholu a jiných drog u dospívajících*. Písek: Arkáda - sociálně psychologické centrum, 2009. ISBN 978-80-254-5971-3.
32. NEŠPOR, Karel. *Návykové chování a závislost: současné poznatky a perspektivy léčby*. Vyd. 1. Praha, 2000, 150 s. ISBN 80-717-8432-X.
33. NEŠPOR, Karel. *Návykové chování a závislost: [současné poznatky a perspektivy léčby]*. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2007, 170 s. ISBN 978-807-3672-676.
34. NEŠPOR, Karel a Ladislav CSÉMY. *Zásady efektivní prevence*. Praha: Sportpropag, a.s. 1999.
35. NEŠPOR, Karel, Ladislav CSÉMY a Hana PERNICOVÁ. *Jak předcházet problémům s návykovými látkami na základních a středních školách: Příručka pro pedagogy*. Praha: Sportpropag, a.s., 1996.
36. NEŠPOR, Karel, Ladislav CSÉMY, a Hana SOVINCOVÁ.: *Programy prevence závislostí a možnosti jejich hodnocení*. Praha: SZÚ, 1998. ISBN 80-7071-110-8.
37. NOVOTNÁ, Lenka, Miloslava HŘÍCHOVÁ a Jana MIŇHOVÁ. *Vývojová psychologie*. 4. vyd. Plzeň, 2012, 82 s. ISBN 978-80-261-0115-4.
38. PETRUSEK, Miloslav a Alena VODÁKOVÁ. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-310-5.
39. POKORNÝ, Vratislav, Jana TELCOVÁ a Anton TOMKO. *Prevence sociálně patologických jevů: manuál praxe*. 3. rozš. vyd. Brno: Ústav psychologického poradenství a diagnostiky, 2003, 186 s. Prevence sociálně patologických jevů. ISBN 80-865-6804-0.
40. PRUNNER, Pavel. *Psychologie gamblerství, aneb, Sázka na štěstí*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008, 273 s. ISBN 978-807-3800-741.
41. PRŮCHA, Jan. *Pedagogický slovník*. 1.vyd. Praha: Portál, 1995, 292 s. ISBN 80-717-8029-4.
42. REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009, 184 s. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-3006-6.

-
43. SEKOT, Aleš. *Úvod do sociální patologie*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2010, 193 s. ISBN 978-802-1052-611.
 44. SKLENÁŘ, Marek. *Salesiánská výchova do kapsy*. Praha, 2012.
 45. SMOLÍK, Josef. *Subkultury mládeže. Uvedení do problematiky*. Praha: Grada Publishing, 2010. s. 20. ISBN 978-80-247-2907-7.
 46. SOCHŮREK, Jan. *Úvod do sociální patologie*. Vyd. 1. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2009, 186 s. ISBN 978-807-3724-481.
 47. SOCHŮREK, Jan. *Vybrané kapitoly ze sociální patologie, II. díl*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2001, ISBN 80-7083-495-1.
 48. Státní zdravotnický ústav. *Rizikové chování dospívajících a jeho prevence: 2. odborný seminář : 24.-26. 9. 2001, SZÚ Praha*. Praha: Free Teens Press. ISBN 80-902-8981-9.
 49. SURYNEK, Alois. *Základy sociologického výzkumu*. 1.vyd. Praha: Management Press, 2001, 160 s. ISBN 80-726-1038-4.
 50. ŠTABLOVÁ, Renata. *Drogy, kriminalita a prevence*. Vyd. 1. Praha: Policejní akademie České republiky, 1997, 214 s. ISBN 80-859-8164-5.
 51. TAXOVÁ, Jiřina. *Pedagogicko-psychologické zvláštnosti dospívání*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987, 273 s. Knižnice psychologické literatury. ISBN 14-426-87.
 52. VÁGNEROVÁ, Kateřina. *Minimalizace šikany: praktické rady pro rodiče*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009, 147 s. ISBN 978-80-7367-611-7.
 53. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie*. 1.vyd. Praha: Portál, 2000, 528 s. ISBN 80-717-8308-0.
 54. VEISOVÁ, Eva. *Možnosti a důsledky kombinace metod v sociologickém výzkumu se zřetelem na metody focus groups a internetového výzkumu*. Praha, 2009. Disertační práce. Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy, Institut sociologických studií.
 55. VYKOPALOVÁ, Hana. *Sociálně patologické jevy v současné společnosti*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001, 154 s. ISBN 80-244-0337-4.
 56. ZÁBRANSKÝ, Tomáš. *Drogová epidemiologie*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003, 95 s. ISBN 80-244-0709-4.

INTERNETOVÉ ZDROJE

1. AMBROŽOVÁ, K; COUFALOVÁ, L; CVEČKOVÁ, M. a kol. *Rizikové chování dětí a mladistvých*. [online]. 2013 Akademos, Dětství bez úrazů. [cit. 2014-02-18]. Dostupné z: <http://www.urazydети.cz/download/publikace_rizikove_chovani.pdf>.
2. Co děláme - Střediska. *Salesiáni Dona Bosca* [online]. 2014 [cit. 2014-03-05]. Dostupné z: <http://www.sdb.cz/co-delame/strediska/>
3. Co je to EXIT 316. *Turbo 316* [online]. 2008-2010 [cit. 2014-03-04]. Dostupné z: <http://www.turbo316.cz/clanek.php?clanek=296>
4. Informace o středisku. *Salesiáni Dona Bosca v Plzni* [online]. 2014 [cit. 2014-03-05]. Dostupné z: <http://www.sdbplzen.cz/stredisko-mladeze/informace-o-stredisku/>
5. *Léčebný model Teen Challenge* [online]. 1992 [cit. 2014-03-04]. Dostupné z: http://www.teenchallenge.cz/images/stories/lecebny_model_teen_challenge.pdf
6. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR. *Metodické doporučení MŠMT - "Co dělat když"- intervence pedagoga*. 2010 [cit. 2013-07-08]. Dostupné z: <http://www.kr-stredocesky.cz/NR/rdonlyres/06A86D71-C822-428E-B49E-576B6D8D50BB/0/MethodikaM%C5%A0MT.zip>
7. Program na školách. *EXIT Tour* [online]. 2008 [cit. 2014-03-04]. Dostupné z: <http://exittour.cz/program-na-skolach.php>
8. SMITH, Christian a Robert FARIS. *Religion and American Adolescent Delinquency, Risk Behaviors and Constructive Social Activities*. National Study of Youth & Religion [online]. 2002 [cit. 2014-03-04]. Dostupné z: <http://www.youthandreligion.org/sites/youthandreligion.org/files/imported/publications/docs/RiskReport1.pdf>
9. ŠRÁMEK, Marek. *Desatero přikázání – série kázání*. Třináctka: Archiv kázání [online]. 2009 [cit. 2014-02-26]. Dostupné z: <http://www.13ka.cz/index.php/media/index/archiv/kazani>
10. ŠRÁMEK, Marek. *Ovoce Ducha – série kázání*. Třináctka: Archiv kázání [online]. 2008 [cit. 2014-02-27]. Dostupné z: <http://www.13ka.cz/index.php/media/index/archiv/kazani>
11. *Teen Challenge Česká republika* [online]. 2011 [cit. 2014-03-04]. Dostupné z: <http://www.teenchallenge.cz>

PŘÍLOHY

1. Dotazník
2. Přepis ohniskové skupiny

Milý studente, milá studentko,

jmenuji se Klára Štěpková a studuji závěrečný ročník navazujícího magisterského studia oboru sociální práce na ZČU Plzeň. Ráda bych Tě poprosila o vyplnění následujícího dotazníku. Ten je zaměřen na výskyt sociálně patologických jevů mezi mladými lidmi a poslouží pro účely mé diplomové práce. Z nabízených odpovědí vždy prosím zakroužkuj jen jednu. Chtěla bych Tě moc poprosit o upřímnost při odpovídání na otázky. Zároveň Tě chci ujistit, že tento dotazník je zcela anonymní, nemusíš mít tedy starost, že by se někdo dozvěděl o tom, co a jak jsi odpovídal/a.

Děkuji za Tvůj čas.

Základní údaje:

1.) Pohlaví

- a) muž
- b) žena

2.) Věk

- a) 15 - 17
- b) 18 - 20

3.) Náboženské vyznání

- a) křesťanské
- b) jiné
- c) žádné

4.) Pokud jsi u předchozí otázky uvedl/a „a) křesťanské“, prosím, upřesni, jak dlouho jsi věřící:

- a) pocházím z věřící rodiny, jsem tedy věřící od malička
- b) s vírou jsem byl/a seznámen/a později
- c) nejsem věřící

Otázky týkající se problematiky sociálně patologických jevů:

5.) Máš zkušenost s kouřením?

- a) ano, jsem pravidelný kuřák
- b) ano, jsem příležitostný kuřák
- c) ano, mám zkušenost, ale nekouřím
- d) nemám zkušenost

6.) Máš zkušenost s konzumací alkoholu?

- a) ano, alkohol konzumuji pravidelně
- b) ano, alkohol konzumuji příležitostně
- c) ano, mám zkušenost, ale alkohol nekonzumuji
- d) nemám zkušenost

- 7.) *Máš zkušenost s užíváním drog (včetně drog měkkých, tj. např. marihuana)?*
- a) ano, užívám pravidelně
 - b) ano, užívám příležitostně
 - c) ano, mám zkušenost, ale neužívám
 - d) nemám zkušenost
- 8.) *Máš zkušenost s hraním na výherních automatech či s jinými hazardními hrami?*
- a) ano, hraju pravidelně
 - b) ano, hraju příležitostně
 - c) ano, mám zkušenost, ale nehraju
 - d) nemám zkušenost
- 9.) *Máš zkušenost s tím, že by sis kvůli přílišnému trávení času u počítače způsobil/a nějaké psychické, zdravotní, společenské či školní komplikace?*
- a) ano, stává se mi to pravidelně
 - b) ano, stává se mi to příležitostně
 - c) ano ale již se mi to nestává,
 - d) nemám zkušenost
- 10.) *Máš zkušenost se záškoláctvím?*
- a) ano, za školu chodím poměrně často
 - b) ano, za školu chodím výjimečně
 - c) ano, ale za školu nechodím
 - d) nemám zkušenost
- 11.) *Máš zkušenost s tím, že jsi někdy provedl/a něco protizákonného?*
- a) ano, poměrně často se to opakuje
 - b) ano, příležitostně se to opakuje
 - c) ano, ale již se to neopakuje
 - d) nemám zkušenost
- 12.) *Máš zkušenost s tím, že bys stál/a v roli šikanujícího?*
- a) ano, poměrně často se to opakuje
 - b) ano, příležitostně se to opakuje
 - c) ano, ale již se to neopakuje
 - d) nemám zkušenost
- 13.) *Máš zkušenost s tím, že bys jen tak bez závažnějšího důvodu poničil/a nějaký veřejný či cizí soukromý majetek?*
- a) ano, poměrně často se to opakuje
 - b) ano, příležitostně se to opakuje
 - c) ano, ale již se to neopakuje
 - d) nemám zkušenost
- 14.) *Máš zkušenost s tím, že bys nějak nerovně přistupoval/a k (případně ubližoval/a) osobám s odlišným etnickým původem, náboženstvím, kulturou či barvou pleti?*
- a) ano, poměrně často se to opakuje
 - b) ano, příležitostně se to opakuje
 - c) ano, ale již se to neopakuje
 - d) nemám zkušenost

Přepis ohniskové skupiny

M: „ Chodíte za školu? Nebo chodili jste někdy za školu?“

C: „No, teď zrovna kolem tý maturity...“

F: Já mam třeba problém s tím chozením za školu. Jako že chodim často za školu. I teď. Třeba ráno vstanu a prostě se mi strašně nechce... nebo i během hodiny klidně odejdu ze školy. Ale není to dobře.“

M: „ Takže máš pocit, že to není dobře?“

F: „No není to dobře, určitě ne. Já mam pak problémy, jako ve škole...“

C: „Já si taky myslim, že to není dobře, když se pak člověk jako nudí, žejo, vymejší třeba kravinu, nebo je s kámošema. To i nedávno na něco podobnýho bylo kázání, že vlastně ten hřích Davida začal prostě tím, že nešel do toho boje, ale zůstal prostě pohodlně doma a pak se to tak nabalovalo dál... A já to takhle přesně taky teda mam, jo, že když do tý školy nejdu, dělám blbosti prostě...“

B: „Já třeba nevím, jestli se tomu dá vůbec říkat záškoláctví u mě, když jsem teď na vejšce, protože jít do školy je teď vlastně moje svobodná volba.. Ale o to víc to vidim, jak je to fakt jako těžký, že se mi tak často fakt nechce... No, každopádně jo, mam s tím zkušenost.“

H: „Pro mě teda je to hlavně většinou když nemam naučino na písemku. Začne mě bolet hlava, žejo, není mi dobře... maminka mi na to skočí, protože jsem prostě její miláček... Ale to bylo spíš dřív, teď už to řeším s mamkou narovinu, že jí řeknu, že to na tu písemku neumim a nějak se dohodneme. Ale jako taky prostě, není to dobře, vim to, no... tak se aspoň snažim to takhle dělat jen v těch nejkrajnějších případech.“

M: „ Máte třeba zpětně výčitky svědomí, když jdete za školu?“

C + H: souhlasné „Hmm.“

B: „Na tý střední mě to jako štválo, to jsem fakt byla vysloveně naštvaná, protože jsem se často prostě přesvědčila, že by to pro mě bejvalo bylo lepší, kdybych šla... že se pak třeba ukázalo, že jsem tam jít prostě měla. Jo, i takový kravinu, že třeba jsem tam nešla kvůli písemce a ona se nakonec stejně nepsala, tak jsem akorát měla problémy s doháněním a tak... Jako to jsou maličkosti, ale prostě jsem se poučila.“

M: „ A pro vás ostatní, co s tím teda zkušenosti nemáte, jak se stavíte k těm, co za školu chodí? Řekli byste, že to třeba ignorujete, odsuzujete, schvalujete...? „

D: „No, jako u nás ve třídě je třeba takovejch lidí hodně, že když se píše test, tak nepřijdou a pak to dopadá tak, že to ovlivní celou třídu, protože ty učitelé jsou pak naštvaní na všechny a odnesem to. Takže já bych to možná ani neřešila, že chodí za školu, ale prostě když to má pak dopad na ostatní lidi, tak mi to od těch lidí připadá docela sobecký, že se na to vykašlou.“

B: „Přesně, u nás to tak taky bylo vždycky, že se třeba někdo nenaučil a věděl, že má bejt zkoušenej a byl prostě sraab a na tu hodinu nešel – jenže pak ta učitelka místo něj vyvolala někoho jinýho, kdo třeba bejt ani zkoušenej neměl, žejo. Tak jako holt i když nejsem naučená, tak se s tím nějak poperu a nebudu takovej zbabělec a neuteču, aby to pak odnesli ostatní.“

A: „U nás ve třídě to tak taky je, že nás na test třeba víc než půlka chybí, tak je jim to úplně jasný, žejo. Takže to pak my taky odnesem.“

H: „Já vim, no, proto já se aspoň snažim tuhle moji metodu používat, jenom když vim, že to nikomu neublíží. Takže kolikrát tam prostě jdu, protože vim, že mam bejt zkoušenej a že

kdybych tam nešel, tak vyzkouší třeba někoho, kdo to nečekal. Takže kolikrát i když to neumím, tak tam radši jdu a tu pětku si nechám dát. Víš co, protože to je jinak fakt nekolegiální. A to mi strašně vadí.“

M: „*A vy co za školu nechodíte – láká vás to někdy? Případně co vás na tom láká? Nebo co by pro vás bylo důvodem k tomu, jít za školu? “*

E: „Tak většinou lenost.“

A + D + G: souhlasné „hmm“

C: „To je fakt, no. Většinou jsem unavenej a nechce se mi.“

A: „Jo, prostě, když je třeba venku hezky a říkám si, že se mi nechce trčet zavřená ve škole do čtyř...“

E: „No, jako já jsem to teda nikdy neudělal, ale láká mě to někdy, protože já jsem dojíždějící a kvůli těm blbým spojům kolikrát ve škole čekám, takže jsem tam třeba i nějakých deset až čtrnáct hodin...“

M: „*A co je pro vás teda potom tím impulzem, že tam nakonec jdete?“*

B: „Třeba to, že si představím, co všechno budu muset dělat doma, když tam nepudu, jak budu muset shánět poznámky, kolik se toho budu muset naučit...“

E: „Já taky si to potom představuju, co bych vlastně dělal doma... a hlavně o sobě vim, že jsem člověk, kterej se nejvíc naučí, když to slyší... „

M: „*Proč si myslíte, že záškoláctví patří mezi nežádoucí, rizikové jevy?“*

H: „Protože to vede k tomu dalšímu. Když nejdeš do školy, tak...“

B: „... tak musíš jít někam jinam...“

H: „... přesně, buď jdeš do hospody...“

C: „Taky to člověka učí špatnému přístupu, že když se mu něco nechce, tak nemusí.“

B: „No a učí to i lhát... a celkově, vytváří to určitě půdu pro ty další jevy.“

M: „*Už jste někdy stáli v pozici šikanátora? To znamená, že jste někoho šikanovali.“*

E: „Já jsem se ocitl v obou rolích, jak toho šikanátora, tak toho šikanovaného. Protože, když jsem chodil na základku, tak jsem byl nejmenší, nejslabší, v něčem i nejhoupější... takže když jsem pak šel na gympl, tak jsem za to léto hodně vyrostl, zesílil... takže to mi dalo takovej pocit moci a stávalo se, že jsem... né teda šikanoval... spíš jen že jsem si dobíral menší a slabší spolužáky, a to nejen slabší fyzicky, ale i na té školní úrovni. Ale postupně jsem si uvědomil, že tudy cesta nevede, že to je špatný. Obzvlášť, když jsem to vlastně znal z té vlastní zkušenosti, tak jsem se do nich mohl vcítit.“

G: „Já když se na to podívám zpětně, tak se dá říct, že jsem asi byl v pozici toho psychického šikanátora na základce. Mě to totiž ve škole docela šlo a měl jsem hodně spolužáků, který tak dobrý známky neměli, tak jsem to jako dost předhazoval, o kolik jsem jako lepší. A dneska si úplně říkám, jak jim to muselo bejt líto... protože oni třeba byli dobrý zase v něčem jiným a já jsem se stavěl do pozice lepšího člověka než oni. A mrzí mě, že jsem určitě leckomu tím ublížil, když jsem jim předhazoval, co jim nejde. Na druhou stranu jsme teď měli celkem často srazy s lidma ze základky a měl jsem možnost si s nima o tom promluvit a omluvit se jim... „

ve skupině zaznělo šumění, obdivné: „Hustý!“

G: „No, to bylo hustý. A to si myslím, že mě i docela jako posunulo, že už se aspoň za to, co sem dělal na základce, nemusím tolik stydět.“

F: „*Já jsem šikanovala kluky, ze srandy, fyzicky, když jsem byla malá. A mě zase šikanoval děda, ale psychicky a to mi přišlo horší. Tak jsem to pak zase já psychicky zkoušela na jednu holku... a přišlo mi to hrozný. To bylo asi před třema rokama, pak už od té doby ne.*“

M: „*A jak se k tomu stavíš teď zpětně? K tomu, co jsi dělala v minulosti.*“

F: „*Už bych nikoho nikdy nešikanovala, teď si myslím, že bych spíš někoho bránila.*“

B: „*U nás na základce byl kolektiv poskládaný z takových menších skupinek a tam to pořád nějak rotovalo, takže si myslím, že každéj byl někdy šikanovaný i šikanoval. Ale tyjo... nelíbí se mi to, jak je to strašně normální mezi dětma. Ty děcka jsou někdy tak strašně krutý. A taky když se podívám zpětně na sebe, tak mě to mrzí, že tenkrát jsem nedokázala bejt jiná a třeba vystoupit z řady a někoho se zastat.*“

C: „*Já jsem zas vždycky byl v té roli toho šikanovanýho... ale místo toho, abych ty, co mě šikanovali, nějak třeba nenáviděl, tak jsem naopak chtěl, aby mě brali mezi sebe, abych se mezi ně mohl dostat.. takže pak třeba kolikrát, když se vysmívali někomu jinýmu, tak jsem se smál s nima. A za to se dneska teda strašně stydím a je mi to líto, protože, jak říkám, zažil jsem to z té druhý strany... a vim, že jsem jim tím určitě mohl taky ublížit. Tak aspoň teď se proti tomu třeba hodně stavím.*“

M: „*Jak se k tomu stavíte dnes, když víte o někom, že někoho šikanoje?*“

F: „*Já už se ozvu.*“

B: „*Já taky, snažím se prostě říct, že se to nedělá, že to není dobrý.*“

M: „*Pro ty, co jste v té roli šikanojícího nestáli: měli jste někdy pokušení šikanoval někoho, napadlo vás to vůbec?*“

H: „*Já jsem hodně dlouho stál taky právě na té druhý straně, takže jsem dlouho měl v sobě proti světu hroznou zášť, takže jsem si říkal, že až jednou někdo slabší nebo mladší přijde, tak to dostane... Naštěstí se mi ale tenkrát pod ruku nikdo takovej nedostal a dneska už bych to neudělal.*“

M: „*A co tě drží zpátky? Dneska jsi naopak velkej, silnej chlap, kterej by na to měl.*“

H: „*No, ta nejjednodušší odpověď – Bůh. Prostě Bůh dal tomu člověku život, ten člověk se z nějakýho důvodu chová tak, jak se chová, vypadá, jak vypadá... a já nemam právo mu jakkoliv ublížit, ať už psychicky, nebo fyzicky. On se nějak chová z určitýho důvodu a já ten důvod neznam, tak nemam právo se do toho míchat a nějak ho šikanoval.*“

M: „*Proč myslíte, že je šikanování tak rizikové?*“

H: „*Protože to může toho člověka úplně zničit.*“

M: „*Myslíte, že šikana může být riziková i pro toho člověka, který šikanoje?*“

A+D+G+H: souhlasné „*hmm*“

B: „*Určitě.*“

E: „*Může to dát třeba tomu člověku pocit nějaký falešný moci a svobody... Prošlo to teď, projde to i příště.*“

B: „*A posouvá třeba ty hranice...*“

C: „*A vytváří to v tom člověku takovej zvláštní pohled na spravedlnost, třeba jsem znal člověka a on měl fakt hodně ošklivý dětství a pak si to vylejval na jiných dětech, že i mladšího bráchu mlátil, třeba ho prostě zmlátil klackem... a já si myslím, že on tím prostě*

bojoval proti tý nespravedlnosti, co byla spáchaná na něm. Takže on v sobě vytvořil takovej zvláštní smysl pro spravedlnost. Ty lidi to pak hrozně změní.“

M: „*Někteří z vás řekli, že někoho v minulosti šikanovali, ale že dnes už by to neudělali, zbytek z vás dokonce nešikanoval nikdy. Ted' jen hádám, ale pravděpodobně každému z nás bylo někdy ublíženo a mohli bychom tedy mít tu tendenci ubližovat dál. Co je pro vás ta stopka? Proč nikoho nešikanujete?“*

B: „*Já když jsem uvěřila, tak jsem se začala učit přijímat ty lidi takový, jaký jsou. Máme milovat bližního svého i svoje nepřátele. Takže i když ti někdo nějak ubližuje, tak bysme se měli naučit nastavit druhou tvář... prostě potlačit sebe, potlačit svoje ego... kvůli Bohu.“*

A+D+G: *souhlasné „hmm“*

E: „*Nahrazuju agresi láskou, já to můžu na sobě úplně krásně vidět, já jsem svého času byl takovej zatrpklej malej mužík, co všechny nenáviděl. Ale díky Bohu jsem se dostal do fáze, kdy už se jentak nenaštvo a to je pro mě hrozně osvobuzující. Už od té doby co jsem uvěřil, tak jsem neměl žádněj větší projev agrese, že bych jako měl potřebu to dát najevo. Spíš mě to úplně převrátilo. To je to, co Bůh rád dělá – vezme něco, co je špatně a převrátí to. To je úplně úžasný. Ze mě se tak z agresora stal dokonce takovej ochranný typ, ted' máme ve třídě novou holku a ta to má docela těžký, protože je pořád terčem posměchu a já za ní často chodím, usměju se na ní, popovídám si s ní... jenom, aby člověk tomu člověku ukázal, že jsou tu lidi, který vás mají rádi. A to je vlastně důvod proč křesťanství podle mýho musí být v tomhle světě. Protože když my ten chod tohoto světa nezvrátíme, tak kdo?“*

C: „*Myslím, že to je všechno na principu milosti. Protože jestliže Bůh dokázal dát nám milost, když si vezmu, jakej já jsem někdy parchant... A navíc já jsem přijal Ducha Svatýho a Bůh je ve mě a dává mi sílu přijímat ostatní. Protože když člověk uvěří, přijme Boha do svého srdce a to nám dává sílu dát milost a milovat někoho, kdo nám ubližuje. To není v lidský přirozenosti a člověk to sám o sobě nedokáže. Ale díky Bohu to můžem dokázat.“*

M: „*Kdo z vás je kuřák?“*

H: „*Já“*

F: „*Já taky...“*

C: „*Tak trochu...“*

B: „*Když mi bylo třináct, tak jsme to s holkama potají zkoušely a připadaly jsme si strašně hustý. Ale dneska prostě nekouřim, to nemá žádněj smysl pro mě.“*

M: „*A pro vás ostatní – láká vás to někdy?“*

G: „*Já za sebe musím říct, že cigarety úplně nesnáším. Vadí mi i když někdo kouří vedle mě, prostě je mi to fakt odporný... Takže já jsem teda nikdy cigaretu nevyzkoušel a ani jsem to pokušení neměl.“*

A: „*Mě to taky nikdy nelákalo, akorát v šestý třídě jsem šla jednou s holkama jentak z hecu do garáže, jednou jsem si popotáhla, málem jsem se pozvracela a od té doby mě to neláká.“*

B: „*Mě třeba i vadí, když jsem někde a smrdí mi pak od toho vlasy.“*

E: „*Já bych asi neřekl, že by mě to úplně lákalo, ale svym způsobem k tomu mám trochu předpoklady, protože mám potřebu pořád něco dělat s pusou – takže třeba pořád něco žvýkám, nebo aspoň koušu párátka, oříšky, cokoliv... Ale cigaretu jsem nikdy nevyzkoušel a nechci, protože... nechci. Pro mě to má nálepku ‚je to špatné‘.“*

M: „*Pro vás, co nekouříte – existuje důvod, který by vás donutil zkusit to?“*

B: „Mně se to teda stalo po maturitě, protože všechny moje kamarádky kouří a já jsem nějak před maturitou řekla, že jestli to dam, tak to bude zážrak a že si s nima snad zapálím, asi nějaká zoufalá chvílka.... Takže když jsem maturitu udělala, tak mě hned vzaly za slovo, tak jsem si výjimečně řekla, že mě jedna cigareta nezabije a dala jsem si s nima jednu slavnostní. Ale jako dál nevidím důvod proč kouřit.“

M: „**A vy kuřáci – co vy sami říkáte na to, že kouříte? Jak se k tomu stavíte?**“

F: „Jako já jsem velkej nervák a mě to kouření uklidňuje... ale chtěla bych přestat kouřit. Jednou jsem si řekla, že až budu úplně šťastná, tak přestanu kouřit. Já už jsem to jako zkoušela stokrát, já jsem to chtěla udělat kvůli Bohu, protože mam pocit, že to je hřích a že mě to nějak zamlžuje... ale nakonec to nevyšlo... Tak já už kouřím od svých třinácti, to jsem ještě nebyla ani věřící... tak už kouřím nějakých pět, šest let... a o to je to horší pak přestat.“

H: „Já bych strašně chtěl přestat. Já vždycky když si zapálím, tak bych si nejradši nafackoval. A já věřím tomu, že to jednou dokážu, protože když jsem uvěřil, tak jsem na nějakou dobu přestal... ale pak jsem to nějak nezvlád, hlavně kvůli stresu ve škole. Ale chtěl bych přestat, fakt moc, obzvlášť poslední dobou prožívám to, že Bůh nám dal život a my nemáme právo ho jakkoliv poškozovat. A to kouření je vlastně poškozování něčeho, co ani není moje... to je fakt dar, za ktorej mam bejt vděčnej a ne ho ničit. Ale popravdě, já si myslím, že už jsem asi závislej. A když jsem uvěřil, to byl pro mě velikej impulz přestat... to byl v podstatě velikej impulz pro všechno, ale prostě jsem ho nedokázal pořádně využít.“

M: „**Co vy a alkohol – opijete se?**“

C: „Mno... někdy... ale to je takový... Jako já někdy opravdu prostě vim, že to je špatný, třeba mi strašně vadí, když piju a vidí mě třeba mladší lidi, kterým bych měl jít vzorem, třeba lidi od nás z mládeže, nebo ale i nevěřící... tak to jako fakt na sobě prostě nesnáším, když jim takhle jdu špatným příkladem. Ale třeba nevadí mi třeba popít s kamarádama, užít si ten večer a tak... ale tím teda nemam pořád na mysli se opít jako do němoty, jo. No a z toho třeba ani nemam tak úplně špatnej pocit. Ale když pak třeba provedu nějakou blbost, protože jsem se opil, to potom už to pro mě je fakt jako špatný. Já nevím, pro mě asi není špatný samo o sobě to ‚se opít‘, ale spíš to, co potom ten člověk pod vlivem dělá. Jako to, k čemu to vede. Takže ale proto je preventivně lepší se prostě neopíjet.“

H: „Jako aktuálně, nebo předtím, než jsem uvěřil? I když ono je fakt, že se nedá říct, že bych se od té doby, co jsem věřící neopil – opil. A je to strašně hnusný. Ale je to tak.“

M: „**Co vy ostatní. Máte někdy chuť se opít?**“

G: „No já teď právě řeším to, že budu mít v pátek maturák... a na některý ty tance, já nevím prostě... já si nejsem jistej, jestli mam na to tam takhle před těma lidma tancovat... tak přemejšlim, jestli se nemam trošku aspoň napít, abych si jako třeba nedělal zbytečný starosti a byl uvolněnější.“

M: „**Když máte chuť se opít, opijete se?**“

B: „Většinou ne, protože si třeba uvědomuju ty následky, že mi bude špatně druhý den, že je to vlastně hodně kontraproduktivní a ani mi třeba ten alkohol zrovna nechutná... Ale spíš se mi třeba párkrát stalo, že zrovna ve chvílích, kdy nejmiň chci, tak že to nastane. Že se třeba špatně ohlídam... a to jsem pak na sebe strašně naštvaná, to nemam ráda. Ale jinak člověk si podle mě pak uvědomí, že ten pocit ‚chci se opít‘ je vlastně jenom chvílkovej, protože zjistíš, že když to neuděláš, tak se svět vlastně vůbec nezboří.“

C: „No ale tak to já třeba takhle ani nemam, že bych měl postoj jako ‚Jó, dneska se prostě vožeru‘... já nepiju proto, abych byl opilej. To je spíš o tom, že jdu někam s lidma, se kterejma chci bejt a užít si s nima ten čas, ale někdy to pak k tomu alkoholu vede. Ale nikdy to fakt není tak, že jdu do hospody pro to, abych se opil, to ne. A ani bych nechtěl. Tyjo, já teď asi zním hrozně zmateně, ale abych pravdu řekl, tak se v tom ještě vlastně pořádně neorientuju a hledám... je to takový zvláštní, no. Achjo, teď to asi zní, jako kdybych se opíjel třeba každéj vikend, to ale né, jako zase až tak moc nepiju.“

M: „Co je pro vás důvodem k tomu, neopít se?“

A: „Tak třeba to, že v podstatě nevím, co bych pod tím vlivem mohla udělat.“

B: „Hmm... nebo i peníze.“

F: „A já třeba vim, že kdybych se jednou opila, tak by to nebylo jedno opití, ale bylo by z toho celý období, že bych se třeba opijela půl roku. Já jsem s tímhle už problémy jednou měla a pak jsem se z toho vysekala, tak vim, že bych se jednou opila a pak by se to posouvalo. A to nechci.“

C: „No, jak už jsem řekl, tak jsou to i ty lidi kolem mě. Ono se i píše v Bibli, myslím v Efezským, že vlastně existuju lidi, který pít umí s mírou a zvládaj to, ale pak jsou i lidi, který to prostě nezvládaj – a že by právě i ty lidi, i když to zvládaj, před těma, co to nezvládaj, neměli pít, protože by je mohli pokoušet. Takže mně prostě vadí, že bych tím měl poškodit někoho jinýho.“

H: „Tak jako pro mě je to třeba taky ten strach z toho, co bych jako opilej udělal... a pro mě je to třeba i v tom smyslu, abych neřek něco špatnýho. Protože o sobě prostě vim, že jsem hříšnej člověk a mam v sobě ještě pořád spoustu myšlenek, který mít nechci... a bojím se, abych neřek něco, co bych říct nechtěl. Abych prostě se třeba zbytečně nepohádal. Já jako ještě nevěřící jsem se docela vyžíval v tom, když jsem se mohl s někým hádat a strašně se bojím, že možná právě vlivem toho alkoholu by se to mohlo znovu nějak otevřít.“

M: „Řekli byste, že se vás nějak týká rasismus?“

C: „Asi jako trošku... protože to je v podstatě jenom vůči romský komunitě. Ale to je takový složitější, prostě já znám hodně fakt slušných romů, rád se s nima pobavím a jsou úplně v pohodě, nemám s tím problém. Ale pak jsou některý a tam prostě nemam rád to jejich chování a kvůli tomu mi to pak dělá trošku problém, když třeba potkám neznámýho roma, tak ho nesoudit. Ale jako snažím se, chci každýho fakt vnímat jako prostě ‚fresh start‘...“

B: „Hmmm, hmmm... prostě nemít ty předsudky.“

M: „Proč je podle vás špatný mít předsudky?“

C: „Protože ten člověk třeba může nějak vypadat, ale může bejt úplně jinej. A protože já bych ho třeba odsoudil na začátku, tak už bych pak neměl tu šanci ho poznat doopravdy. Prostě má cenu každýho člověka se snažit poznat takovýho, jakej fakt je. A až pak ho... jako né, soudit, ale...“

D: „... udělat si názor...“

C: „No, přesně! Až pak si fakt udělat ten názor.“

M: „Co ostatní?“

F: „No, já jsem třeba chodila s dvěma náckama, takže jsem prostě pak měla takový ty sklony soudit lidi, ale to jsem spíš měla od nich naučený. Dneska už to tak ale nemam.“

H: „Podle mě rasismus je u nás v podstatě zabudovanej – a my se ho musíme odnaučit. Protože já jsem třeba mezi nevěřícíma lidma nikdy nepotkal nikoho, kdo by mi řekl, že mu romové nevadí, že je má rád. Jako v mým okolí, třeba u nás ve vesnici, nebo na základce,

nám to vždycky bylo fakt vštěpováno, že oni jsou ty špatný, že nepracujou, že jsou grázlové...“

G: „No u nás v rodině to je podobný, tam vždycky vládli takový typický český předskudky o romech, že nepracujou a tak... a nejvíc to u nás pak rozsekla sestřenice, která si vzala roma. Takže to docela u nás rezonovalo... a myslím že se s tím strejda smířil vlastně až ve chvíli, kdy se mu teda narodilo vnouče. A mě se to třeba dneska už týká tím, že mě teda romové zdraví na ulici, protože jsem teď s nima rodinně spřízněnej. No, ale pamatuju si, jak mě jako malýho vždycky štválo, jak vyrušovali při hodině třeba a připadalo mi to nefér, že jsou takový a nemaj snahu se změnit. Takže jako sám s tím dneska teda bojuju, právě kvůli tomu, v čem jsem vyrůstal... Vlastně s tím fakt jako bojuju doteď.“

C: „Podle mě teda vůbec není problém v tom, že jsou černý, ono se to sice říká... ale ono jde v podstatě jen o to chování a to už se pak s nima táhne.“

B: „To maj fakt strašně těžký taky potom...“

C: „Jo, no... Ale o tu rasu fakt nejde, prostě když se nějak blbě chová bilej člověk, tak se mi to taky nelíbí, žejo, protože dělá to, co dělá.“

D: „No, ale já si říkám, že bysme měli bejt fakt rádi za to, jak se chovaj cigáni tady – jo, jinak já teda neříkám ‚romové‘, já říkám ‚cigáni‘, protože já se s nima občas bavim a ono jim tohle fakt nevadí, jim spíš přijde divný, když jim říkáme ‚romové‘. No ale prostě třeba v Brně, tam máme babičku, tak tam je ta situace asi milionkrát horší, tam oni vůbec nepracujou, je tam hodně důraz na to, aby ta ženská měla co nejvíc dětí – tak to je prostě v jejich kultuře běžný, ty děti jsou fakt málo oblečený, chodí bosy, i v zimě... a ty tátové fakt ty dávky co dostávaj propijou, chodí do heren... No a prostě ta situace je tam fakt hrozně horší, mnohem víc než tady. Tak si nedovedu představit, jak by ty lidi tady u nás reagovali na tu situaci, co je tam. A taky si říkám, že prostě my máme předsudky vůči nim a přitom ty samý věci, co oni dělají, dělají i jiný lidi a nemusí to bejt cigáni. A přijde mi, že často jsou ty předsudky, co máme, fakt zbytečný.“

B: „Já jsem to jeden čas strašně řešila, protože jsem proti nim fakt ty předsudky vždycky mít nechtěla, ale pak zase přišla nějaká třeba kauza velká, něco co se stalo... A prostě to je začarovanéj kruh a ani nevím, jestli se to dá vůbec změnit ta situace tady u nás... mě fakt vůbec nevadí, že jsou to romové... ale vadí mi třeba to, že ty zákony jsou na ně krátký.“

M: „Má víra nějaký vliv na váš vztah k romům?“

B: „Jako snažim se fakt přicházet s nějakým čistým štítem...“

H: „Pro mě je v tom prostě nejdůležitější to, že Bůh nás miluje všechny stejně, Bůh nás nerozděluje, tak proč bysme měli my? Nevidim důvod.“

E: „Já zas třeba nemam problém s tou otázkou romskou, ale s celkovým rasismem. Já vyrůstal v rodině, kde jsme takový... ehm... tak nějak typický češi. Takže můj táta mi vždycky vtlačoval takový archetypní předsudky, takže já nesoudim lidi třeba podle barvy kůže, ale podle národnosti – nebo teda spíš soudil jsem, teď už s tím hodně bojuju, právě díky víře. Protože ta mi říká, že Bůh miluje všechny a já bych měl teda taky v tom případě. Takže tam jsou takový ty tendence od určitých národností určitý chování očekávat, protože mi to tak prostě bylo vždycky podsouvaný. Ale dneska už je to o hodně lepší, víc se mi daří brát všechny lidi ne na základě toho, odkud pochází, ale na základě toho... jak bych to řekl... jako kým jsou stvořený... Prostě musím říct, že jsem byl v podstatě z toho souzení podle národnosti docela vyléčen. Takže snažim se nesoudit lidi, snažim se vždycky říct si ‚Ty nevíš vůbec nic o tomhle člověku, nevíš nic o jeho minulosti, nevíš, proč se chová, jak se chová.‘... Takže já tu nejsem od toho, abych je soudil, já jsem tu od toho, abych je měl rád. A naštěstí už se mi to poslední dobou docela daří. Ale samozřejmě ta cesta byla dlouhá, strastiplná.“